

ISBN: 978-86-89417-01-2
Oldal: 116
Cím: **A gyermekekkel való internetes visszaélés**
Jelentés a Tartományi Ombudsman kutatásáról
Kiadás: Első
Kiadó: **Tartományi Ombudsman**
Mihajlo Pupin sugárút 25.
21000 Újvidék, Szerbia
Tel./fax: +381 (0) 21 487 41 44
office@ombudsmanapv.org; www.ombudsmanapv.org
A Tartományi Ombudsman a Délkelet-európai Gyermekek Ombudsman Hálózat tagja – CRONSEE.
A kiadó nevében: Muškinja Heinrich Anikó, tartományi ombudsman
Marija Kordić, a gyermekek jogait védő tartományi ombudsman helyettes
A jelentés kimunkálását **Save the Children International**
támogatta:
A jelentés szerzői: Ankica Dragin
Oliver Muškinja
Marija Duškov
Željka Bundalo
Nyomda: Futura Nyomda, Újvidék
Példányszám: 400
A nyomtatás helye és ideje: Újvidék, 2013.

Vajdaság Autonóm Tartomány Tartományi Ombudsmanja
Jelentés a Tartományi Ombudsman kutatásáról

A GYERMEKEKKEL VALÓ INTERNETES VISSZAÉLÉS

A gyermekekkel való visszaélés megelőzésének programja
Délkelet-Európában

Szerb Köztársaság
Vajdaság Autonóm Tartomány

Bevezető.....	5
A kutatás tárgya	6
A kutatás módszertana	8
Alapfogalmak.....	9
A kutatás célja.....	10
A kutatási eszközök	11
A gyermekekkel való IKT-s visszaélés jogi szempontjai	13
A Szerb Köztársaság Alkotmánya	13
Nemzetközi dokumentumok	13
Hazai törvényalkotás.....	24
Stratégiai keret	29
Az illetékes szereplők konkrét tevékenységei	32
A gyermekekkel való IKT-s visszaélés esetei	33
Vajdaság AT területén lévő rendőrkapitányságok adatai	33
Újvidéki Rendőrkapitányság.....	34
Nagybecskereki Rendőrkapitányság.....	35
Pancsovai Rendőrkapitányság	35
Mitrovicai Rendőrkapitányság.....	36
A magas technológiai bűnözés elleni küzdelem külön osztályának adatai.....	36
Az aktőrök a gyermekek internetes kizsákmányolástól való védelmében betöltött szerepe	39
Állami intézmények	39
A Magas Technológiai Bűnözéssel Foglalkozó Külön Ügyészség szerepe	40
A mobil- és vezetékes telefon-szolgáltatók és internetszolgáltatók	41
Az IKT használatára és a gyermekek és fiatalok biztonságára vonatkozó álláspontok....	46
Általános iskolások	46
Középiskolások	49
Szülők	52
A gyermekekkel foglalkozó szakértők.....	56
A civil társadalomnak a gyermekekkel való IKT-s visszaélés megelőzésével foglalkozó szervezetének képviselői.....	65
Médiatájékoztatás a gyermekekkel való IKT-s visszaélésekről	76

Gyermekek, erőszak, internet és a média.....	76
A médiában „láthatatlan” megközelítése	78
Szemmel láthatóan a „sorok között” is	80
Az elektronikus erőszak médianagyító alatt	82
A virtuális tükör mögött.....	87
Mit (nem) közvetítenek a nyilvánosságnak?.....	92
Határozatok.....	Error! Bookmark not defined.
Jogi keret.....	93
Az állami szervek szerepe és eljárása	93
Internet szolgáltatók és a mobiltelefon szolgáltatások elosztói	95
A gyermekek és a fiatalok álláspontjai	96
A szülők álláspontjai.....	96
A gyermekekkel foglalkozó szakemberek	97
A civil társadalom szervezete	98
A média.....	98
Ajánlások	99

Bevezető

Az Önök előtt álló *A gyermekekkel való internetes visszaélésről szóló jelentés* A gyermekekkel való visszaélés megelőzése Délkelet-Európában - A gyermekekkel való internetes visszaélés című projekt keretében végrehajtott kutatás eredményeit foglalja magában, amely jelentés a gyermekekkel információs és kommunikációs technológiák (IKT), különösen számítógépek, mobiltelefonok, illetve internet útján történő visszaélés jelenségével foglalkozik.

Azon adatokon túlmenően, hogy a gyermekekkel foglalkozó Szerb Köztársaságbeli, illetve Vajdaság AT-beli intézetek és egyéb illetékes közigazgatási szervek, ügynökségek, intézmények hogyan közelítik meg a gyermekekkel való IKT-s visszaélés kérdését, a jelentés magában foglalja a vajdasági általános és középiskolás gyermekek és szüleik, valamint az oktatás, a szociális- és egészségvédelem terén a gyermekekkel foglalkozó intézetek, intézmények és civil társadalmi szervezetek (CTSZ) adatait is. A jelentés külön részét alkotják a szerbiai internetes és mobiltelefonos szolgáltatóktól kapott adatok, valamint a gyermekekkel való IKT-s visszaélésről a szerbiai médiában 2012. folyamán közzétett elemzések. A jelentés végén a Tartományi Ombudsman határozatai és ajánlatai kaptak helyet azon lépésekkel kapcsolatban, amelyeket a mérvadó társadalmi szereplőknek – intézetek, intézmények és szervezetek – kellene foganatosítaniuk meghatalmazásuk és hatáskörük keretében a gyermekekkel való IKT-s visszaélés jelenségének Vajdaság Autonóm Tartományban és a Szerb Köztársaságban való megakadályozása és megelőzése céljából.

A gyermekekkel való visszaélés megelőzése Délkelet-Európában - A gyermekekkel való internetes visszaélés című projekt 2102 végén és 2013 elején a Tartományi Ombudsman Intézménye valósította meg, a „Mentsük meg a gyermekeket” /Save the Children International/ nemzetközi szervezet támogatásával. Ez a projekt azon program része, amelyet a fenti szervezet a Nyugat-balkáni Régióban realizál, s ennek keretében ugyanezen projektet, a gyermekekkel való internetes visszaélés témakörében még két ombudsman intézmény valósít meg, mindkettő a Délkelet-európai Gyermek Ombudsman Hálózat tagja: a Boszniai Szerb Köztársaságbeli Gyermek Ombudsman és a montenegrói Emberi Jog- és Szabadságvédő.

A gyermekekkel való visszaélés megelőzése Délkelet-Európában - A gyermekekkel való internetes visszaélés című projekt célja a gyermekjogok érvényesítése kapacitásainak és lehetőségeinek növelése Az ENSZ gyermekjogokról szóló egyezményével összhangban, a gyermekek, minden fajta bántalmazástól, elhanyagolástól és erőszaktól való védelmi rendszerének fejlesztésével, különösen IKT-s és internetes erőszakot és bántalmazást átélt gyermekeket, vagy pedig az effajta visszaélés veszélyének kitétt gyermekeket illetően.

Elvárjuk, hogy Vajdaság Autonóm Tartományban a gyermekekkel való IKT-s visszaélésre vonatkozó kutatás, a kutatás eredményeinek közzététele, valamint a projekt keretein belül lefolytatott kampány felkelti a közvélemény és a szakvélemény figyelmét erre a jelenségre, és annak szükségességére, hogy

az összes társadalmi szereplő aktívan bekapcsolódjon megakadályozásába és megelőzésébe. Ezzel kapcsolatban elvárjuk, hogy *A gyermekekkel való visszaélés megelőzése Délkelet-Európában - A gyermekekkel való internetes visszaélés* című projekt hozzájárul:

- a gyermekeknek IKT-s visszaéléstől való védelmét biztosító jogkeret fejlesztéséhez
- a gyermekek védelmével foglalkozó illetékes intézetek, intézmények és szervezetek szakemberei kapacitásának fejlesztéséhez, valamint együttműködésének összehangolásához, a gyermekekkel való IKT-s visszaélés jelenségéhez viszonyítva
- a szakmai és a széleskörű nyilvánosságnak a gyermekekkel való IKT-s visszaélés formáinak, okainak, valamint hosszú távú, társadalmilag veszélyes következményeinek fokáról való tudat fejlesztéséhez.

A Tartományi Ombudsman Intézete köszönetet mond a jelen kutatás jelentőségét felismerő és fejlesztéséhez hozzájáruló egyéneknek, intézeteknek, intézményeknek és gazdasági társaságoknak.

A kutatás tárgya

A gyermekekkel való IKT-s visszaélést a laikus, de a szakmai közvélemény is gyakran elektronikus, digitális vagy virtuális erőszaknak nevezi, és a jelentésben bemutatott kutatás tekintetében mérvadó, leggyakoribb megjelenési formáit a módszertannal foglalkozó első fejezet magyarázza. Az elkövető életkorától függően az erőszak lehet kortárs vagy pedig felnőtt által a gyermek ellen elkövetett erőszak. Elvben, az elektronikus erőszakra a sértő vagy erőszakos tartalmak (szövegek, képek, videófelvevételek stb.) küldése vagy közzététele jellemző a számítógép, mobil telefon vagy egyéb elektronikus és/vagy digitális kommunikációs eszköz által elérhető internet útján.ⁱ¹

Az elektronikus erőszak alfajtái:ⁱⁱ²

- különféle példátlan tartalmú (pl. vulgáris tartalmak, sértegetések, gúnyolódások, fenyegetések és hazugságok, hamis vádaskodás, híresztelés) üzenetek
- hamis bemutatkozás
- olyan személyes és/vagy bizalmas adatok vagy képek közzététele, amelyeket nem a nyilvánosságnak szántak
- valakinek on-line csoportból való rosszindulatú kiközösítése vagy kidobása
- a társadalmi közösségi hálózaton valaki „elleni” csoport létrehozása vagy abban való részvétel (pl. annak céljából, hogy megalázzák) és ehhez hasonló.

ⁱⁱⁱAlkalmazva Popadic, Dragan. (2009). *Nasilje u školi*, UNICEF i Psihološki Institut, Beograd (45. strana) i Pregrad. Jasenka (2011). *Iskustva i stavovi dece, roditelja i nastavnika o elektronskim medijima*. UN ICEF Hrvatska, Zagreb. (Forrás: <http://www.unicef.hr/upload/file/353/176706/FILENAME/lzveštaj>)

^{iv}*Ibid*, 46 oldal, illetve 6-7. oldal

Az elektronikus erőszak egyéb erőszakfajtáktól elsősorban abban különbözik, hogy magának a fogalomnak és kulcsjelentőségű jellemzői felülvizsgálatának szükségességét veti fel (pl. fizikai, pszichikai, kortárs, egyedi, csoport stb.). Az effajta erőszak „virtuális térségben” zajlik, és elkövetéséhez feltétlenül valamely elektronikus eszközt használnak fel, illetve a megfelelő médiát, vagy kommunikációs csatornát (számítógépet vagy internetes hozzáférhetőséggel rendelkező mobiltelefont). Az elektronikus erőszak semmiképpen sem vezethető le csupán valamilyen „rossz” szándékkal vezérelt virtuális kommunikációra. Az effajta erőszak során előfordulhat, hogy az üzenet átvevői akaratlanul, illetve öntudatlanul a harmadik személyekkel szembeni erőszak részeseivé válnak, anélkül, hogy azt kívánták volna, vagy tudatában lennének, hogy valamely tartalom továbbításával erőszakot követtek el valaki ellen. A névtelenség (látszólagos) az elektronikus kommunikáció során bátorítóan hat az elkövetőkre, az áldozatot viszont demoralizálja, az effajta kommunikáció jellege pedig hozzájárul ahhoz, hogy sokkal több személy válik erőszakossá, illetve áldozattá, többé-kevésbe öntudatosan, mint ahogyan az első pillanatban tűnik.

A szakma és a laikus közvélemény az elektronikus erőszakot, a gyermekekkel való IKT-s visszaéléssel összefüggésben problémaként fogta fel az IKT magánszférában való elterjedését követően, illetve, amikor a számítógépek és az internet a gyermekek és fiatalok számára nem csupán otthon vált hozzáférhetővé, hanem amikor e populáció számára valamely közösségi hálózaton való „(nem)jelenlét”, illetve bizonyos számú „barát” sajátos „státusszimbólum” lett, szinte presztízs, sőt múlthatlan szükséglet. Az IKT-s visszaélés (valós és esetleges) problémájával nem csak a gyermekek és a fiatalok szembesülnek, hanem szüleik, tanáraik és a gyermekekkel foglalkozó egyéb szakemberek is, úgyszintén az egész társadalom, az állami szervek mindhárom hatalmi ágazatban, az üzleti és civil szektor, valamint a média.

A gyermekekkel való internetes visszaélés című kutatás tárgya a gyermekekkel való IKT-s visszaélés Vajdaság AT területén. A jelentés külön kitér arra, hogy a jogszabályok szerint legnagyobb hatáskörrel és meghatalmazással rendelkező intézetek és intézmények milyen módon foglalkozzanak e jelenséggel, különös tekintettel a gyermekekre, valamint a média és a gyermekek elleni erőszak területére szakosított nem kormányzati szervezetek milyen módon viszonyulnak a gyermekekkel való IKT-s visszaélés jelenségéhez Vajdaság AT-ban, hogyan viszonyulnak iránta és mit tartanak szükségesnek a jelenség megelőzése és visszaszorítása céljából.

A kutatás módszertana

A gyermekekkel való információs és kommunikációs visszaélés kutatásának módszertana azon módszertanjavaslaton alapul, amelyet a projekthordozó szervezet: „Save the Children International” tanácsadói dolgoztak ki. Tekintettel arra, hogy Vajdaság AT (VAT), Boszniai Szerb Köztársaság és Montenegró területét felölelő regionális kutatásról van szó, a metodológia jogilag és nyelvilag azon terület jellemzőihez van alkalmazva, amelyen a kutatást végzik, míg a kutatás keretszerkezete változatlan.

Alapfogalmak

A kutatási folyamatban és a jelentésben használt fogalmak nagy mértékben idegen eredetűek, amelyek a kutatás végrehajtásának valamennyi területén általában ismeretlenek a gyermekekkel való internetes visszaélés problémájával valamilyen módon kapcsolatban lévő összes szereplő számára. Ezért, a kutatás metodológiája leírásának a kezdetén igen fontos meghatározni az alapfogalmakat, hogy érthetők legyenek, és hogy a jelentést kellőképpen értelmezzék, a kutatás tárgyát képező problémát a legjobb módon leíró fogalmak használatával.

A gyermekekkel való internetes visszaélés és a gyermekekkel való információs és kommunikációs visszaélés (IKT) magába foglalja a gyermekek elleni erőszakot, velük való visszaélést, kihasználást és/vagy bántalmazást felnőttek vagy kortársaik által.¹³ Az effajta visszaélés magába foglalja illetlen tartalom gyermekeknek való bemutatását, gyermekek toborzását törvénytelen tevékenységekre, groomingot, szextinget, cyber-bullyinget és a gyermek jogait sértő egyéb erőszakos cselekményeket.

¹³ Ebben a jelentésben, illetve kutatásban a „gyermekekkel való internetes visszaélés” és a „gyermekekkel való IKT-s visszaélés” kifejezések szinonimák.

1. táblázat. Kulcsfogalmak magyarázata

Fogalmak magyarázata

Grooming (angolul grooming)	Folyamat, melynek során a gyermekeket rábeszélik, vagy ösztönzik, hogy vegyenek részt a szexuális tartalmú interakciókban internet vagy telefonkészülék útján, s ennek során gyakran ki vannak téve nem óhajtott pornográfiai tartalomnak.
Szexting (angolul sexting)	Zavaró tartalom küldése (explicit szövegek, képek, felvételek) másnak információs és kommunikációs technológiák útján (leginkább SMS, MMS, villanyposta, Facebook vagy My Space és egyéb közösségi hálózatok és chat-room-ok útján.
Cyber-bulling	{cyber-bullying} – ha a személy vagy embercsoport az internetet, mobiltelefont, on-line játékokat, közösségi hálózatokat vagy az információs és kommunikációs technológiákat arra használja fel, hogy mást megfenyegetsen, zavarjon vagy megalázzon.

A kutatás célja

A kutatás célja az alábbiakra vonatkozó pontokban tükröződik:

- a) A gyermekjogokkal és a gyermekekkel való IKT-s visszaéléssel kapcsolatos különleges kérdések azonosítása
- b) A gyermekekkel való IKT-s visszaélés törvényes kontextusának jobb megértése, az alábbi kutatási kérdések megválaszolásával:
 1. a gyermekekkel való IKT-s visszaéléstől való meglévő nemzetközi jogi kerete
 2. a Szerb Köztársaságban az e területen érvényes állami törvényes keret, és hogyan alkalmazzák az állam nemzetközi kötelezettségeit köztársasági szinten
 3. milyen védelmi eszközök állnak rendelkezésre
 4. milyen magatartási szabályokat alkalmaznak a főtávközlési és internet társaságok

5. milyen mértékben vannak ezek a szabályok összhangban a nemzetközi és hazai szabványokkal, illetve a gyermekekkel való IKT-s visszaéléstől való védelmére vonatkozó jogszabályokkal
- c) A gyermekekkel való IKT-s visszaélés problémájának tágabb kontextusban való felfogása:
1. mely gyermekcsoportok vannak nagyobb mértékben kitéve az effajta visszaélésnek
 2. mely feltételek járulnak hozzá a gyermekek effajta kizsákmányolásának való kitétségéhez
 3. milyen módon nyilvánul meg és milyen az együttműködési mechanizmus a gyermekekkel való internetes visszaéléstől való védelemre illetékes szervek között
 4. milyen következményekkel jár az effajta visszaélés az egyénre és a társadalom egészére.
- d) A gyermekekkel való IKT-s visszaélés megakadályozására vonatkozó legjobb gyakorlat:
1. melyek a gyermekekkel való IKT-s visszaélés megakadályozására vonatkozó létező mechanizmusok, és melyek a védelemre vonatkozó legjobb regionális és nemzetközi szintű gyakorlatok
 2. melyek a Tartományi Ombudsman intézményének a gyermekekkel való IKT-s visszaéléstől való védelmi rendszerre vonatkozó ajánlatai és határozatai.

A kutatási eszközök

A kutatás az adatok minőségi begyűjtésén alapul, és előnyben részesíti a mennyiségen alapuló kutatáshoz viszonyítva, hiszen a gyermekekkel való visszaélés jelensége főleg a kiválasztott egyén benyomásaira, ismereteire, véleményeire és szándékaira irányul. A kutatási irányzatok a világban szintén rámutattak arra, hogy a minőségre irányuló módszer hatékonyabb és célszerűbb, amikor az effajta társadalmi problémákról van szó. A figyelemnek kizárólag a mennyiségi adatokra való irányítása a gyermekekkel való információs és kommunikációs visszaélés jelenségének megvilágításában nem eredményezne releváns és megbízható elemzést (a releváns mennyiségi adatok hiánya miatt), tehát a minőségi és mennyiségi módszer kombinációja a leghasznosabb az effajta kutatásban.

Tekintettel arra, hogy a kutatás során az adatforrások, módszerek és eszközök különböző fajtáit és szintjeit használják, az alábbiakban röviden bemutatjuk azokat:

A gyermekkel, adolescensekkel és szüleikkel megszervezett *fókusz-csoportok* által való adatgyűjtés célja e csoportok tudatszintjének elemzése volt, a gyermekeket és fiatalokat az IKT használata során veszélyeztető kockázatokról. A fókusz-csoportok és a gyermekekkel foglalkozó szakértők az illetékes intézmények kapacitásai és összekapcsoltsága, valamint az IKT-s visszaélés fogalmának, de a védelmi mechanizmusok megértésének elemzését is célozza.

A kutatás keretében *mélyreható interjút* is lefolytattunk a gyermekkel való IKT-s visszaélés megelőzésével foglalkozó civil társadalmi szervezetek képviselőivel. Ez az eszköz a gyermekkel való IKT-s visszaélés elleni küzdelemben bevont civil társaságok kapacitásainak elemzését célozza.

Az írásbeli *kérdőívet* a vezetékes és mobil telefonos, illetve internetes szolgáltatásokat nyújtó társaságoktól való adatbegyűjtés során használtuk. Ezen eszközökkel a gyermekeket az IKT használata során védő mechanizmusok elemzését céloztuk meg, a szolgáltatók szemszögéből.

A kutatás felölelte a gyermekkel való IKT-s visszaélés problémájára vonatkozó *médiatartalom elemzését* is, a gyermekekkel való IKT-s visszaélés megközelítésének elemzése céljából.

Az állami törvényalkotásra, nemzetközi dokumentumokra és a magánszektor magatartási kódexére vonatkozó adatok begyűjtésének célja, *a tartalom⁴ ún. összehasonlító elemzés* útján, az állami és nemzetközi jogkeret elemzése a gyermekek védelmének terén az IKT használata során.

⁴ angolul *desk research*

A gyermekekkel való IKT-s visszaélés jogi szempontjai

A gyermekekkel való IKT-s visszaélés társadalmi jelenség, amely mindinkább szembetűnő és felismerhető a modern társadalomban. Ebből kifolyólag e jelenség megfelelő és hatékony megelőzési és védelmi rendszereket követel meg, e célból számos jogi aktust és jogszabályt hoztak meg mind a nemzetközi jog keretében, mind a hazai törvényalkotásban.

A szöveg tartalmazza a jelentés keretében alkalmazott elemzés kiinduló alapját képező jogi dokumentumokat, amelyek magukban foglalják a kutatás tárgyával kapcsolatos releváns normákat és szabványokat, folytatása meg a nemzetközi dokumentumok, a hazai törvényalkotás és a stratégiai keret áttekintését, valamint az internetes szolgáltató etikai kódexeit a gyermekekkel való IKT-s visszaéléstől való védelmének tekintetében.

A Szerb Köztársaság Alkotmánya

A Szerb Köztársaság *Alkotmánya* elvi rendelkezéseket tartalmaz a gyermekeknek a visszaélés minden fajtájától való védelmével kapcsolatban. A 64. szakasz szavatolja a gyermekek részére az emberi jogok érvényesítését a gyermek életkorának és szellemi érettségének megfelelően, éspedig a gyermekek védelmét a pszichikai, testi, gazdasági és mindennemű más kizsákmányolástól és visszaéléstől.

Nemzetközi dokumentumok

Az emberi jogok egyetemes nyilatkozata előírja, hogy mindenkinek joga van az élethez, szabadsághoz és biztonsághoz. Senki sem tartható rabságban vagy alárendelt helyzetben, az emberkereskedelem minden formájában tiltott. Senki se tehető ki kínzásnak vagy kegyetlen, embertelen vagy megalázó cselekménynek vagy büntetésnek. Az anyák és a gyermekek különös gondoskodásra és segélyre jogosultak.

A polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya előírja, hogy minden gyermek, tekintet nélkül a faji, bőrszíne, neme, nyelve, vallása, nemzeti vagy társadalmi származás szerinti megkülönböztetés nélkül joga van a védelmi intézkedésekre családjá, a társadalom és az állam részéről, amely intézkedéseket kiskorú helyzete igényel.

A gazdasági, társadalmi és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya előírja, hogy minden gyermek és fiatal érdekében külön védelmi és segélyintézkedéseket kell foganatosítani a származás és egyéb okok szerinti hátrányos megkülönböztetés nélkül. A gyermekeket és az ifjúságot meg kell védeni a gazdasági és társadalmi visszaéléstől. Az erkölcsükre és egészségükre káros foglalkoztatást, amely életüket is veszélyeztetheti, vagy normális fejlődésüket akadályozhatja, törvény bünteti.

A nők diszkriminációja minden fajtájának megszüntetéséről szóló egyezményintézkedéseket irányoz elő arra vonatkozóan, hogy a családi nevelés felölelje az anyaság, mint társadalmi funkció helyes felfogását, valamint a férfiak és nők közös felelősségének elismerését a gyermek nevelésében és fejlődésében, beleértve, hogy minden esetben, elsősorban a gyermek érdekeit kell szem előtt tartani.

Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény (5. cikkelye) előírja minden személy számára a szabadságot és biztonságot.

Az a jogi dokumentum, amely különösen a gyermekek védelmére, de a jelen kutatás tárgyára is vonatkozik elsősorban A gyermekek jogairól szóló egyezmény, amelyet az ENSZ⁵ Közgyűlése 44/25. számú határozatával 1989. november 20-án fogadott el. A gyermekek jogairól szóló egyezmény az első nemzetközi dokumentum, amely felöleli az összes gyermekjog katalógusát, egy olyan eszköz, amely felölelte az emberi jogokat teljes egészében – polgári, kulturális, gazdasági, politikai és szociális jogokat. Az egyezmény négy alapelve: a diszkriminációellenesség, a gyermek legjobb érdekeinek való szentelés, a gyermek életre, túlélésre, fejlődésre és tisztelésre való joga. Az egyezmény védi a gyermek jogait, az egészségügyi, oktatási, jogi, polgári és szociális szolgáltatások szabványainak felállításával.

⁵ Amelyet a Szerb Köztársaság, mint a JSZSZK, illetve a JSZK és SZM jogutódja és örököse, 1990. december 18-án fogadott el.

A gyermekek jogairól szóló egyezmény preambulumban emlékeztetnek arra, hogy Az emberi jogok egyetemes nyilatkozata azt hirdeti, hogy a gyermekkort különös gondoskodás és segítség illeti meg.

Az Egyezmény 1. cikkének rendelkezése definiálja a gyermek fogalmát. A gyermek az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri.

Az egyezmény 3. cikkének rendelkezései előírják, hogy a szociális védelem köz- és magánintézményei, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok és a törvényhozó szervek minden, a gyermeket érintő döntésükben elsősorban a gyermek mindenképp felett álló érdekét veszik figyelembe. Az Egyezményben részes államok kötelezik magukat arra, hogy a gyermek számára, figyelembe véve szüleit, gyámjait és az érte törvényesen felelős más személyek jogait és kötelességeit, biztosítják a jólétéhez szükséges védelmet és gondozást, e célból meghozzák a szükséges törvényhozási és közigazgatási intézkedéseket.

A gyermekek fizikai, pszichikai és nemi integritását veszélyeztető minden fajta visszaélés a gyermek alapvető jogai egyikének megsértését jelenti, és pedig a gyermek életben maradására és fejlődésére való jogát, amelyet az Egyezmény 6. cikke ír elő.

A 13. cikk rendelkezése előírja, hogy a gyermeknek joga van a véleménynyilvánítás szabadságára. Ez a jog magában foglalja mindenfajta tájékoztatás és eszme határokra tekintet nélküli kérésének, megismerésének és terjesztésének szabadságát, nyilvánuljon meg az szóban, írásban, nyomtatásban, művészi vagy bármilyen más, a gyermek választásának megfelelő formában.

A 17. cikk rendelkezése előírja, hogy az Egyezményben részes államok elismerik a tömegtájékoztatási eszközök feladatának fontosságát, és gondoskodnak arról, hogy a gyermek hozzájusson a különböző hazai és nemzetközi forrásokból származó tájékoztatáshoz és anyagokhoz, nevezetesen azokhoz, amelyek szociális, szellemi és erkölcsi jóléte előmozdítását, valamint fizikai és szellemi egészségét szolgálják.

A 19. cikk rendelkezései előírják, hogy az Egyezményben részes államok megtesznek minden arra alkalmas, törvényhozási, közigazgatási, szociális és nevelési intézkedést, hogy megvédjék a gyermeket az erőszak, a támadás, a fizikai és lelki durvaság, az elhagyás vagy az elhanyagolás, a rossz bánásmód vagy a kizsákmányolás - ideértve a nemi erőszakot is - bármilyen formájától mindaddig, amíg szüleinek vagy valamelyik szülőjének, illetőleg törvényes képviselőjének vagy képviselőinek, vagy bármely más olyan személynek, akinél elhelyezték, felügyelete alatt áll. Ezek a védelmi intézkedések szükség szerint olyan hatékony eljárásokat foglalnak magukban, amelyek a gyermek és gondviselői számára szükséges szociális programok létrehozását teszik lehetővé, továbbá a fentebb

leírt rossz bánásmód eseteiben hozzájárulnak a cselekmény felismeréséhez, bejelentéséhez, a jelentés illetékes helyre juttatásához, vizsgálatához, kezeléséhez és az esetek figyelemmel kíséréséhez; szükség szerint magukban foglalják a bírói beavatkozással kapcsolatos eljárást is.

A 34. cikk rendelkezései előírják, hogy az Egyezményben részes államok kötelezik magukat arra, hogy megvédik a gyermeket a nemi kizsákmányolás és a nemi erőszak minden formájától. Ebből a célból az államok hazai, kétoldalú és többoldalú síkon különösen az alábbiak megakadályozására tesznek intézkedéseket:

- a gyermek ösztönzése vagy kényszerítése törvénytelen nemi tevékenységekre
- a gyermekek kizsákmányolása prostitúció vagy más törvénytelen nemi tevékenység céljára
- a gyermekek kizsákmányolása pornográf jellegű műsorok vagy anyagok elkészítése céljára.

A 36. cikk rendelkezése előírja, hogy az Egyezményben részes államok megvédik a gyermeket a jólétére bármilyen szempontból káros kizsákmányolás bármely más formája ellen is.

A gyermekmunka legrosszabb formáinak a MOR⁶ Egyezmény 182. sz. megfogalmazása szerint a „gyermekmunka legrosszabb formái”: egy gyermek prostitúció, pornográfia készítés vagy pornografikus előadás céljára történő használatát, vásárlását vagy felajánlását.

6 A Nemzetközi Munkaszervezet, mint az Egyesült Nemzetek ügynöksége, amely a szociális igazságot és a nemzetközileg elismert emberi és munkásjogokat hirdeti.

A 6. cikk rendelkezése előírja, hogy minden tagállam tegye meg az összes szükséges intézkedést a jelen Egyezmény végrehajását biztosító rendelkezések hatékony megvalósítása és kikényszerítése érdekében, ideértve büntető rendelkezések, vagy ahol helyénvaló, egyéb szankciók biztosítását és alkalmazását.

Minden tagállam, kellő figyelemmel az oktatás jelentőségére a gyermekmunka felszámolásában, tegyen hatékony és határidőhöz kötött intézkedéseket annak érdekében, hogy

- megakadályozza a gyermekeket a gyermekmunka legrosszabb formáinak vállalásában
- biztosítsa a szükséges és megfelelő közvetlen támogatást a gyermekeknek a gyermekmunka legrosszabb formáiból történő kimentése, valamint rehabilitációjuk és társadalmi beilleszkedésük érdekében
- biztosítsa az ingyenes alapfokú oktatáshoz történő hozzájutást, és ahol lehetséges és alkalmas, a szakképzést a gyermekmunka legrosszabb formáiból kimentett valamennyi gyermek részére
- azonosítsa, és szólítsa meg a különösen veszélyeztetett helyzetben levő gyermekeket
- vegye figyelembe a leányok különleges helyzetét.

Az Európa Tanács az emberkereskedelem elleni fellépésről szóló Egyezménye meghatározza az emberkereskedelem megakadályozása és visszaszorítása vonatkozó intézkedéseket. Egy gyermek kihasználás céljából történő toborzása, szállítása, eladása, elrejtése vagy átvétele „emberkereskedelemnek” minősül. Az Egyezmény előírja megelőző intézkedéseket, többek között oktatási programok szervezését iskolások számára, amelyekben felhívják a figyelmet a nemi alapon történő megkülönböztetés elfogadhatatlan, hátrányos következményeire, valamint a nemek közötti egyenlőség, illetve az emberi méltóság és sértetlenség fontosságára. Külön ki kell emelni az Egyezmény rendelkezéseit arra vonatkozóan, ha az áldozat életkora kétes, viszont igazolt annak a gyanúja, hogy az áldozat gyermek, ezt a személyt gyermeknek fogják tekinteni, és külön védelemben fog részesülni egészen életkorának megállapításáig. Ez az Egyezmény külön szabályozza a kivizsgálást, a bűnüldözést és az eljárási jogot.

Az Európa Tanács 2011. évi egyezménye a számítástechnikai bűnözésről az első nemzetközi dokumentum, amely explicit kapcsolatba hozza a gyermekpornográfiát és a számítógépes rendszert.

Az Egyezmény magába foglalja a meggyőződést egy olyan közös büntetőjogi politika kialakításának szükségességéről, melynek elsődleges célja a társadalom védelmének biztosítása a számítástechnikai bűnözéssel szemben, és hogy a nemzeti jogszabályozásában az alábbi cselekmények minősüljenek bűncselekménynek, ha szándékosan és jogtalanul tették meg őket:

- *gyermek-pornográfiának számítástechnikai rendszer útján történő készítése forgalomba hozatal céljából*
- *gyermek-pornográfia felajánlása vagy hozzáférhetővé tétele számítástechnikai rendszer útján;*
- *gyermek-pornográfia továbbítása vagy forgalomba hozatala számítástechnikai rendszer útján;*
- *gyermek-pornográfiának számítástechnikai rendszer útján saját vagy más részére történő megszerzése;*
- *gyermek-pornográfiának egy számítástechnikai rendszerben vagy egy számítástechnikai adattároló-egységen való birtoklása.*

A "gyermek-pornográfia" olyan pornográf termék, mely vizuális úton ábrázol:

- kifejezetten szexuális magatartást tanúsító kiskorú⁷ személyt
- kifejezetten szexuális magatartást tanúsító kiskorúnak tűnő személyt
- kifejezetten szexuális magatartást tanúsító kiskorú személyt megjelenítő valóságghű képet.

⁷ Mind két nem – szer. meg.

Az Európa Tanács Egyezménye

Az Európa Tanács Egyezménye a gyermekek védelméről a szexuális kizsákmányolás és a szexuális bántalmazás ellen a bevezetőben abból az álláspontból indul ki, hogy mind a gyermekek, mind az elkövetők mindinkább szerepelnek az IKT-én.

A jelen Egyezmény céljai a következők:

- a gyermekek szexuális kizsákmányolásának és szexuális bántalmazásának a megelőzése és a harc ezek ellen
- a szexuális kizsákmányolás és a szexuális bántalmazás gyermekkorú áldozatai jogainak a védelme;
- a nemzeti és nemzetközi együttműködés előmozdítása a gyermekek szexuális kizsákmányolása és szexuális bántalmazása ellen.

Az Egyezmény 6. cikkelye előírja, hogy mindegyik fél megteszi a szükséges törvényhozási vagy egyéb intézkedéseket annak érdekében, hogy a gyermekek az általános- és középiskolai oktatásban életkori sajátosságaiknak megfelelő tájékoztatást kapjanak a szexuális kizsákmányolás és a szexuális bántalmazás kockázatairól és arról is, milyen eszközökkel védhetik meg magukat. Ezt a tájékoztatást a szülőkkel együttműködésben kell nyújtani, ahol ez célszerű, egy általánosabb szexuális felvilágosítás keretében, melynek során külön figyelmet kell szentelni a kockázatos helyzeteknek, különösen is azoknak, amelyek új informatikai és kommunikációs technológiák révén állhatnak elő.

Az Egyezmény 9. cikkelyének rendelkezése előírja, hogy mindegyik fél ösztönzi a magánszektort, különösen az információs és kommunikációs technológia terén, hogy vegyen részt olyan állami politikák, programok vagy egyéb kezdeményezések kidolgozásában és végrehajtásában, amelyek a gyermekek szexuális kizsákmányolása és szexuális bántalmazása elleni küzdelemmel kapcsolatosak, valamint hogy belső normákat alkalmazzanak önszabályozás közös szabályozás útján. Továbbá, mindegyik fél ösztönözzé a médiát, hogy adjon megfelelő tájékoztatást a gyermekek szexuális kizsákmányolása és szexuális bántalmazása téma minden vonatkozásáról, tiszteletben tartva a média függetlenségét és a sajtószabadságot.

A 20. cikkely meghatározza a gyermekpornográfiával kapcsolatos bűncselekményeket, egyik közülük a gyermekpornográfia szándékos hozzáférhetővé tétele információs és kommunikációs technológiák útján.

Az Egyezmény 23. cikkelye meghatározza a „gyermekek rábírása szexuális jellegű tevékenységekre” fogalmát, és előírja, hogy mindegyik fél megteszi a szükséges jogalkotási vagy egyéb intézkedéseket

annak érdekében, hogy büntethető legyen az, aki informatikai illetve kommunikációs technológiák alkalmazásával tudatosan ajánlatot tesz arra, hogy egy felnőtt olyan gyermekkel találkozzon, hogy elkövesse a bűncselekmények bármelyikét az adott gyermek ellen, amennyiben az ajánlatot olyan tényleges tettek követték, amelyek elvezettek ehhez a találkozáshoz.

Továbbá, a cikkelyben foglalt rendelkezések előírják, hogy meg kell tenni a szükséges jogalkotási vagy egyéb intézkedéseket annak érdekében, hogy a kivizsgálás és a büntető eljárás a gyermek legjobb érdekeit szolgáló módon történjen, jogainak tiszteletben tartásával.

A Transznacionális szervezett bűnözés elleni ENSZ Egyezmény célkitűzése, hogy hatékonyabb módon fejlessze ki az együttműködést a transznacionális szervezett bűnözés ellen. Az Egyezményt a transznacionális bűnözés megelőzésére, kivizsgálására és bírósági üldözésére alkalmazzák. A jellegénél fogva transznacionális bűnözést:

- több államban követték el
- egy államban követték el, ám az előkészületeket, tervezést, irányítást vagy ellenőrzést valamely más országban végezték
- egy államban követték el, ám olyan szervezett bűnözési csoport kapcsolódott be, amely bűnözési tevékenységét egy államban követte el, és akkor bekapcsolódik egy olyan szervezett bűnözési csoport, amely több államban követ el bűncselekményt
- egy államban követték el, ám a lényeges következményei más államban léptek fel.

Az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyv kiegészíti ezt az Egyezményt és azzal együtt kell értelmezni. A Jegyzőkönyv célja az emberkereskedelem megelőzése és az ellene való fellépés, különös figyelemmel a nőkre és a gyermekekre.

A Jegyzőkönyv célja az emberkereskedelem megelőzése, a kivizsgálás végrehajtása és a jelen jegyzőkönyv 5. cikkével összhangban megállapított bűncselekmények elkövetőinek üldözése. A protokoll többi része az emberkereskedelem áldozatainak való segélynyújtásra és védelemre, információcserére és képzésre, a dokumentumok biztonságára és ellenőrzésére vonatkozik.

A gyermek kizsákmányolásának megakadályozását biztosítja A gyermek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló, a Gyermek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyv elfogadása. A nemzetközi szerződés az alábbiakra vonatkozó rendelkezéseket foglalja magába:

- intézkedések katalógusát a gyermekvédelemre való jogának alkalmazására
- a gyermek eladásának, a gyermekprostitúciónak és gyermekpornográfiának megtiltását
- a büntető eljárást és a büntető intézkedéseket
- a gyermekáldozatok védelmét
- megelőző intézkedéseket
- nemzetközi együttműködést és segílyt.

A szerződő államok kiemelik a gyermekek minden fajta visszaéléstől való védelmének szükségességét, mint ahogyan ezt az Egyezmény is megfogalmazza, ám még egy lépéssel tovább haladnak, kiemelve a mind nagyobb kockázatokat, elsősorban a pornográfia internetes és egyéb fejlődő technológiák általi könnyebb hozzáférhetősége miatt. Az effajta tendenciák előidéztek aggodalmat a dokumentum Preambulumában is kiemelik. Igen fontos továbbá hangoztatni, hogy a szerződő államok az internetes gyermekpornográfia elleni küzdelem kapcsán 1999-ben Bécsben megtartott konferenciára is hivatkoznak, különösen annak határozatára, amelyben felszólítanak a gyermekpornográfia gyártásának, forgalmazásának, exportálásának, átutalásának, importálásának, rendeltetésszerű birtoklásának és reklámozásának általános bűncselekménnyé nyilvánítására, hangoztatva a kormányok és az internetes ipar közötti szorosabb együttműködés és partnerség jelentőségét.

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának a gyermekek szexuális kizsákmányolásáról, a gyermekpornográfiáról és gyermek- és ifjúságkereskedelemtől szóló R(91)11. számú ajánlásában általános intézkedések megtételére hivatkozik a közvélemény tudatszintje emelésének, edukációjának és informálásának érdekében az alábbi módon:

- a gyermekek szexuális kizsákmányolására vonatkozó megfelelő dokumentáció létrehozásával
- a gyermekeket és a fiatalokat veszélyeztethető szexuális kizsákmányolás és szexuális bántalmazás veszélyeiről, valamint a védelem módjairól szóló információknak az általános és középfokú oktatásba való bevonásával
- programok népszerűsítésével, amelyek célja a gyermekek és a fiatalok támogatásában és védelmében, oktatásában, egészség- és szociális védelmében, az igazságügyben és a rendőrségben poszton lévők tudatának magasabb szintre való emelése és oktatása, annak érdekében, hogy identifikálni tudják a szexuális kizsákmányolás eseteit és meg tudják tenni a szükséges intézkedéseket.

Ez az ajánlás a büntetőjogról és a büntetőeljárásról szóló rendelkezéseket is magában foglal.

Az Európa Tanács 1099 (1996) számú parlamenti közgyűlési határozata a gyermekek szexuális kizsákmányolásáról a tagállamokhoz fordul a gyermekpornográfia minden formája elleni küzdelemmel kapcsolatosan (kiadványok, videótartalmak, internet). Az Európa Tanács tagállamait felszólítja, hogy erőfeszítéseiket és erőforrásaikat egyesítsék a gyermekprostitúció, -kereskedelem és -pornográfia elleni küzdelemben, a gyermekek szexuális kizsákmányolásának visszaszorítása érdekében.

A Közgyűlés az alábbi új bűncselekmények bevezetésére szólít fel:

- pornográfiai anyag birtoklása, mint amilyenek a gyermekről készített videófelvevételek, dokumentumok vagy fényképek
- a kiskorúakat bemutató pornográfiai anyag gyártása, szállítása és forgalmazása
- a kiskorúakról pornográf felvételek készítése és közzététele.

Feltétlenül szükséges olyan jogszabályokat hozni, amelyek biztosítják, hogy a gyermekek szexuális bántalmazása minden fajtájára komoly vétségként nézzenek, mert az effajta cselekmények nem sorolhatók a kevésbé súlyos bűncselekmények közé, továbbá, állami törvényalkotásba kell foglalni az elvet, amely szerint a 15 évesnél fiatalabb kiskorú nem adhatja beleegyezését a felnőtt emberrel való szexuális kapcsolatba. A Közgyűlés kéri a tagállamokat, tegyenek konkrét intézkedéseket, hogy pontot lehessen tenni a szexuálisan motivált idegenforgalomra.

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának a gyermekek szexuális kizsákmányolásától való védelméről szóló (2001)16 számú ajánlása felismerte, hogy a médiában közzétett reklám, különösen az internet, nagy szerepet tölt be mind a gyermekek szexuális kizsákmányolásának terjesztésében, mind annak megakadályozásában. Az ajánlás célkitűzései intézkedések, politika és gyakorlatok tervezése és végrehajtása a szexuális kizsákmányolás elleni küzdelemmel kapcsolatban, melynek során figyelembe veszik a gyermekek álláspontjait és tapasztalatait. Az ajánlat a gyermekek szexuális kizsákmányolását megakadályozó legjobb gyakorlatra és leghatékonyabb intézkedésekre vonatkozó rendszeres információkat biztosító állami mechanizmus létrehozására vonatkozik. Külön része az internetre vonatkozik, arról szól, hogy az internet-szolgáltatókat be kell kapcsolni a korszerű kommunikációs technológiák használatával történő szexuális kizsákmányolásra vonatkozó tudat szintjének emelésére, különösen az internettel járó kockázatokra vonatkozóan.

Feltétlenül szükséges, hogy az internet-szolgáltatók együttműködjenek az állami szervekkel a szexuális kizsákmányolás identifikálásában, a különféle internetes visszaélési eszközök elleni küzdelemben, amelyek felhasználhatók a gyermekek kizsákmányolására.

Az internet-szolgáltatók az alábbiakat kell, hogy megtegyék:

- a korszerű információknak megfelelő magatartási kódex kialakítását, valamint a gyermekek szexuális kizsákmányolását megakadályozó kommunikációs technológiák kifejlesztését
- identifikálják a kódexszel és a technológiákkal való visszaéléseket
- intézkedéseket foganatosítsanak az effajta visszaélések megakadályozására és visszaszorítására
- biztosítsanak intézkedéseket a szülőknek, a gondozóknak, a gyermekekért felelős minden más személynek, valamint maguknak a gyermekeknek az internetes szexuális kizsákmányolás kockázatairól (a gyermekek kizsákmányolása és velük való visszaélés formáiról és a védelmi intézkedések megtételéről)
- ügyeletes vonalak megnyitását, a polgárok bátorítását, hogy jelentsék az internetes gyermekpornográfiát vagy a gyermekprostitúcióra való ösztönzést, ily módon lehetővé tennék az illetékes szervek számára a megfelelő intézkedések megtételét.

Továbbá, kutatási prioritásokat kell bevezetni az internet értékelésére vonatkozóan a gyermekekkel való IKT-s szexuális visszaélés megakadályozása céljából.

Az Európa Tanács 1307 (2002) számú parlamenti közgyűlési határozata a gyermekek szexuális kizsákmányolásáról rámutat a gyermekek szexuális bántalmazásának problémájára, amely fokozódott az internet megjelenésével, mind azon tény miatt, hogy névtelenséget és könnyű használatot biztosít, mind azon tény miatt, hogy a kapcsolatok létrehozása korlátlan. A Közgyűlés felszólít a szexuális kizsákmányolás minden fajtája elleni küzdelem kihirdetésére, a gyermekeket fenyegető internetes veszélyek kiküszöbölésének előnyben való részesítésére. A Közgyűlés mindegyik tagállamtól kéri, hogy biztosítsa az eszközöket a számítógépes bűncselekmények, különösen a gyermekpornográfia elleni küzdelemben, és ennek céljából hozzon létre egy káderbelileg és műszakilag kiképzett rendőrségi osztatot, amelynek összetételében a gyermekjogban és az új technológiákban kiképzett személyek vannak. Ugyanakkor, javítani kell az internetes szakértőkkel való együttműködést állami és nemzetközi szinten, a gyermekeknek a szexuális kizsákmányolásra vonatkozó törvénytelen és káros tartalmaktól való védelmét biztosító megfelelő és technikai és törvényes eszközök biztosításának érdekében. Külön figyelmet szentel a polgárok arra való bátorításának, hogy jelentsék fel a gyermekek elleni szexuális bűncselekményeket és a gyermekekkel való visszaélést, hogy az ügyeletes vonalak díjtalanok legyenek, valamint a segélynyújtás szükségességére, különösen a pénzügyi jellegűre. Továbbá, az e területen már aktív civil szervezeteknek, különösen az új technológiák használatának tekintetében, mint az internet.

Hazai törvényalkotás

A családi törvény 6. cikkelyében előírja, hogy mindenki köteles a gyermekkel kapcsolatos minden tevékenységben a gyermek legjobb érdekében eljárni. Az állam köteles minden szükséges intézkedést megtenni a gyermekek védelme érdekében az elhanyagolástól, a velük való fizikai, szexuális és érzelmi visszaéléstől, valamint minden fajta kizsákmányolástól.

Az oktatási és nevelési rendszer alapjairól szóló törvény 45. szakasza tiltja a gyermekek elleni erőszakot, bántalmazást és elhanyagolásukat. A 45. szakasz 1. bekezdése szerint az intézményben tiltott a gyermekek és a tanulók elleni fizikai, pszichikai és szociális erőszak, bántalmazás és elhanyagolás, testi büntetés és a személyiség sértése, illetve a gyermekekkel és a tanulókkal vagy a tanárokkal való szexuális visszaélés.

A kiskorú személyekkel való pornográf visszaéléstől való alapvető védelmet a Szerb Köztársaság *Büntető Törvénykönyve* biztosítja.

A Büntető Törvénykönyv 185. szakasza előírja a „pornográf anyag bemutatása, beszerzése és birtoklása és kiskorú személy pornográfiára való kihasználása” bűncselekményt, valamint a bűncselekmény elkövetéséért való büntetéseket:

- Aki elad, megmutat, vagy nyilvános kiállítás útján vagy más módon hozzáférhetővé tesz pornográf szöveget, képet, audiovizuális vagy más anyagot, vagy pornográf jellegű műsort mutat be kiskorú személynek, pénzbüntetéssel vagy hat hónapig terjedő börtönbüntetéssel sújtandó.
- Aki fiatalkorú személyről pornográf képet, audiovizuális vagy más anyagot készít, vagy pornográf műsorba bevon, hat hónaptól öt évig terjedő börtönbüntetéssel sújtható.
- Aki kiskorú személy kihasználása révén létrejött pornográf képet, audiovizuális vagy más anyagot magának vagy másnak beszerzi, birtokolja, árusítja, bemutatja, nyilvánosan kiállítja, elektronikus vagy más úton hozzáférhetővé teszi, három hónaptól három évig terjedő börtönbüntetéssel sújtható.

Ezeket a tárgyakat elkobozzák.

A 185a. szakasz előírja, hogy kiskorú személy szeméremsértő cselekményeken

való jelenlétre bírása bűncselekmény, valamint megszabja a büntetéseket az e bűncselekmények elkövetéséért.

- Aki kiskorú személyt rábír, hogy nemi erőszak, megrontás vagy egyéb szemérem elleni cselekmény elkövetésénél jelen legyen, hat hónaptól öt évig terjedő börtönbüntetéssel és pénzbüntetéssel sújtandó.
Ha ezt a cselekményt erőszak vagy fenyegetés alkalmazásával vagy gyermek ellen követte el, az elkövető egy évtől nyolc évig terjedő börtönbüntetéssel sújtandó.

A 185b. szakasz előírja, hogy A számítógépes hálózat vagy más műszaki kommunikációs eszköz kihasználása nemi szabadság bűncselekményének kiskorú személy elleni elkövetésére bűncselekménynek minősül, valamint megszabja a büntetéseket az e bűncselekmények elkövetéséért.

Aki a nemi erőszak, a tehetetlen személy elleni erőszakos nemi közösülés, a gyermek feletti erőszakos nemi közösülés, hivatalos állással való visszaéléssel elkövetett nemi közösülés, megengedetlen nemi cselekményekkel, kerítéssel vagy nemi közösülés lehetővé tételével, prostitúció közvetítésével, pornográf anyag bemutatásának, beszerzésének és birtoklásának, gyermekekkel való pornográf célú visszaélés, valamint a kiskorú személy nemi közösülés során jelenlétre való rábírása bűncselekmény elkövetésének szándékával a számítógépes hálózatot vagy más műszaki kommunikációs eszközt kihasználva kiskorúval találkát beszél meg, vagy a megbeszélthelyen találka céljából megjelenik, hat hónaptól öt évig terjedő börtönbüntetéssel és pénzbüntetéssel sújtandó.

Aki a fenti bűncselekményeket gyermek ellen követi el, egy évtől nyolc évig terjedő börtönbüntetéssel sújtandó.

A magas technológiai bűnözés elleni küzdelemmel foglalkozó állami szervek szervezetről és illetékességéről szóló törvény szabályozza az állami szervek külön szervezeti egységeinek megalakítását, szervezetét, hatáskörét és meghatalmazásait a jelen törvényben meghatározott bűncselekmények felderítése, bűnüldözése és ítélkezése céljából. A jelen törvény szerint a magas technológiai bűnözés olyan bűncselekmények elkövetését jelenti, melyek során a bűncselekmények elkövetésének tárgya vagy eszközei a számítógépek, számítógépes rendszerek, számítógépes hálózatok,

valamint ezek termékei anyagi vagy elektronikus formában. E törvényt a Büntető Törvénykönyvben meghatározott számítógépes adatok biztonsága ellen elkövetett bűncselekmények felderítése, bűnüldözése és ítélkezése céljából alkalmazzák, továbbá előírja, hogy e bűncselekmények tárgyában való eljárás céljából külön osztályt kell alakítani a technológiai bűnözés elleni küzdelem érdekében, a Belgrádi Főügyészség keretében. Ez a Külön Osztály a belügyi szervek feladatait látja el a bűncselekményekkel kapcsolatosan, a Szerb Köztársaság Belügyminisztériuma Magas Technológiai Bűnözés elleni Szolgálatának keretében.

Az elektronikus kommunikációról szóló törvény előírja, hogy az elektronikus kommunikációk viszonyai szabályozásának céljai és elvei a felhasználó személyes adatai és privátsága magas szintű védelmén, valamint a nyilvános kommunikációs hálózatok és szolgáltatások biztonságának és integritásának biztosításán alapulnak. Ez a jogszabály a rendszergazda - az elektronikus kommunikációk tevékenységet ellátó személy - eljárását szabályozza az adatoknak az illetékes szervekhez való eljuttatása és az adatok titkosságának megőrzése során. E törvény a 116. szakaszban a felhasználók és az előfizetők jogait is szabályozza, a rosszindulatú és nyugtalanító hívásokra vonatkozóan. A köztelefon szolgáltatások rendszergazdája, akinek az előfizető írásban tesz feljelentést a rosszindulatú és nyugtalanító hívásról, köteles feljegyezni a bejövő hívás azonosítására vonatkozó adatokat. Amennyiben a rosszindulatú és nyugtalanító hívás valamely előfizetőjének számáról érkezett, köteles ezt az előfizetőt figyelmeztetni, illetve újbóli nyugtalanítás esetén megtenni a megfelelő intézkedéseket a további nyugtalanítás megakadályozása céljából. Ha az—megállapítja, hogy a nyugtalanító hívás másik rendszergazda hálózatából érkezett, feljelentést intéz hozzá a nyugtalanításról. Ha a nyilvános kommunikációs hálózatok és szolgáltatások biztonsága és integritása veszélyeztetés kockázatának van kitéve, a rendszergazda köteles az előfizetőket erről és az esetleges védelmi intézkedésekről tájékoztatni.

Az alábbi törvények közvetve kapcsolódnak a jelen kutatás tárgyához:

- *A büntetőeljárásról szóló törvény*, amely a büntető eljárásban való tényállás megállapításának eljárásjogi mechanizmusait szabályozza
- *A bűncselekmények fiatalkorú elkövetőiről és a fiatalkorú személyek büntetőjogi védelméről szóló törvény*, amely külön védelmet irányoz elő a kiskorúak, mint károsultak számára és a büntető eljárás minden szereplőjével kapcsolatosan külön szakosításokat vezet be.
- *A rendőrségről szóló törvény*, amely a kiskorú személyek kárára elkövetett bűncselekmények esetében eljáró rendőrségi tisztviselők szakmai továbbképzését szabályozza
- *A szociális védelemről szóló törvény* a gyermeket határozza meg, mint a szociális védelem jogainak és szolgáltatásainak élvezőjét

- *Az egészségvédelemről szóló törvény* a gyermekeknek az egészségvédelemre való jogát szabályozza
- A munkatörvény előírja, hogy munkaviszony a legalább 15 életévet betöltött személlyel létesíthető. A 18 évesnél fiatalabb személy csak szülői, örökbefogadói, vagy gondnoki jóváhagyással létesíthet munkaviszonyt, és pedig csak akkor, ha a munka nem veszélyezteti egészségét, erkölcsét és oktatását, illetve ha az effajta munkát törvény nem tiltja
- A tömegtájékoztatásról szóló törvény rendelkezéseket tartalmaz a kiskorú személyek jogairól a tömegtájékoztatási eszközökben
- A rádiósugárzásról szóló törvény szabályozza az általános programszabványokat és elrendeli a gyermekek és a fiatalok testi, szellemi vagy erkölcsi fejlődését veszélyeztető műsorsugárzás megtiltását
- A hirdetésről szóló törvényrendelkezéseket tartalmaz a kiskorú személyeknek szánt hirdetésről
- Az elektronikus kereskedelemről szóló törvény szabályozza az informatikus társadalom szolgáltatás-nyújtásának feltételeit és módját
- Törvény a személyi adatok védelméről
- Törvény a fogyasztók védelméről

A Telekom Srbija és a VIP Srbija társaságok etikai kódexei a gyermekjogok tekintetében nem kielégítőek, mert csupán szűkszavú rendelkezéseket tartalmaznak a jogi védelemről az előfizetői státusz létrehozásának szakaszában és időtartama alatt, valamint adatvédelmi rendelkezéseket.

Kivételt képez a Telenor Srbija társaság, on-line biztonság bevezetésével. A Telenor Srbija társaságnak 2011. évi fenntartható gazdálkodásáról szóló jelentésében⁸ áll, hogy a társaság 2010-ben stratégiai együttműködésről szóló egyezményt írt alá a Szerb Köztársaság Belügyminisztériumával, a gyermekek szexuális bántalmazásának elemeit tartalmazó illegális honlapok hozzáférhetőségét blokkoló szűrők bevezetésének céljából. A Telenor felhasználói, akik az effajta honlaphoz való hozzáférést kísérelik meg mobiltelefonjukról vagy számítógépeikről, bejegyzésre kerülnek a Stop elnevezésű oldalra. A projekt megvalósításának kezdetétől 116 effajta esetet rögzítettek. Ugyanakkor, a Szerb Köztársaság Belügyminisztériuma a Telenornak megküldte azon lokációk listáját, melyekről a Belügyminisztérium és az Interpol megállapították, hogy illegális anyagot tartalmaznak.

A gyermekekkel való IKT-s visszaélés

VAJDASÁG AT OMBUDSMANJA

8 Report on Sustainable Business Operations 2011. http://www.telenor.rs/media/TelenorSrbija/fondacija/Fondacija_Izvestaj_2011-engleski.pdf. Csatlakozva 2013. március 22-én.

Stratégiai keret

A Szerb Köztársaság információs társadalmának 2020. évig terjedő fejlesztési stratégiája információs biztonságról szóló rendelkezéseket foglal magában, az alábbi prioritásokkal: az információs biztonság jogi és intézményes keretének fejlesztése, a válságos infrastruktúra védelme, a magas technológiai bűnözés elleni küzdelem, tudományos-kutatási és fejlesztési munka az információs biztonság terén.

A stratégia amellet, hogy rámutat arra, hogy fokozni kell az IKT alkalmazásával kapcsolatos ügyességeket, az internet megváltoztatta a tudás- és az információszerzés módját és minden területen való terjesztésének ütemét. Feltétlenül szükséges az IKT integrálása az eredményesebb és hatékonyabb oktatási folyamat céljából.

A stratégia szerint az információs biztonság a rendszer, az adatok és az infrastruktúra védelmét jelenti az információk bizalmosságának, integritásának és rendelkezésre állóságának megőrzése céljából. A fenntartható információs társadalom létrehozásának egyik előfeltétele az információs biztonság megfelelő szintje az IKT alkalmazásának minden formájában. Jogszabályokat kell hozni az információs biztonság területén a szabványok, az információs biztonság pótlólagos szabályozására, valamint egyes intézmények e területen való hatáskörének és feladatainak szabályozására. A jelen dokumentum rámutat a tudományos kutatómunka jelentőségére az információs biztonság területén.

A nemzeti gyermek-akcióterv a Szerb Köztársaság Kormányának stratégiai dokumentuma, amely meghatározza az ország általános gyermekpolitikáját a 2015-ig terjedő időszakra. Ez az elkövetkező évek során megteendő prioritásos intézkedések, tevékenységek és programok terve, a gyermekek életéhez, fejlődéséhez és a társadalomba való bekapcsolódásához szükséges kedvezőbb feltételek megteremtésének céljából. A prioritások egyike a gyermekek bántalmazástól, elhanyagolástól, kizsákmányolásától és erőszaktól való védelme, és az alábbi tevékenységeket irányozza elő:

- az állam rövid távú, középtávú és hosszú távú politikájának meghatározása a gyermekvédelem, illetve azon keret tekintetében, amelyben a programokat és a szolgálatokat fogják tovább fejleszteni, törvényes szabályozást és egyéb intézkedéseket foganatosítani
- multi reszort testület létrehozása, amely testület kidolgozza az átfogó Nemzeti stratégiát a gyermekeknek a bántalmazás, elhanyagolás, kizsákmányolás és erőszak minden formájától való védelmére (NCZD), valamint figyelemmel fogja kísérni a stratégia alkalmazását
- A gyermekeknek a bántalmazás, elhanyagolás, kizsákmányolás és erőszak minden formájától való védelméről szóló nemzeti stratégia (NCZD) elfogadása a Szerb Köztársaság Kormányának részéről.

A gyermekeknek a bántalmazás, elhanyagolás, kizsákmányolás és erőszaktól való védelmével, valamint a nyilvánosság tájékoztatásával és szenzibilizációjával kapcsolatban az alábbi tevékenységeket kell külön kiemelni:

- a polgárok rendszeres és folyamatos - a gyermekeket is bevonó - szenzibilizációja (média, tribünök, publikációk, a nők és gyermekek elleni erőszak elleni kampányok, stb.) a gyermekeknek a bántalmazástól és elhanyagolástól való védelemre való jogáról
- polgárok tájékoztatása arról, hogy hogyan ismerjék fel a bántalmazott és elhanyagolt gyermeket és kihez forduljanak segítségért
- a média arra való irányítása, hogy a gyermekek bántalmazásáról és elhanyagolásáról megfelelő módon írjon, szenzációkeltés nélkül, tiszteletben tartva a gyermek és a család méltóságát, valamint az újságírók állandó képzése.

A gyermekekkel foglalkozó szakértők képzése a gyermekeknek a bántalmazás, elhanyagolás, kizsákmányolás és erőszak minden formájától való védelmére vonatkozó tudásokra és ügyességekre, és ennek keretében:

- meg kell állapítani a tudás és ügyesség minimumát, amellyel a gyermekekkel foglalkozó személyeknek rendelkezniük kell, és amelyek feltétlenül szükségesek a gyermekek bántalmazásának és elhanyagolásának megelőzéséhez, felismeréséhez, megítéléséhez és a reagáláshoz
- megfelelő edukációs programok létrehozása (oktatási csomagok) a különféle profilú szakértőknek, figyelemmel munkájuk hatáskörét is
- a programok akkreditálása és a szakértők folyamatos edukációja.

A gyermekek elleni erőszak megelőzéséről és védelméről szóló nemzeti stratégia (2008-2015. év közötti időszakra vonatkozóan, valamint a stratégia végrehajtására vonatkozó akcióterv) előírja a biztonságos környezet létrehozását, amelyben érvényesül minden gyermek joga, hogy védelmet kapjon a bántalmazás, az elhanyagolás és a kizsákmányolás minden formájától. A stratégia specifikus céljai:

- a polgárok és a gyermekek tudatszintjének emelése az erőszak problémájára vonatkozóan, valamint álláspontok kialakítása minden

erőszakforma elfogadhatatlanságáról minden környezetben, aktív részvételükkel

- tolerancia fejlesztése a másság megértésével és elfogadásával, valamint az erőszakmentes kommunikáció-formák ápolása
- a család (biológiai, nevelő és örökbefogadó) erősítése és támogatása a gyermekek elleni erőszak megelőzésében és védelmében
- a gyermekeknek az erőszak megelőzése és az erőszaktól való védelem fejlesztésére és végrehajtására irányuló programban való részvételének ösztönzése
- az áldozatokkal és az erőszak elkövetőivel foglalkozó szolgálatok és szolgáltatások fejlesztése
- a gyermekekkel foglalkozó személyek új tudásokat és ügyességeket kell, hogy szerezzenek a gyermekek elleni erőszak megakadályozásának és erőszaktól való védelmének módjáról.

Nemzeti stratégiatervezet a gyermekkeresedelemnek a pornográfiában és prostitúcióban való megelőzéséről és kizsákmányolásáról (2012-2016) átfogó dokumentum, amely meghatározza a nemzeti szintű általános és specifikus stratégiai célokat és intézkedéseket, melyek megvalósítása hozzájárul a jelenlegi rendszer fejlesztéséhez és a probléma megoldásához. A gyermekeknek a pornográfiában, az információs és kommunikációs technológiával való visszaélés megelőzéséről és a védelemről szóló akcióterv a 2012-2014. évi időszakra vonatkozik és A gyermekkeresedelemnek a pornográfiában és prostitúcióban való megelőzéséről és kizsákmányolásáról szóló nemzeti stratégiatervezet (2012-2016) operatív tételét hivatott megtenni.

A gyermekek bántalmazásának és elhanyagolásának megelőzésére és ezektől való védelmére vonatkozó általános protokoll céljai:

- a gyermekekkel foglalkozó szakértők és a széles körű nyilvánosság, a gyermekeket is beleértve, tájékoztatása arról, hogy hogyan kell eljárni, ha fennáll a gyanú, hogy a gyermek bántalmazás és elhanyagolás áldozata, vagy azzá válhat
- a gyermekek védelmének tekintetében a szakértők közötti, feltétlenül szükséges együttműködés létrehozása, minden területen
- a védelem alapelvei és céljai megértése közös szintjének létrehozása

- hatékony és operatív eljárás létrehozása, amely biztosítani fogja a bántalmazás és elhanyagolás esetén a gyors és összehangolt eljárást, amely megvédi a gyermeket a további bántalmazástól és elhanyagolástól és biztosítja a megfelelő segítséget a gyermek és a család számára.

A gyermekek bántalmazástól és elhanyagolástól való hatékony, operatív, multi rezortos védelmi hálózat létrehozásához múlhatatlanul szükséges a családjogi és szociális védelmi, igazságügyi, belügyi, egészségügyi és oktatási teendők ellátásában illetékes minisztériumok együttműködése. A gyermekjogok védelmének eljárásában a Munka-, Foglalkoztatási és Szociálpolitikai Minisztérium tölti be a koordinációs szerepet. A gyermekeknek és a tanulóknak az oktatási-nevelési intézményekben az erőszaktól, bántalmazástól és elhanyagolástól való védelméről szóló külön protokoll keretében megállapítást nyert, hogy a modern kommunikációs technológiák fejlődésével erőszak alkalmazására kerül sor az információs technológiák használata folyamán. Ezt a jelenséget még elektronikus erőszaknak is nevezik és magába foglalja az elektronikus posta, SMS, MMS, honlap útján elküldött üzeneteket, továbbá chattelés és hasonlók útján.

Az illetékes szereplők konkrét tevékenységei

A Telekommunikációs és Információs Minisztérium 2009-ben, feladatkörének keretében kezdeményezést indított meg a gyermekek internetes biztonságának javítására, a „Kattints biztonságosan” című projekt formájában, honlap létrehozásával, amely a fiatalok és a szülők számára számos különféle informatív, edukációs és szórakoztató tartalmakat kínál, melyek által ők ismereteket szerezhetnek az internet biztonságos használatáról.

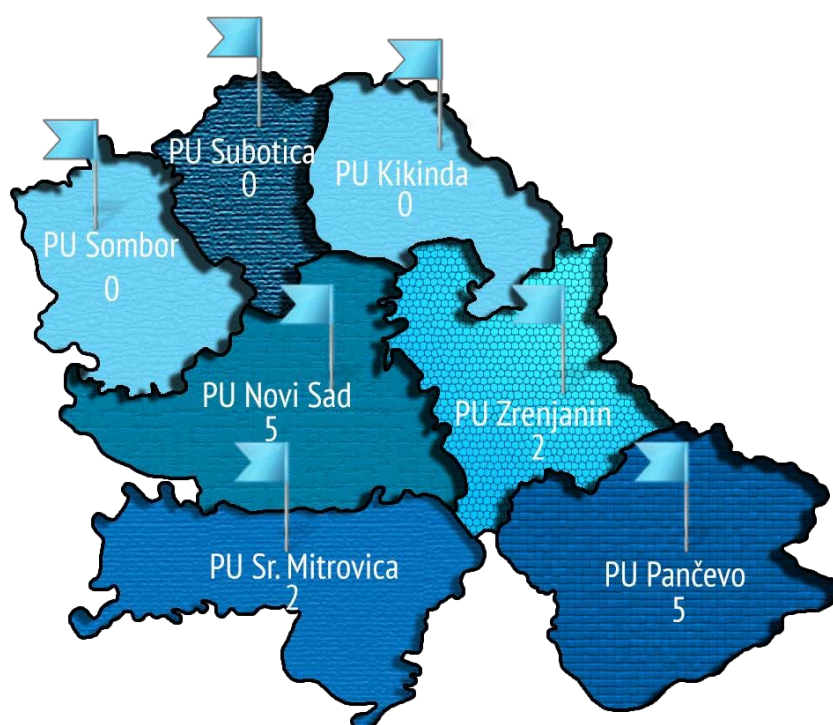
A Tartományi Sport- és Ifjúsági Titkárság 2012-ben az „Ifjúság” terén és a Vajdaság AT 2011-2014. évi ifjúsági politika Akciótervének területén megvalósított projektek keretében megvalósította a „STOP az elektronikus erőszaknak – tréning a kortárs edukátorok számára” című projektet.

A gyermekekkel való IKT-s visszaélés esetei

Vajdaság AT területén lévő rendőrkapitányságok adatai

A rendőrkapitányságok (RK) Vajdaság Autonóm Tartományban, illetve a területükön lévő rendőrállomások adatai a feljelentett, elvetett és eljárásba vont esetek számára vonatkozik 2011. és 2012 folyamán.

1. Illusztráció A feljelentett esetek számának áttekintése a rendőrkapitányságok szerint

Vajdaság Autonóm Tartomány területén 2011. és 2012 folyamán a gyermekekkel való internetes visszaélés igen kevés esetét jegyezték. Sőt, *három rendőrkapitányság* (Zombor, Szabadka és Nagyikikinda) területén *nem volt nyilvántartott eset*, míg a többi négy rendőrkapitányság területén összesen 14 esetet jegyezték. Legtöbb esetet (ötöt) az Újvidéki Rendőrkapitányságnak, mint legnagyobbnak a területén jegyezték, ugyanennyit Pancsova Rendőrkapitányságának területén. Két-két esetet jegyezték a Nagybekcsereki és a Mitrovicai Rendőrkapitányság területén.

Újvidéki Rendőrkapitányság

Az Újvidéki RK 2011. évi adatai szerint három bűnvádi feljelentést tettek három személy ellen, és pedig a pornográf anyagok bemutatása, beszerzése és birtoklása, valamint gyermekekkel pornográf célokra való visszaélés bűncselekmények elkövetéséért. E bűncselekményeket a Szerb Köztársaság Büntetőtörvénykönyvének 185. szakasza szabályozza.⁹

E RK területén 2012 novemberéig két bűnvádi feljelentést tettek két személy ellen a pornográf anyagok bemutatása, beszerzése és birtoklása, valamint gyermekekkel pornográf célokra való visszaélés bűncselekmények elkövetéséért¹⁰.

⁹ Valamennyi elkövető férfi nemű, kettőjük 1963-ban született, egyikük pedig 1977-ben.

¹⁰ Mindkét elkövető férfi nemű, egyikük 1948-ban született, a másik pedig 1990-ben.

Az összesen öt eset közül négy esetben a gyanúsítottak számítógépén sok pornográf jellegű anyagot leltek, melyek során a károsult személyek kiskorúak. Egyik esetben a károsult személy tízéves gyermek, akinek a gyanúsított pornográf tartalmú filmeket mutatott be.

Az Újvidéki RK 2011. és 2012 folyamán nem tett bűnvádi feljelentést a számítógépes hálózattal vagy egyéb kommunikációs eszközökkel a kiskorú személy nemi szabadsága ellen elkövetett bűncselekmények miatt.

Nagybecskereki Rendőrkapitányság

A Nagybecskereki Rendőrkapitányság területén a gyermekekkel való két internetes visszaélést jelentettek fel. Az egyik esetben cyber-bullying (zaklatás) elkövetéséről volt szó, melynek során az elkövetők gyermekek voltak, illetve 14 évnél fiatalabb személyek. Tekintettel arra, hogy a 14 évnél fiatalabb személyek, a hazai jogszabályok szerint bűnügyileg nem felelősek, nem indult ellenük büntető eljárás.¹¹

A másik esetben szexting esetről volt szó, s ez az eset, a jelen jelentés írásakor még mindig folyamatban van.

Pancsovai Rendőrkapitányság

A Pancsovai Rendőrkapitányságon 2011. és 2012 során a gyermekekkel való internetes visszaélés összesen öt esetét jelentették fel. 2011-ben a biztonság veszélyeztetésének egy esetét jelentették fel (a Szerb Köztársaság Büntetőtörvénykönyvének 138. szakasza), melynek során SMS, illetve a Facebook közösségi hálózat útján küldött nyugtalanító üzenetekről volt szó. A bűnvádi feljelentést ebben az esetben elvetették.

2012 során, a Szerb Köztársaság Büntetőtörvénykönyvében (138. szakasza) szabályozott esetet jegyeztek, amely pornográf anyag bemutatására, beszerzésére és birtoklására, valamint kiskorú személlyel pornográf célú visszaélésre vonatkozott. Ebben az esetben pornográf anyag kiskorú személynek mobiltelefonos bemutatásáról volt szó. Az ezzel kapcsolatos bűnvádi

¹¹ A bűncselekménnyel kapcsolatos jelentést eljuttatták a Nagybecskereki Főügyészséghez.

feljelentés eljárásba került, az eljárás a jelentés írása során folyamatban van.

A többi három feljelentett eset sértő fényképek küldésére vonatkozott (hamis Facebook profil útján). Az esetekre vonatkozó jelentéseket eljuttatták az illetékes ügyészségeknek, a velül kapcsolatos eljárások folyamatban vannak.

Mitrovicai Rendőrkapitányság

A Mitrovicai Rendőrkapitányság területén a gyermekekkel való internetes visszaélés két esetét jelentették fel, mindkét esetet 2012-ben. Az egyik eset a biztonság veszélyeztetésére, illetve erőszakos viselkedésre, a Facebook közösségi hálózat útján eljuttatott fenyegetésre vonatkozott.

A másik eset pornográf anyag bemutatása, beszerzése és birtoklása, valamint kiskorú személlyel pornográf célú visszaélés bűncselekményére vonatkozott (a Szerb Köztársaság Büntetőtörvénykönyvének 138. szakasza), a bűncselekményt kiskorú személy felvételezésével és más kiskorú személyeknek MMS útján való bemutatásával követték el.

A Rendőrkapitányság adatai szerint, mindkét eset eljárásban van.

A magas technológiai bűnözés elleni küzdelem külön osztályának adatai

A magas technológiai bűnözés elleni küzdelem külön osztályát A magas technológiai bűnözés elleni küzdő, akkor a Belgrádi Kerületi Ügyészség keretében működő állami szervek szervezetről és hatásköréről szóló 2005. évi törvény, a Szerb Köztársaság egész területére vonatkozóan pedig ugyanezen törvény 2010. módosításáról szóló törvény az osztály illetékességébe rendelte a nemi szabadság elleni bűncselekményeket is, melyek során a bűncselekmény eszközeként számítógépeket, számítógépes rendszereket és számítógépes adatokat, valamint termékeiket anyagi és elektronikus formában használnak fel.

Az osztálynak a jelen kutatás céljából megküldött igen részletes és rendszeresített adatai szerint, a kutatási időszakban (2011. és 2012. év) több tíz bűnvádi feljelentést, kivizsgálási cselekményeket, vádindítványt és ítéletet jegyeztek.

2. Táblázat A magas technológiai bűnözés elleni küzdelem külön osztályának 2011/2012. évi adatai

Év	Bűnvádi feljelentés	személy száma	Vizsgálatok	Vádindítványok	Nyomozási kérelem	Vádiratok	Ítéletek
2011.	40	40	39	39	1	1	30
2012.	17	19	14	14	-	-	6

A gyermekekkel való IKT-s visszaélés

VAJDASÁG AT OMBUDSMANJA

Összesen	57	59	53	53	1	1	36
----------	-----------	-----------	-----------	-----------	----------	----------	-----------

A begyűjtött adatok áttekintése rámutat a bűnvádi feljelentések számának csökkenésére a 2012. évben a 2011. évhez viszonyítva, ebből kifolyólag a személyek száma is csökkent, akik ellen bűnvádi feljelentést tettek, valamint a kivizsgálások és a vádindítványok száma is. 2012 folyamán nem terjesztettek be egyetlen nyomozási kérelmet sem a jelentést írásáig. A kirott ítéletek száma 2012 novemberéig ötször kisebb a 2011-ben kimondott ítéletek számához képest.

A gyanúsítottak és terheltek sajátosságai a begyűjtött adatok elemzése alapján¹²:

12 A magas technológiai bűnözés elleni küzdelem külön osztályának adatai.

- a kiskorúak és a gyermekek nemi szabadsága elleni bűncselekményeket Szerbiában férfiak követik el (eddig nem jegyzetek egyen olyan esetet sem, amelyben nőnemű lett volna az elkövető)
 - idősebb férfiakra van szó: 34%-uk 45 évesnél idősebb, 30%-uk pedig 25 és 45 év közötti
 - többségük Vajdaságban él (40%), Belgrádban és környékén (22%), míg a 200.000-nél több lakosú városokban 40% elkövető él
 - az elkövetők fele középiskolát fejezett be, 24%-uk pedig egyetemi végzettségű. Három esetben az elkövető doktori tanulmányokat fejezett be
 - 30%-uk műszaki-technológiai foglalkozású, míg a foglalkoztatottak és a munkanélküliek száma azonos (40%)
 - az elkövetők 22%-a vagyonnal rendelkezik
 - az elkövetők többsége családot alapított, 18 közülük házasságban él, hat elvált, ketten pedig életközösségben élnek
 - az elkövetők 44%-ának van gyermeke
 - öt elkövetőt felmentettek a katonaszolgálat alól (betegség, rokkantság), míg 65%-uk letöltötte a katonaszolgálatot
- öt közülük büntetett előéletű, egyikük pedig többszörösen büntetett.

Az aktőröknek a gyermekek internetes kizsákmányolástól való védelmében betöltött szerepe

Állami intézmények

A gyermekekkel való internetes visszaélés című kutatás keretében a Tartományi Ombudsman kérdőívvel fordult az alábbi intézményekhez és ügynökségekhez:

1. Igazságügyi és Államigazgatási Minisztérium
2. Munka-, Foglalkoztatási és Szociálpolitikai Minisztérium
3. Kül- és Belkereskedelmi és Telekommunikációs Minisztérium
4. Magas Technológiai Bűnözéssel Foglalkozó Külön Ügyészség
5. Köztársasági Műsorszórási Ügynökség (RRA)
6. Köztársasági Elektronikus Kommunikációs Ügynökség (RATEL)

A Tartományi Ombudsman intézménye *a hat intézmény közül csupán kettőtől kapott visszaigazolást: az Igazságügyi és Államigazgatási Minisztériumtól és a Magas Technológiai Bűnözéssel Foglalkozó Külön Ügyészségtől.* Az *Igazságügyi és Államigazgatási Minisztérium* képviselői kiemelték, hogy ez a minisztérium nem illetékes a gyermekekkel való internetes visszaélésre vonatkozó feljelentések eljárásában, s ezért nem rendelkezik az adatokkal, melyeket a jelen kutatás lefolytatásának céljából a jelen intézmény kért.

Másrészt, a *Külön Ügyészség*, mint ahogyan ez az előző fejezetből is kitűnik, igen terjedelmes jelentést küldött a kért adatokkal, melyek nagyon fontosak voltak a jelen kutatás lebonyolítása tekintetében.

A fogalom meghatározása

A gyermekekkel való internetes, illetve információs és kommunikációs technológiákkal való visszaélés kapcsán, a Külön Ügyészségben hangoztatják, hogy e fogalom alatt a 3. sz. táblázatban bemutatott törvényellenes tevékenységek értendők.

3. Táblázat Gyermekekkel való internetes visszaélés

A gyermekekkel való internetes visszaélés, a Külön Ügynökség értelmezése szerint felöleli az alábbiakat:

• gyermekpornográfia gyártását

• gyermekpornográfia kínálatát vagy rendelkezésre bocsátását
• gyermekpornográfia forgalmazása vagy továbbítása
• gyermekpornográfia birtoklását
• a gyermekpornográfia hozzáférhetősége lehetőségének tudatos beszerzését információs vagy kommunikációs technológia által
• IKT használatát kiskorú személyek és gyermekek megismerése céljából, valamint találkozó megbeszélése a nemi szabadság elleni bűncselekmény elkövetésének céljából

Mint ahogyan a gyermekekkel való internetes visszaélés magyarázatából kitűnik, a kulcsjelentőségű fogalom a pornográfia. A Magas Technológiai Bűnözéssel Foglalkozó Külön Ügyészség elsősorban az effajta és ehhez hasonló bűncselekmények ellen eljárást indít, tekintettel arra, hogy a hazai törvényalkotás nem ismeri fel a gyermekekkel való internetes visszaélés egyéb más formáit, mint amilyenek a sexting, grooming, cyber-bullying és hasonló.

A Magas Technológiai Bűnözéssel Foglalkozó Külön Ügyészség szerepe

A Magas Technológiai Bűnözéssel Foglalkozó Külön Osztály szerepe elsősorban az effajta bűncselekmények elkövetői bűnüldözésén alapul, az általános és speciális megelőzés érdekében. Noha maga az ügyészség az elkövetett bűncselekmény után lép színre, illetve a bűncselekmények elkövetői ellen eljárást indít, az effajta bűncselekmények megelőzésében még nagyobb jelentősége van az igazságügyi szerveknek, illetve a bíróságnak. A Külön Ügyészségben a pornográf anyag bemutatása, beszerzése és birtoklása bűncselekménnyel, valamint a kiskorú személyekkel pornográfiai célú visszaélés bűncselekménnyel és hasonló bűncselekményekkel kapcsolatosan legnagyobb problémaként az enyhe büntetőpolitikát látják. Ily módon, az enyhe büntetések kirovásával maga a megelőzési folyamat nem hatékony, de kérdésessé teszi a büntetés célját is.

Kommunikáció az aktőrökkel

A gyermekekkel való internetes visszaéléstől való védelemben bevonott egyéb szereplőkkel való kommunikációt illetően, a Külön Ügyészségben elmondják, hogy a büntetőeljárásról szóló törvénnyel összhangban cselekszenek. Az ügyészségnek meghatalmazása van, hogy az állami szervektől, az intézményektől, szervezetektől, vállalatoktól és internetes szolgáltatóktól, valamint minden egyéb mérvadó alanytól tájékoztatást kérjen, a büntető eljárás lefolytatásához szükséges releváns információk és bizonyítékok begyűjtésének céljából. A kommunikáció és az együttműködés a fenti meghatalmazás megvilágításában zajlik, azzal a céllal, hogy a lehető legrövidebb időn belül juttassák el a kért adatokat, hogy megkezdődhessen az eljárás. Mindegyik tárgyban, amely szerint a Külön Ügyészség eljár, alkalmazzák a Szerb Belügyminisztérium keretében működő Magas Technológiai Bűnözéssel Foglalkozó Osztályt, továbbá ugyanezen minisztérium keretében működő Speciális Kutatási Módszerek Szolgálatát

- a Digitális Bizonyítékokat Begyűjtő és Feldolgozó Osztályt, internetes szolgáltatókat és egyéb mérvadó szolgáltatókat.

Együttműködés az illetékes minisztériumokkal és szakértőkkel

A Külön Ügyészségnek az illetékes minisztériumokkal és a gyermekkel való internetes visszaélés problémájával foglalkozó szakértőkkel való együttműködését igen jónak ítélik meg, úgyszintén valamennyi résztvevő készségét, hogy a ráeső munkát a lehető legmagasabb szinten és legrövidebb időn belül teljesítse. Külön kiemelik, a Telekommunikációs és Információs Minisztérium **„Kattints biztonságosan”** című 2009. évi projektjét (<http://www.kliknibezbedno.rs>), amely segít a fiataloknak, de szüleiknek is az internet biztonságos használatában.

Ajánlatok

Magas Technológiai Bűnözéssel Foglalkozó Külön Ügyészség ajánlatai a gyermekekkel való internetes visszaéléstől való védelmi rendszer fejlesztésére:

- a gyermekek oktatása az internet legbiztonságosabb használatának módjára, beleértve a projekt iskolában való végrehajtását is
- a média hatékonyabb szerepe a téma közvéleménynek való bemutatásában
- az effajta bűncselekmények elkövetésére előirányzott büntető szankciók fokozása.

A mobil- és vezetékes telefon-szolgáltatók és internet-szolgáltatók

A mobil- és vezetékes telefon-szolgáltatóknak és internet-szolgáltatóknak a gyermekek internetes védelmében betöltött szerepét külön féleképpen magyarázzák. Maguk a szolgáltatók azonban a gyermekek internetes védelmében betöltött szerepüket eléggé egyoldalúan látják. Erre utalnak a Szerb Köztársaság területén lévő szolgáltatók képviselői által adott válaszok, hiszen a képviselők igen kis számban válaszoltak a felhívásra, hogy részvételükkel hozzájáruljanak e kutatáshoz. Az adatok begyűjtése során a Tartományi Ombudsman 16 társaság címére küldte el a kérdőívet (4. táblázat).

Tabela 4. Táblázat A szolgáltatók listája, akikhez eljuttatták a kérdőívet

A szolgáltatók, akiknek „A gyermekekkel való internetes visszaélés” című kutatás kérdőívét megküldték		
Telekom Srbija A.D, Beograd	VIP mobile d.o.o, Beograd	Telenor Srbija, Beograd
SBB, Beograd	Orion Telekom, Beograd	Eunet d.o.o, Beograd

A gyermekekkel való IKT-s visszaélés

VAJDASÁG AT OMBUDSMANJA

Beotelnet ISP d.o.o, Beograd	MadNet d.o.o, Pančevo	SKS Company, Senta
Sabotronic d.o.o, Senta	Tippnet d.o.o, Subotica	Parabola d.o.o, Temerin
Voysat d.o.o, Ada	Bus Computers, Kikinda	Nordnet d.o.o, Subotica

A 16 szolgáltató közül négy válaszolt, éspedig: SBB – Szerb Kábelhálózat, Orion Telekom, Tippnet és Voysat. Noha a visszajelzés igen gyenge (a szolgáltatók összes számának 25%-a), tehát a négy szolgáltató adatai alapján nem vonhatók le általános következtetések a gyermekek védelméről az IKT használata során, nyilvánvaló, hogy melyek azok az álláspontok, amelyek mind a négy szolgáltató válaszaiban szerepelnek. (5. számú tábla).

5. A szolgáltatók által megküldött válaszok áttekintése

<p>A gyermekekkel való IKT-s visszaélésre adott magyarázat</p>	<p>Valamennyi szolgáltató úgy véli, hogy a gyermekek internetes, illetve IKT-s kizsákmányolása alatt olyan visszaélést értenek, amely más dolgokat céloz meg, mint a személyes adatok begyűjtése, vagy büntető felelősséget maga után vonó erőszakos cselekmények elkövetése.</p>
<p>Az internet- és telefonszolgáltatók szerepe a gyermekekkel való IKT-s visszaélés megelőzésében</p>	<p>A szolgáltatók nem látják szerepüket a gyermekekkel való internetes visszaélés megelőzésében, mert úgy vélik, hogy szerepük kizárólag a szolgáltatások nyújtására vonatkozik, illetve a felhasználásukra vonatkozó feltételek biztosítására. Szerepet csupán akkor vállalnak, ha az illetékes intézmények valamelyike meghatározott adatokat kér tőlük bűncselekmény elkövetésének gyanúja miatt. Úgy vélik, hogy elméletileg a szülőknek megmutathatnának az internet és a telefon használatának ellenőrzésére szolgáló meghatározott technikákat és módszereket, azon tény miatt, azonban, hogy ez nem tartozik tevékenységi körükbe, nem látnak ebben maguk számára valamilyen szerepet.</p>
<p>Az internet- és telefon-szolgáltatók szerepe a gyermekekkel való IKT-s visszaéléstől való védelemben</p>	<p>A szolgáltatók e területen is szerepüket az illetékes állami szervekkel való kommunikációban látják. A tartalom szűrése, a meghatározott fajta tartalom blokkolása nem tartozik a szolgáltató feladatköréhez, kivéve, ha nem vonatkozik a szolgáltatók által gyártott tartalomra.</p> <p>Másrészt, a szolgáltatók úgy vélik, hogy esetleges nagyobb szerepet tölthetnek be az edukációs projektekben vagy kampányokban.</p>
<p>A szolgáltatók tevékenységének története a szolgáltatásaikat igénylő gyermekek védelmében</p>	<p>Ki kell emelni, hogy egyik szolgáltató kampányt folytatott azon város területén lévő általános iskolákban, amelyben tevékenységét folytatja, a gyermekek edukációja céljából, hogy helyesen és biztonságosan használják az internetet.</p> <p>A többi szolgáltató úgy véli, hogy a védelem kizárólag az állami szervek tevékenységi körébe tartozik, és hogy nekik kell minden kezdeményezést elindítaniuk és világos irányelveket megfogalmazniuk arról, hogy hogyan kellene eljárni.</p>

A gyermekekkel való IKT-s visszaélés

VAJDASÁG AT OMBUDSMANJA

<p>A szolgáltatók törvényes kötelezettségei a gyermekeknek az IKT-s visszaéléstől való védelmében</p>	<p>A négy szolgáltató közül, aki beküldte válaszait az kérdőívre, egyik kiemeli, hogy nem ismeri a törvényes kötelezettségeket, míg egyikük kiemeli, hogy Az elektronikus kommunikációról szóló törvény a szolgáltatók számára előírja az adatok visszatartásának kötelezettségét, illetve az adatok szolgáltatását a bíróság határozata alapján, ha ez szükséges a büntető eljárás lefolytatásához.</p>
<p>Intézkedések, amelyeket a szolgáltatók tettek a szolgáltatásaikat használó gyermekek biztonságának növelése érdekében</p>	<p>A szolgáltatók nem tettek konkrét intézkedéseket, inkább szóbeli tájékoztatókról van szó a főleg internetes szolgáltatások nyújtásáról szóló szerződések megkötése során.</p> <p>Másrészt, a szolgáltatók kiemelik, hogy a nem megfelelő tartalom korlátozásának igen magas fokú hatékony korlátozási rendszert magának a felhasználónak kellene jóváhagynia, hozzáteszik azonban, hogy pillanatnyilag ilyen haladó rendszerek nem is léteznek.</p>
<p>A rendelkezésre álló technikai mechanizmusok és a gyermekek internetes kizsákmányolását megelőző módszerek ismerete és a szolgáltatók által használt mechanizmusok</p>	<p>Két szolgáltató képviselője kiemeli, hogy nem ismeri a gyermekek kizsákmányolástól való védelem rendelkezésre álló mechanizmusait és módszereit, míg a másik kettő kiemeli, hogy a gyermekek internetes védelmének legegyszerűbb védelmi mechanizmusa a kizárólag egy jelszó létezése, amelyet csak a szülő ismer, és hogy a gyermek internetes kapcsolatot csak a szülő jelenlétében hozhat létre. Ezt követően a szülő leellenőrizheti a látogatott honlapokat, illetve webtartalmakat.</p>
<p>Etikai kódex és/vagy magatartási kódex megléte, különös védelmi intézkedéssel, a gyermekekkel való IKT-s visszaélés tekintetében</p>	<p>Három szolgáltató képviselője úgy válaszolt, hogy vállalatukban nem létezik etikai kódex és/vagy magatartási kódex, amely külön vonatkozna a gyermekekkel való internetes visszaélésre. Két képviselő kiemeli, hogy ilyen aktus meghozatalát nem tervezik, egy megkérdezett pedig azt válaszolta, hogy a jövőben megvitatja ennek lehetőségét.</p>
<p>A gyermekekkel való IKT-s visszaélés megelőzésének és védelmének elsőbbsége</p>	<p>Három szolgáltató képviselője kiemeli, hogy a gyermekek IKT-s kizsákmányolástól való védelme nem tartozik a prioritásaik közé, míg egyikük kiemeli, hogy ez az egész társadalom, nem csupán a szolgáltató prioritása. Egy másik szolgáltató képviselője kiemeli, hogy az államnak kell a kezdeményezést megindítania, nem a szolgáltatóknak.</p>

A gyermekekkel való IKT-s visszaélés

VAJDASÁG AT OMBUDSMANJA

<p>A szolgáltatók képviselőinek a gyermekkel való IKT-s visszaélés külön eseteibe való közvetlen vagy közvetett bekapcsolódása a munka folyamán</p>	<p>Három szolgáltató kiemeli, hogy nem kapcsolódtak be a gyermekkel való IKT-s visszaélés eseteibe közvetve vagy közvetlenül a szolgáltatónál. Egyikük kiemeli, hogy kapcsolatban volt egy ilyen esettel, az illetékes szervekkel bírósági rendelet alapján történt az együttműködés. Hivatalos visszajelzést nem kaptunk maguktól az állami szervektől az együttműködés eredményeiről, így a közzétett akció után szögeztük le, hogy az eljárásban való részvétel sikeres volt.</p>
<p>A szolgáltatóknak az állami intézményekkel vagy nem kormányzati szervezetekkel való rendszeres vagy formális együttműködése a gyermekek IKT-s kizsákmányolása elleni küzdelem keretében</p>	<p>A szolgáltatók két képviselője kiemeli, hogy nem létezik semmilyen együttműködési forma az állami intézményekkel, míg másik kettő kiemeli, hogy az illetékes ügynökségekkel létezik együttműködés és kommunikáció, ám az olyan területeken zajlik, amelyek nem érintkeznek a gyermekkel való IKT-s visszaéléssel.</p> <p>A civil szervezetek kapcsán, a kérdőívre válaszolt szolgáltatók képviselői állítják, hogy egyikükkel sem hoztak létre együttműködést és kommunikációt.</p>

Amint az a szolgáltatók képviselőinek válaszaiból következtethető, a gyermekek IKT-s kizsákmányolástól való védelmében az államnak kell vállalnia a legnagyobb szerepet, kezdeményezéseket, kampányokat és projekteket indítania, melyek során a szolgáltatóknak meghatározott, inkább mellékszerepe lenne. Noha a mai, korszerű társadalomban, a modern technológiák világában, az internet az otthonokból a mobiltelefonokra és más modern berendezésekre is kiterjedt, a telefonos társaságoknak mind nagyobb szerepe lehet a gyermekek IKT-s kizsákmányolástól való védelmében, de elsősorban a megelőzésében. A telefon egykori „klasszikus” szerepe mellett, amely kizárólag beszélgetés útján történő kommunikációra vonatkozott, a telefon manapság olyan berendezés, amely számítógép funkciókkal rendelkezik, és a telefon internetes használata igen fontos szerepet tölt be, különösen a fiatalok számára.

Az IKT használatára és a gyermekek és fiatalok biztonságára vonatkozó álláspontok

Összesen 10 fókuszcsoporthat szerveztek a tanulókkal kilenc vajdasági helységben lévő iskolákban, összesen 80 általános iskolással (44 fiú és 36 kislány), illetve 74 középiskolással (40 lány és 34 fiatalember). Összesen öt fókuszcsoporthat tartottak a szülőkkel szintén a vajdasági helységekben, ezekben 43 szülő vett részt (34 anya és kilenc apa).

A 39 szakértőből álló fókuszcsoporthatokat, összesen 17 vajdasági helységből, illetve helyi önkormányzatból, 14 férfi és 25 nő képviselte a tartományi szervekből és intézményekből, szociális központokból, rendőrkapitányságokból, diákotthonokból, gyermekotthonokból, szülői felügyelet nélküli gyermekek otthonából és a fogyatékkal élő gyermekek intézményeiből.

Általános iskolások

A számítógép használata a gyermekek között szükségszerű. A számítógép azonban oktatási és informatív eszköz helyett elsősorban szórakoztató eszközzé vált, amit a gyermekek és a felnőttek a kutatás során feljegyzett álláspontja is megerősít.

A 10-13 éves tanulókkal lefolytatott csoportbeszélgetések során kiderült, hogy mindegyikük számára az internet mindennap hozzáférhető. A vajdasági általános iskolások elmondják, *hogy az interneten, illetve a számítógép mellett 30 perctől három órát töltenek el naponta*. Iskolai kötelezettségeik miatt a szülők a gyermekek számára gyakran korlátozzák az internet használatának idejét, a hét vége alatt azonban flexibilisebbek, így a gyermekek a számítógép előtt egy-két órával többet tölthetnek el.

A beszélgetésekből leszögezhető, hogy a fókuszcsoporthat általános iskoláskorú összes résztvevője aktív valamely közösségi hálózaton. Ezzel kapcsolatban azonban gondba ejtő azon állításuk, mely szerint *profiljukat a hálózaton első ízben szüleik vagy rokonaik nyitották meg, egyeseknek még több évvel korábban*. A gyermekek többsége állítja, hogy a közösségi hálózaton barátnak csak ismerős személyeket fogad el. Azok, akik listájukra ismeretlent is befogadnak, ezt azzal magyarázzák, hogy több, hasonló érdeklődési körű közös ismerősük legyen a többi kortársukkal együtt. Az egyik kislány elmondta, hogy barátnak befogadott egy idősebb fiút, miután azonban a fiú kommentálta fényképeit és kérte személyes adatait, a kislány szüleikhez fordult és a fiút letörölte barátainak listájáról.

Ezzel kapcsolatban, a gyermekek álláspontja egységes azzal kapcsolatosan, hogy nincs rendjén a címüket vagy telefonszámukat valakinek megadni, akit internet útján ismertek meg. A gyermekek ezt az álláspontot abbéli félelmükkel magyarázzák, hogy visszaélnék adataikkal, mivel nem tudják, hogy mire képesek a személyek, akik személyes adataikat kérik. A vita során, egyesek közülük bevallották, hogy

voltak hasonló helyzetben, e személyt azonban blokkolták, nem vettek róla tudomást, vagy hamis adatokat adtak meg.

Vannak közöttük, akik úgy vélik, hogy igazolt személyes adataikat internet útján megosztani ismeretlen barátokkal, de csak azt követően, ha megszerezték a bizalmukat.

Az egyik tanuló elmondta, hogy barátjának fogadott be egy ismeretlen, Indonéziából származó személyt, akiről feltételezte, hogy férfi. Miután az ismeretlen később kérte a telefonszámát, a fiú megjegyezte, elmondta a szüleinek az esetet, de mivel többé nem zaklatta, a személy továbbra is a barátai között szerepel.

Egy kislány példája, aki úgy véli, hogy lakcímének megadásával esetleg az ismeretlen személynek segítené abban, hogy kirabolja otthonát, arra mutat rá, hogy egyes gyermekek nem ismerik eléggé az internet fenyegette tényleges veszélyeket, és úgy vélik, hogy a közösségi hálózat útján megszerzett adatokkal való visszaélés következménye csak anyagi kár lehet.

A személyes fényképeket illetően, a fókuszcsoportok résztvevői abban is egyetértenek, hogy személyes biztonságuk érdekében nem küldenek el őket internet útján megismert személyeknek. A beszélgetésből azonban kiderül, hogy a fókuszcsoportok valamennyi résztvevője feltöltötte fényképeit a Facebookon lévő profiljára, ám azokat csak a barátai láthatják. Egyesek közülük ezt ritkán teszik, mások rendszeresen (pl. minden vakáció, születésnap után), szinte mindannyian megerősítették, hogy azt a szülők, idősebb testvérek segítségével és felügyelete alatt végzik.

Az egyik tanuló elmondta, hogy ő nem is kívánja személyes fényképeit feltölteni, de anyja és nővére arra készítetik.

Egy hetedikés kislány elmesélte ezzel kapcsolatos problémáját. Egy ismeretlen személy felhívta telefonon és követelte tőle, hogy küldje el fényképét. Amikor a szüleinek panaszkodott, ők úgy vélték, hogy neki magának kell megoldania ezt a „problémát”, majd utasították, hogy értesítse a call-centert. Mivel nincs elegendő hitele a híváshoz, ezt még mindig nem tette meg, noha a telefonos zaklatás nem szűnt meg.

Ismeretlen személyek gyakran ragaszkodnak a személyes kapcsolat létrehozásához, illetve „élőben” való megismerkedéshez. *Noha a gyermekek többsége nem merészelne személyesen találkozni az interneten megismert személlyel*, voltak közöttük olyanok is, akik elfogadnák a meghívást. Egyesek közülük hívnák a szülőket, fivérüket, nővérüket vagy barátjukat, egyik kislány pedig saját biztonságának érdekében magával vinné a kutyáját. A találkozóhelyekre általában forgalmas helyeket választanak, ahol sok ember fordul meg.

Néhány tanuló hamis profilt alakított ki, és csak on-line játékokra használják őket. Csupán egy kislány valotta be, hogy hamis profilt nyitott, hogy közeledjen egy fiúhoz, aki tetszett neki, a hamis profilt azonban hamarosan letörölte, mivel a fiú nem vett róla tudomást.

A személyes adatok megadását igényelő internetes jutalomjátékban való részvétel nem egyformán vonzó a fókuszcsoporthoz tartozók számára. Így, többségük kijelenti, hogy sohasem venne részt azokban, egyesek közülük pedig kijelentették, hogy vállalnák, ha a jutalom eléggé vonzó lenne. Egyesek közülük adataikat csak akkor adnák meg, ha valamely „ismert” játékról lenne szó, egyesek pedig kizárólag a szülők jóváhagyásával jelentkezének.

A résztvevők egyike úgy véli, hogy valamely internetes jutalomjátékban való részvételével megfertőzhetné a számítógépét, tehát ezen okokból kerüli őket. Két résztvevő elmondta, hogy bejelentkezett hamis adatokkal, de nem tudták képzelni, mi lett volna, ha elnyerik valamelyik díjat.

A szülők nevelőeszközként gyakran büntetéseket alkalmaznak, a leghatékonyabb egyikeként az internet használatának a letiltását említik. A gyermekek állítják, hogy a szülők gyakran alkalmazzák ezt a nevelési módszert, azzal a meggyőződéssel, hogy a gyermek számára igen fontos internet használatának megvonása hozzájárulhatna iskolai vagy egyéb iskolán kívüli tevékenységek jobb sikeréhez.

Másrészt, *igen érdekes az a felismerés, hogy a fókuszcsoporthoz tartozó szinte mindegyik tanuló megszegné a szülők által kirott büntetést.* A gyermekek többsége, olyan helyzetekben, amikor barátaiknál vagy rokonaiknál vannak, élne az alkalommal és csatlakozna az internethez. Egyesek közülük elmondták, hogy amint szüleik távoznak otthonról és becsukják az ajtót maguk után, azonnal a számítógéphez ülnek. Az effajta cselekményeket úgy igazolják, hogy ha a szülők nem szereznek tudomást arról, hogy megszegték a büntetést, akkor az nem is akkora vétség.

Egyik tanuló elmondta, hogy nem szükséges, hogy szülei büntessék, mert ő saját magát korlátozza az internet használatában, mivel ellenkező esetben képes arra, hogy az összes szabad idejét a számítógép mellett töltsse.

A fókuszcsoporthoz tartozó 10-13 éves korú résztvevői úgy tartják, hogy teljes körűen biztonságban vannak és védettek az internet használata során. A veszélyfelfogásuk azonban gyakran csak a számítógépes rendszert megtámadó vírusokra vonatkozik, amelyek lehetetlenné tehetik a számítógép használatát, *így a megfelelő védelem alatt a vírusellenes programokat értik.*

Ezek a válaszok olyan következtetésre utalnak, hogy a gyermekek ebben a korban még mindig nem rendelkeznek megfelelő szintű tudattal az esetleges veszélyről, sem az internetes visszaéléstről való védelmi mechanizmusokról.

Voltak közöttük gyermekek, akik kellemetlenséget is tapasztaltak az interneten. Egy tizenhárom éves kislány elmondta, hogy barátnőjével együtt Skype útján, web-kamera használatával egy harminc év körüli arabiai személlyel értekeztek, aki bizonyos idő után „drágámnak” szólította, majd hozzátette, hogy esetleg „egy napon majd kedvese lesz”. A kislány megijedt, majd a szüleivel való beszélgetés után leblokkolta profilját, és megakadályozta, hogy újra jelentkezzen.

Egy másik kislánynak ismerősei a közösségi hálózat útján különféle sértő és fenyegető üzeneteket küldtek. Amikor elhatározta, hogy letörli őket az ismerőseinek listájáról, azok új (hamis) profilt nyitottak az ő neve alatt, majd közzétették, hogy egy másik kislánnyal romantikus kapcsolata van. Ezt követően az iskolai pszichológus tanácsolta, hogyan küzdje le az említett eset okozta kellemetlen érzéseket.

A fókuszcsoportok fiatalabb résztvevői kellemetlen élményként jelölik barátaik viccelődését, amikor internet útján video klipeket küldenek, amelyeket ijesztőnek tartanak (pl. dobozokból kiugró ijesztők, zombik).

A gyermekek a beszélgetés folyamán elmondták, hogy a közösségi hálózat útján közzétett provokációkra és kellemetlen üzenetekre nem reagálnak, hanem az ilyen személyt letörlik az ismerősök listájáról, ignorálnák vagy blokkolnák.

Középiskolások

A 14-18 éves fiataloknak az internet életstílussá vált, a fiatalok mindinkább ilyen módon barátkoznak, szórakoznak, játszanak, tanulnak, és szabad idejüket töltik el. A közösségi hálózatokon új barátokra tesznek szert, vagy a régiekkel beszélgetnek, információkat keresnek érdeklődési körükre vonatkozóan, játékokat játszanak, filmeket néznek és híreket olvasnak.

A fiatalok, különböző szükségleteikkel és érdeklődéseikkel összhangban, az interneten egy-négy órát töltenek naponta. Vannak kirívó esetek is, amikor egész napot a számítógép előtt töltik, leggyakrabban játékokat játszva. A közösségi hálózatok, YouTube, filmek, zene leginkább lekötik a figyelmüket az interneten.

A fókuszcsoportokban résztvevő középiskolások legnagyobb száma állítja, hogy nem vesz tudomást a közösségi hálózatokon ismeretlenek által tett felkérésekről. Vannak közöttük olyanok is, akik először „jól áttanulmányozzák” az ismeretlen személyt, a felkérést pedig csak akkor fogadják el, ha felfedezik, hogy vannak közös ismerőseik, illetve hogy érdeklődésük azonos vagy hasonló. Az ismeretlen személy kellemes kinézete gyakran döntő szerepű az ismeretség elfogadására a közösségi hálózaton.

Néhány résztvevő elmondta, hogy kezdetben minden ismeretségi felkérést elfogadtak, most azonban figyelmesen és óvatosan megvizsgálják minden, ismeretlen személyektől érkező felkérést.

Az egyik megkérdezett elmondta, hogy on-line barátainak 70%-át ismeri, a többi ismerősét pedig a közösségi hálózaton lévő játékok miatt fogadta el.

Érdekes volt a fókuszcsoportoz tartozó egyik kislány válasza, aki elmondta, hogy csak azon személyek felkérését fogadja el, akiket jól ismer és hozzá közelálló. A moderátor kérdésére, összesen hány ismerőse van a Facebookon, azt válaszolta – „mintegy 500”.

A lakcímre és a telefonszámra vonatkozó adatokat a csoportokban résztvevők többsége személyesnek tart, tehát nem is osztaná meg őket ismeretlen személyekkel. Közöttük vannak olyanok is, akik az effajta felkérésekre hamis adatokat adnak, vagy egyszerűen leblokkolják őket.

A fókuszcsoportok résztvevői többségével nem fordult elő, hogy ismeretlen személy kérte volna tőlük a fényképüket internet útján, azt állítják azonban, hogy azt nem tennék meg, még ha ilyen helyzetbe is kerülnének. Csak két kislány küldte el a fényképét internet útján a közösségi hálózaton megismert ismeretlen személynek, kiemeli azonban, hogy nem volt kellemetlen tapasztalata ezzel kapcsolatban. Számos résztvevő rendszeresen feltölti fényképeit (nyaralásról, osztálykirándulásról, esti kimenetekről és hasonló eseményekről) a közösségi hálózatokon megnyitott profilján, legtöbbször pedig azokat csak ismerőseik számára tette hozzáférhetővé. Csupán néhány résztvevő fényképei mindenki számára hozzáférhetők. Elmondják, hogy a fényképek kiválasztása során azok mellett döntenek, amelyeken „jól néznek ki”, egyesek szülei sugallatát is elfogadják.

Egyes résztvevők többi beszélgetőtársaikkal megosztották azon személyekkel való megismerkedés során szerzett tapasztalataikat, akikkel addig kizárólag internet útján kommunikáltak.

Egyesek közülük a találkozót a városban beszéltek meg, míg mások barátaik társaságában voltak. Egyesek pozitív tapasztalatról beszélnek, majd hozzátesszik, hogy ily módon a mai napig tartó barátságokra tettek szert.

Egyik kislány elmondta, hogy megismerkedett egy fiúval, akivel továbbra is fenntartja a kapcsolatot. Gépkocsival jött érte és elmentek egy italra. Nem gondolt az esetleges veszélyekre.

Érdekes egy fiú tanuló története, aki elmondja, hogy egy ideig egy ismeretlen lánnyal kommunikált a közösségi hálózat útján. Mivel tetszett neki a lány fizikai kinézése is, megbeszéltek a személyes találkozót. Elbeszélése szerint kellemetlen meglepetés érte, mert az első találkozás során nem ismerte fel a lányt, „hiszen még csak nem is hasonlított a személyre a fényképről”.

A fókuszcsoport résztvevőinek többsége állítja, hogy nem volt kellemetlen tapasztalata az internet és a mobiltelefon használata során. Egyesek kaptak valamilyen nyugtalanító üzenetet, nem érezték azonban szükségét, hogy segítséget kérjenek valakitől. Noha tagadják, hogy személyesen is kellemetlenségeket éltek volna meg, egyes résztvevők azonban megosztották a csoporttal barátaik és ismerőseik tapasztalatát. Így, egy kislány lefényképezte intim testrészeit, majd elküldte fiújának, aki azokat később feltöltötte a közösségi hálózatra. A fényképek mindenki számára hozzáférhetők voltak, még a kislány szülei is láttak. Tudomásuk szerint, a fiú nem szenvedett el semmilyen következményt. Egy másik lányt

ismeretlen személyek kísérték, majd telefon útján zaklatták, tudomására hozva, hogy milyen ruha volt rajta, hol mozog és hasonló. Néhányszor sikertelenül próbálta megváltoztatni a telefonszámát, míg végül a mobiltelefon-szolgáltatóhoz fordult. A résztvevők közül egyik kislány elmondta, hogy a húga volt fiúja fenyegető üzeneteket küldözgetett, bombákkal és késekkel ijesztgette. A zaklatás akkor szűnt meg miután feljelentette a rendőrségnek.

Verekedés nyilvános megbeszélése a közösségi hálózaton nem ismeretlen jelenség a csoportos beszélgetések során, egyeseknek ilyen tapasztalata is volt. Két lánynak a Facebook-os ismerősei bejelentették a verekedés időpontját és helyszínét, az incidenst sikerült megakadályozni, miután a szülőkhöz és az iskolához fordultak. Fiúk állítják, hogy esetükben a verekedés indítéka általában a lányok (un) szimpátiája.

A kérdezettek közül senkivel sem fordul elő, hogy a mobiltelefon-szolgáltató kérte volna az e-mail vagy Facebook hozzáférhetőségéhez szükséges jelszót, a profiljuk javítása céljából. Ha ez elő is fordulna, határozottak abban, hogy nem adnák meg a kért adatokat.

=====

A résztvevők kevés száma erősítette meg, hogy a szülőkkal megbeszéli az internet biztonságos használatát. Effajta beszélgetéseket csak akkor folytatnak, ha a szülők a média útján értesülnek a gyermekekkel való információs és kommunikációs technológiák általi visszaélés nyugtalanító eseteiről. Ekkor tanácsokkal próbálják a gyermekeket utasítani, hogyan védjék meg magukat a nem kívánatos tartalmaktól. A résztvevők jelentős száma elmondja, hogy a szülők megbíznak bennük, vagy csak figyelmeztetik őket, „vigyázzanak, nehogy valami butaságot kövessenek el”.

=====

A kérdezettek többségének szülei tudják, hogy gyermekeik milyen módon használják az internetet. A fiatalok azonban állítják, hogy sok szülő számára az internetes kommunikáció teljesen ismeretlen, és nem is érdekeltek, hogy megismerjék használatának módját. A résztvevők úgy vélik, hogy szüleikhez viszonyítva előnyben vannak a számítógép és az internet használatával kapcsolatban. Egy tanuló szavai szerint édesapja még csak nem is tudja bekapcsolni a számítógépet”. Másrészt, a szülők bizonyos száma, munkájuk jellegénél fogva, de személyes érdeklődésük miatt is igen aktívan használja az internetet. Egyesek közülük profilt is nyitottak a közösségi hálózatokon, a gyermekeik azonban életkoruk miatt igen gyakran nem veszik tudomásul „ismerősfelkérésüket”, ily módon őrizve privátságukat.

Szem előtt tartva az időt, amelyet a gyermekek az interneten töltenek el, nem meglepő a tény, hogy a szülők korlátozni szeretnék az interneten eltöltött időt, amikor úgy ítélik meg, hogy az feltétlenül szükséges és pozitív hatást gyakorolna más területeken (leginkább a tanulás fokozása és az osztályzatok javítása céljából). A fókuszcsoport résztvevőinek bevallása szerint azonban igen kis száma tartotta be ezt a „büntetést”. Ilyen helyzetben, mint azt elmondják, az internethez mobiltelefonjuk útján

férnek hozzá. *A szülői tilalom ellenére, az internethez mobiltelefonjuk útján férnek hozzá, első alkalommal, ha barátaikat látogatják meg, illetve, ha szülői felügyelet nélkül maradnak.*

A tanulók nagy önbizalommal látnak hozzá az interneten való munkához, de meghatározott bizalmatlanságot is mutatnak a közösségi hálózatok többi felhasználójával szemben. A fókuszcsoportok résztvevői a tájékozottságukat bizonyító és az internet által fenyegető esetleges veszélyek tudatára vonatkozó konkrét érveket fejtettek ki. Ennek megfelelően, szinte valamennyi résztvevő úgy véli, hogy biztonságban van az internet használata során, és hogy nincs szüksége kiegészítő edukációra a témával kapcsolatosan. „Nem fog épp velem előfordulni ennyi ember közül”, mondja az egyik résztvevő, kiemelve, hogy tudatában van a veszély létezésének, de biztos abban, hogy őt elkerüli.

Szülők

A csoportmegbeszélésekben résztvevőszülők megerősítették, hogy gyermekeik naponta több órát töltenek el az interneten. Fiatalabb gyermekek esetében, átlagosan egy-két órától van szó naponta, a szülők felügyelete alatt. Az idősebb gyermekek a számítógép előtt több időt (leggyakrabban három órát) töltenek el, ám az internethez való mobiltelefon útján való hozzáférés lehetősége megakadályozza a szülőket, hogy teljes betekintésük legyen, és hogy ellenőrizni tudják, hogy gyermekeik mennyi időt töltenek el és milyen tartalmakat látogatnak meg.

A fókuszcsoportokban résztvevőszülők elmondják, hogy gyermekeik legtöbb időt a közösségi hálózatokon töltenek el, mint a Facebook, kevésbé a Skype és a Twiter. Az on-line játékok szintén nagymértékben lekötik a gyermekek figyelmét, különösen a fiúkat. Egyes anyák igen gondterheltek a tény miatt, hogy gyermekeik órák hosszát képesek a számítógépes játékokkal eltölteni. Egyik anya kijelentette, hogy a fia gyakran „ledolgozik egy teljes munkaidőt” a számítógépen. A szülők véleménye szerint a gyermekek kevésbé látogatják a YouTube honlapját, a zenét, filmeket, sportot, divatot és hasonlókat kínáló honlapokat.

=====
A szülők csupán egy iskolában emelték ki az elektronikus tanulási lehetőséget az internet pozitív oldalaként. Ez az iskola a honlapján a tanulóknak oktatási tartalmakat kínált fel különböző tantárgyakból, valamint gyakorló teszteket. A szülők véleménye szerint ennek pozitív hatása van és hozzájárul a tananyag jobb és gyorsabb elsajátításához. Fontos megemlíteni, hogy az effajta előadási újítások azzal a ténnyel kapcsolhatók össze, hogy az iskola igazgatója okleveles informatikus.

=====
A szülők többsége, úgy véli, hogy az internetnek egyaránt megvannak az előnyei és hátrányai. Az internet alapvető előnyének a szülők a különféle információkhoz való gyors hozzáférhetőséget említik. Az internet a kommunikáció modern módja, amely, mint ahogyan azt az egyik anya elmondja, „olcsóbb,

mint a telefon”. A szülők úgy vélik, hogy az internet használata ösztönzi a kreativitást és a logikus gondolkodást. Internetes úton lehetséges az általános oktatás is, és az effajta kommunikációs mód a mindennapi élet összetevő részévé vált, szögeznek le a szülők.

Mégis, az internetnek megvannak a hátrányai is. A szülők úgy vélik, hogy a gyermekeknek minden szelekció nélkül túl sok információt kínálnak, ami a gyermekeket gyakran zavarba hozza. A gyermekek az internetet gyorsan hozzájutnak ellenőrizetlen adatokhoz, amelyeket valóságnak és pontosként fogadnak el. Az internet a gyermekek sok idejét igényli, aminek gyakran nincsenek is tudatában. Mint ahogyan azt a szülők elmondják, a gyermekek ellustultak a gondolkodásban, könyveket nem olvasnak, munkaszokásaikat elvesztik. A verbális kommunikáció másokkal sokkal rosszabb az előző nemzedékekhez képest: a gyermekek nem tudják magukat kifejezni sem szóban, sem írásban, elfelejtik a helyesírást (pl. egyik anya elmondja, hogy a gyermekek ma a ű helyett dj-t írnak, illetve a ŝ betű helyett sh-t írnak). Mindebből az következtethető, hogy elfelejtettek „élőben” barátkozni, illetve, hogy a fiatalok elidegenedtek a családtól és a barátoktól egyaránt. A szülők elmondják, olyan eset is előfordul, hogy a gyermekek egymás mellett ülnek, azonban SMS útján kommunikálnak. A számítógépen eltöltött túl sok idő függőséget idéz elő. A zárt helyiségben való tartózkodás, a testi és mentális tevékenység hiánya, a szülők véleménye szerint különféle egészségi panaszokat idézhet elő.

A fókuszcsoportokban résztvevő szülők véleménye megosztott azzal kapcsolatosan, vajon a reális vagy a virtuális világ veszélyesebb-e. A szülők része egyetért abban, hogy a reális és a virtuális világ egyaránt lehet szép, de veszélyes is. A szülők, akik úgy vélik, hogy a reális világ veszélyesebb a virtuálisnál, kiemelik, hogy az összes veszély épp a reális világból ered, és hogy sokkal inkább aggódnak, ha gyermekeik este elmennek a városba, hiszen veszély fenyegeti őket az utcán, ahol a szülőknek nincs teljes kontrolljuk felettük, nem pedig otthon, amíg felügyeletük alatt a számítógépen töltik el idejüket.

=====
A gyermekek nem tudnak eleget a veszélyekről, amelyek az interneten fenyegetik őket, ám a szülők sem ismerik az összes kockázatot, amelynek a gyermekek vannak kitéve a hálózaton.

=====
Szinte minden szülő úgy véli, hogy gyermekeik a közösségi hálózatokon csak ismerősök között vannak. Mint ahogyan elmondják, ezek családtagok, rokonok, diáktársak, különböző szakkörökből és klubokból. Egyesek elmondták, hogy az idősebb gyermekek ellenőrzik fiatalabb testvéreiket az interneten. A szülők hisznek gyermekeiknek, hogy tudatában vannak az összes internetes veszélynek és visszaélésnek, és hogy felelősségteljesen közelítik meg a kínáló tartalmakat.

=====
Az egyik anya azt válaszolta, hogy a „valós világ sokkal fájdalmasabb, hiszen a virtuális világ nem fájhat”. A szülők, azon álláspontjukat magyarázva, hogy a virtuális világ veszélyesebb, nem említenek

erre vonatkozó konkrét okokat, de rámutatnak, hogy számukra is ismeretlen a virtuális világ, és nincsenek meg a megfelelő védelmi mechanizmusok.

=====

=====

A szülők többségének van profilja a Facebook-on. A szülők általában fiatalabb gyermekeikkel ismerősök a közösségi hálózaton, mert úgy vélik, hogy ily módon betekintést nyerhetnek gyermekük profiljába, illetve, hogy ily módon vannak információik az általuk elfogadott ismerősökről, vagy az általuk feltöltött fényképekről.

=====

A szülők közül senki sem halott a szexting, grooming és cyber-bullying fogalmakról. Miután megmagyarázták nekik azok jelentését, a szülők megkíséreltek példákat idézni saját tapasztalatukból. Az egyik anya elmondta, hogy a kislánya felhívta figyelmét egy lány történetére, aki öngyilkosságot követett el, mert a Facebook-on egy férfi zaklatta. Másik beszélgetőtársnő tanácsolja a lányát, hogy ügyelnie kellene, milyen fényképeket tölt fel a profiljára (hogy ne legyenek provokálóak, pl. ne küldjön puszikat a kamerába), nehogy téves üzenetet küldjön, és mások nem kívánt reakcióit váltsa ki.

Gyakran előfordul, hogy a szülők, a gyermekek internetes kizsákmányolástól való védelmére vonatkozó meg nem felelő informáltságuk miatt saját kezükbe veszik a dolgot, vagy magukra hagyják a gyermekeket, hogy egyedül küzdjenek meg a problémával. Például, egy anya megtiltotta a lányának, hogy levelezzen egy ismeretlen férfival, aki zaklatta, majd ezt követően úgy határozott, hogy maga (az anya) folytatja a levelezést, hogy kiderítse, milyen személyről van szó. Egy másik esetben, egy kislány, aki sértő megjegyzéseket kapott a kinézetére, úgy határozott, hogy ezen változtatni fog. Így, a kislány néhány hónap alatt lefogyott 15 kilogrammot. Az anya, erről beszélve, hangoztatta, hogy a lánya mégis önállóan és sikeresen megküzdött a problémával, noha igen stresszes időszakot töltött el a családdal együtt. Azonban az, ami az esetben érdekes, hogy egész idő alatt sem ő maga, sem a lánya senkihez sem fordultak segítségért, mert úgy vélték, hogy senki nem is tudott volna segíteni nekik.

A szülők többsége semmit sem tud arról, vajon gyermekeik megismerték-e életben a személyeket, akikkel kapcsolatot hoztak létre interneten, illetve közösségi hálózaton. Egyesek közülük megosztották személyes tapasztalataikat a fókuszcsoport egyéb társbeszélőivel. Az egyik anya elmondta, hogy a lánya közösségi hálózat útján megismerkedett egy lánnyal, mert azonos egyetemre akartak iratkozni, majd szobatársnők is lettek hat hónapig. Vannak szülők, akik támogatják gyermekeik más országokból származó fiatalokkal való ismeretségek megkötését, mert úgy vélik, hogy ily módon tökéletesítik idegen nyelvtudásukat.

A szülőknek nincs lehetőségük, hogy gyermekeiket folyamatosan ellenőrizzék az interneten, ám ügyelnek arra, hogy megismerjék az általuk látogatott tartalmakat, és hogy azok megfeleljenek a gyermekek életkorának. Ez főleg a fiatalabb gyermekek szüleihez fűződik. A szülők próbálkoznak, hogy

valamilyen módon megállapodásra jussanak a gyermekkel és korlátozzák a böngészéssel eltöltött időt, elsőbbségben részesítve az iskolai kötelezettségeiket. Az idősebb gyermekek szülei számára sokkal nehezebb létrehozni a kontrollt, és korlátozni az internet használatával eltöltött időt, mert a fiatalok ebben az életkorban különféle módját lelik fel a szabályok betartásának elkerülésére, vagy a szülői ellenőrzés alól való kivonásra, amennyiben azt korlátozónak tartják. *A szülők tudatában vannak annak is, hogy az internet nem csak az otthoni számítógépen érhető el, hanem mobiltelefonokon is, így ezeknek a büntetéseknek nem sok értelme van.*

=====

Az egyik anya azzal dicsekedett, hogy hogyan „tol ki a gyermekekkel”, ha meg akarja vonni tőlük az internet használatát, szándékosan késve fizeti ki az effajta szolgáltatásra kiadott számlát, majd azt mondja, hogy megfélekedett róla. Egy másik anya azzal dicsekedett, hogy hogyan lelte fel a legbiztonságosabb módot arra, hogy megakadályozza az internethez való hozzáférést, ha úgy ítéli meg, hogy az nélkülözhetetlen. Minden este, lefekvés előtt a gyermek számítógépének monitorját magával viszi az emeleti hálósobába, ennek során bevallja, hogy ez nehezebbre esik, majd hozzáteszi, lehet, hogy egyik barátnőjének módszerét fogja alkalmazni, aki a számítógép billentyűzetét viszi magával a kocsiban.

=====

Vannak olyan szülők is, akik drasztikusabb módszereket alkalmaznak. Az egyik anya, egyébként oktatási dolgozó, elmondta, hogy ő is és férje is jelszóval férnek hozzá a számítógéphez. Mind a három fiuk csak akkor férhetnek hozzá a számítógéphez, ha a szülők azt jóváhagyták, tekintet nélkül a gyermekek életkorára és különböző érdeklődési körükre.

A szülők úgy vélik, hogy csak beszélgetéssel és támogatással tudják megvédeni gyermekeiket az összes kellemtelenségtől és veszélytől, amely az interneten fenyegeti őket. Tény az, hogy az internet a mindennapi élet részévé vált, és mindenki számára hozzáférhető, tehát a szülők alapfeladata kell, hogy legyen, hogy gyermekeiket informálják az internet által fenyegető minden kockázatról, ily módon a legjobb védelmet biztosítva számukra. A szülők többsége szintén úgy véli, tiltással semmit sem érnek el, hiszen a gyermekek számára még vonzóbb az, ami tiltott. Ezt erősítik meg a gyermekek válasza is, mert elmondják, hogy az internet használatának letiltási büntetését nem tudnák betartani, szinte mindegyikük élne az alkalommal, hogy barátjánál csak megnézzék mi is történik a közösségi hálózaton, vagy pedig lejátszana egy játékot.

A megkérdezettekkel folytatott beszélgetésekből leszögezhető, hogy sok szülő tud a különféle szűrők létezéséről az internet tartalmainak figyelemmel kísérésére, többségük azonban nem használja őket. Egyesek ezt azzal magyarázzák, hogy a mai gyermekek sokkal ügyesebbek szüleiknél az internet használatában, tehát nem is szükséges számukra az effajta ellenőrzés. Mások úgy vélik, hogy ezek a programok nem hatékonyak, a gyermekekkel beszélni kell, megszerezni a bizalmukat, támogatni őket és utasítani, hogy védjék meg magukat. Kevés számú szülő tud a védőszűrők használatával elérhető

védelemről. Ezek közé tartoznak a K9 Web Protection, amely bizonyos tartalmak hozzáférhetőségét tiltja, valamint a Relieve Key Logger és My Computer Security szűrők az internet időbeni használatának korlátozására.

A gyermekekkel foglalkozó szakértők

A gyermekek információs és kommunikációs technológiák általi kizsákmányolására vonatkozó fogalmak megértésével kapcsolatos adatok megerősítik, hogy a fókuszcsoporthoz szinte összes résztvevője és a gyermekekkel foglalkozó szakemberek közötti egybehangzás van, és akik ezt a jelenséget a visszaélés egyik formájaként határozzák meg. Mindegyikük saját szakmai szemszögéből részletesen magyarázza, hogyan fogja fel a jelenséget.

A rendőrkapitányságok képviselői a gyermekek internetes és kommunikációs technológiák általi kizsákmányolását a privátságba való behatolásnak, a személyes adatokkal való visszaélésként definiálják. Másik résztvevő definíciója szerint az említett fogalom internet útján történő szexuális visszaélést jelent, illetve a gyermekjogok közvetlen veszélyeztetését, beleértve elsősorban a pornográfiát és a pedofiliát. A rendőrkapitányságokban dolgozók úgy vélik, hogy a közösségi hálózatok ellenőrizetlen használata, verekedések megbeszélése, fenyegető üzenetek, az internetre feltöltött nem megfelelő fényképek, valamint az egykorúak általi visszaélések is besorolhatók a gyermekek információs és kommunikációs technológiák általi kizsákmányolás fogalmának értelmezésébe.

Az iskolák képviselői a gyermekek információs és kommunikációs technológiák általi kizsákmányolásának fogalmát a gyermekek tudatlanságával való különféle célú visszaélésként értelmezik. Egyesek közülük a visszaélés alatt szexuális kizsákmányolást értenek, mások pedig a gyermekekkel Skype, vagy egyéb közösségi hálózatok útján történő visszaéléseket.

=====
Mindannyian egyetértenek abban, hogy alapvető problémát jelent a fogalom nyilvánvaló meg nem értése, illetve a tény, hogy a törvény nem határozza meg világosan, hogyan kell kezelni és eljárást indítani a gyermekekkel való internetes visszaélésekkel szemben. A rendőrség csak abban az esetben jár el, ha bűncselekményt követnek el, és gyakran a károsultaknak kell eldönteniük, vajon eljárást indítanak-e vagy sem.

=====
Az egyik résztvevő a fogalmat a személyes adatokkal való tudatos vagy tudatlan visszaélésként értelmezte, ahol a tudatos visszaélés alatt olyan helyzetet ért, amely során egyik gyermek szándékosan él vissza egykorú barátjával személyes érdekeinek kielégítése céljából, míg a tudatlan visszaélést olyan fénykép kiválasztásával és az internetre való feltöltésével követik el, amely fénykép sértő reakciókat és kommentárokat vált ki.

Az iskolaigazgatóság képviselője úgy véli, hogy a gyermekek információs és kommunikációs technológiák általi kizsákmányolása magába foglalja a gyermekekkel való közösségi hálózatok általi visszaélést.

Vajdaság AT tartományi szerveiben dolgozók ezt a jelenséget a naivak csapdájának nevezik, majd hozzátesszik, hogy a gyermekkel való effajta visszaélés, felfogásuk szerint a gyermekek éretlenségével és naivitásával való visszaélés a magánadatok nyilvános közzétételét illetően, rosszindulatú egyének vagy csoportok részéről. Ennek során hozzátesszik, hogy ez valamilyen módon a gyermekek tudatára való ellenőrizetlen hatásgyakorlás meg nem felelő tartalmakkal, aminek következménye tartós kár okozása. Az egyik résztvevő a kizsákmányolást manipulációként határozta meg, szexuális kizsákmányolás és a gyermekek tévhitbe ejtése értelmében.

A szülői gondoskodás nélküli gyermekek otthonainak képviselői a digitális kizsákmányolás alatt a szellemi kizsákmányolást értik, mivel a gyermekeket különféle játékok útján nem kívánt irányban szervezik és irányítják. Mivel a gyermekek mindent játékon keresztül szemlélnek, és nem gondolnak a következményekre, tudatosan vagy tudatlanul személyes életükre vonatkozó adatokat tesznek közzé. Ez a fajta kizsákmányolás valójában a közösségi hálózatokkal való visszaélés, illetve különféle célú csalás valamilyen formája, adatok közzétételével.

Az ügyészség képviselője, a fókuszcsoport résztvevője úgy véli, hogy a kizsákmányolás magába foglalja a gyermekre vonatkozó minden információval való visszaélést, ismeretlen személyek és a szülők és legközelebbi barátok részéről egyaránt, de nem kizárólag a gyermekekkel való szexuális visszaélést feltételezi.

A beszélgetőtárs egyike az effajta kizsákmányolás felfogását internetes vagy mobiltelefonos (adatok, személyek, szexuális) visszaélésként írja le, eszközökként, hogy közvetett úton férjenek hozzá a gyermekhez, vele való visszaélés céljából. A gyermekekkel való pornográf célú visszaélés szintén egyik képzettség lehetne a digitális kizsákmányolás fogalmára.

A szociális központok képviselőinek meglátása szerint, ide tartozik valaki adataival való visszaélés minden formája, beleértve az egykorúak általi visszaélést is, akik személyes fényképeket és felvételeket töltenek fel (bulikról, születésnapokról, osztálykirándulásokról) és ily módon saját, de más személyek privátságát is veszélyeztetik, a meg nem felelő tartalmak hozzáférhetőségével, valamint a közösségi hálózatoknak a gyermekek és a fiatalok részéről meg nem felelő informáltságával. A digitális kizsákmányolás felöleli a szexuális kizsákmányolást is (intim dolgok közzétételével), a gyermekek felvételezését és a felvételek éterbe való sugárzását, mert ily módon megszegik a privátságra való jogukat. Az egyik beszélgetőtársnő hozzátette, hogy a gyermekekkel való internetes visszaélés fogalma alatt a meg nem felelő szülői magatartás is értendő, ezt azzal a ténnyel támasztva alá, hogy a szülők is közzéteszik az épp megszületett gyermekük fényképét a közösségi hálózaton.

A diákotthonokból érkező résztvevők számára a digitális kizsákmányolás a gyermekpornográfia gyártását és forgalmazását jelenti, ami feltételezi a visszaélést, gúny tárgyává tételét és kihasználást (a

gyermek-gyermek és a gyermek-felött viszonyulásában egyaránt). Felfogásuk szerint, minden visszaélés, amelynek bűncselekmény konnotációja van, beláthatatlan következményekkel a gyermekekre vonatkozóan, illetve a gyermekek tudatlanságával és naivitásával való visszaélés.

Az iskolák képviselőinek véleménye szerint az ő szerepük az internetes erőszak megakadályozásában és megelőzésében tanácsadói jellegű, valamint az, hogy edukálják a gyermekeket és a szülőket az internet pozitív oldalairól, valamint a védelmi mechanizmusokról.

Az iskolaigazgatóság megmagyarázza, hogy nemrégiben megkezdődött az iskolák új értékelési rendszere, illetve extrém osztályozása, hét kulcsfontosságú szabvány értékelésével, melynek során egyik az iskolában való biztonságra vonatkozik, és arra a kérdésre, vajon az iskola biztonságos hely-e, a közösségi hálózatokkal való visszaélésről is válaszolni kell.

A szociális központokban elmondják, hogy munkájuk során nem a megelőzésre fókuszálnak, hanem munkájuk tanácsadói jellegű, éspedig, ha konkrét probléma fordul elő. Egyesek közülük tribünöket szerveznek és részt vesznek bennük, úgy vélik azonban, hogy mindez nem elegendő. A szakemberek előadásokat tartottak az iskolában és tanácsadói tevékenységeket folytattak a tanulókkal. Nincs azonban visszajelzés arról, hogy az előadásnak milyen hatása volt. Az egyik beszélgetőtársnő kiemeli, hogy a gyermekek védelmének érdekében igen lényeges a kommunikációs kultúra, és a gyermekekkel kapcsolatos dolgokat bizalmasan és titkosan kellene kezelni.

Vajdaság AT Kormányának képviselői elmondják, hogy az ő szerepük nincs ilyen módon meghatározva, senki sem tagja az e témakörrel foglalkozó csapatnak, nincs tapasztalatuk, és nem is tettek konkrét tevékenységet e kérdéssel kapcsolatban.

A szülői gondoskodás nélküli gyermekek otthonának képviselői elmondják, hogy a védencek számára az internet használata korlátozott, a gyermekek azonban játéktérmekekbe mennek, ott nyitnak maguknak profilt, ami igen nagy fenyegetést jelent, hiszen a nevelők nem ellenőrizhetik őket. Az intézményben azonban gyakran különféle edukációs előadásokat szerveznek.

A fogyatékkal élő gyermekek számára megnyitott iskolákban és gyermekotthonokban az a szabály érvényes, hogy amíg a gyermekek a számítógépes tanterekben tartózkodnak, kötelező a nevelők jelenléte, tehát a gyermekek internetes tevékenysége teljes egészében ellenőrzött. Belső megállapodás szerint, a munkavállalók és a gyermekek nem lehetnek ismerősök a közösségi hálózatokon. Az elektronikus visszaélés megelőzése céljából időközönként műhelyeket szerveznek a szülők számára.

A diákotthonok képviselői elmondják, hogy a tanulókkal sokat beszélgetnek, és azonnal reagálnak, amint értesülnek valamilyen problémáról. Minden otthonban, a digitális tanterekben ki vannak állítva a számítógép használatára vonatkozó szabályok, ezen kívül az időbeni használat is korlátozva van, egyes otthonokban pedig bizonyos tartalmak hozzáférhetősége tiltott. Írásbeli szabályok vannak a számítógép használatára, a személyes használat időben korlátozva van, míg iskolai célú használatra állandóan hozzáférhető számukra. Megelőző tevékenységet folytatnak, ha azonban valamilyen veszély gyanúja áll

fenn, a gyermekeket arra készítetik, hogy jelentsék az erőszaktól, bántalmazástól és elhanyagolástól való védelemmel foglalkozó csapatnak, tribünöket szerveznek, együttműködnek a gyermekek szüleivel.

=====

Érdekes módon a gyermek privátságának kérdését különböző módon értelmezik más-más otthonokban. Míg egyesek állandó kontrollt hajtanak végre, a tanárok ügyeletesednek a tanteremben, a számítógépeken pedig különféle szűrőket használnak a tartalmak használatának korlátozására, addig más otthonokban úgy vélik, hogy az ellenőrzés bármilyen fajtája a gyermek privátságának megbontása.

=====

Az ügyészségek nem rendelkeznek közvetlen tapasztalatokkal a digitális erőszak terén. Az ő szerepük nem megelőző jellegű, hanem a bűncselekmény elkövetése után járnak el, s ebben az esetben is továbbítják az esetet a magas technológiai bűncselekmények ellen küzdő külön osztálynak.

A beszélgetőtársak szavai szerint, a helyzet a rendőrségen is hasonló, amikor a gyermekekkel információs és kommunikációs technológiák útján való visszaélésről van szó, mert a károsult feljelentését követően reagálnak. A megelőző tevékenység nem tartozik a rendőrség hatáskörébe, csupán egy rendőrkapitányság képviselői mondták el, hogy előadásokat szerveztek az ötödikes tanulók számára az internet biztonságos használatáról.

A gyermekekkel foglalkozó szakértőkből álló összes fókuszcsoport közül csupán egyik résztvevő hallott a szexting és grooming fogalmakról, s mindössze hármuk halott a cyber-bullying kifejezésről. Senki sem volt azonban képes, hogy pontosan megfogalmazza e kifejezések jelentését. A többi résztvevő, eddigi gyakorlatában nem találkozott a három fogalom egyikével sem, egyesek úgy vélik, hogy valamilyen szójátékról van szó, illetve a terminusokkal és kifejezésekkel való manipulációról.

A csoportos megbeszélésekben résztvevő iskolák képviselői megosztották a gyermekekkel való IKT-s visszaéléssel kapcsolatban szerzett gyakorlati tapasztalataikat a többi résztvevővel. Elhangzott egy példa, melynek során az egyik tanuló az iskola hivatalos honlapjára feltöltött egy linket, amely egy csoport megalakítására utal, azzal a céllal, hogy pénzt gyűjtsenek egy kislány számára, hogy megfürödhessen. Az iskola azonnal értesítette a kislány anyját, a rendőrséget és az oktatási felügyelőséget. A rendőrkapitányság és az oktatási felügyelőség reakciója elmaradt, az iskola pedig az egyetlen megfelelő büntető mechanizmust indította meg, illetve fegyelmi eljárás indult, amely kiegyezéssel végződött. Az említett csoport állítólag nyilvánosan elnézést kért a kislánytól. A szociális központ nem kapcsolódott be a konkrét esetben való munkába.

A résztvevők megemlítik, előfordul, hogy a tanulók egymást felvételezik az órákon, felelés közben, vagy pedig nem megfelelő fényképeket töltenek fel a közösségi hálózatra. Ilyen esetben általában bekapcsolódik az erőszaktól, bántalmazástól és elhanyagolástól való védelemmel foglalkozó iskolacsapat, és a szülőkkel együttműködésben, megkísérelti a probléma megoldását.

A szociális központokból érkezett beszélgetőtársak rámutatnak arra, hogy az iskola leginkább késve értesíti a központot, s emiatt számos esetben folytatott munkába nincsenek bekapcsolódva. Egyes olyan példákat is felhoztak, ahol a gondnoksági szerve is hatáskörének megfelelően eljár.

Egy lányt az osztálykiránduláson lefényképezte a barátnője, amíg zuhanyozni készült, majd később, ezek a fényképek ellepték a várost. Noha ezt viccnek szánták, az eset a későbbiek során komoly méreteket öltött. A központ szakcsapata tanácsadói jellegű segínyt nyújtott a családoknak, támogatásban részesítette őket az iskolai pedagógus és pszichológus, szülői értekezletet szerveztek. Más szervezetekkel nem jött létre együttműködés.

Egy tizenhat éves kislány, akit az osztálytársai előzőleg sértegettek és testileg büntettek állítólagos szexuális orientáltsága miatt, a Facebook közösségi hálózaton mindenkinek sértő üzeneteket küldözgetett. A szakemberek megítélése szerint az ilyen cselekedet a kortárserőszak áldozatának a reakciója. Tanácsadói munkát folytattak az egész osztállyal, személyesen a kislánnyal és szüleivel.

A diákotthonokban, elmondásuk szerint, a gyermekek gyakran kérnek tanácsot, viszont nem fordult elő elektronikus erőszak, kivéve egy otthonban, amikor az otthon egyik bentlakója, egy kislány, megadta a jellegét a fiújának, aki ezzel visszaélt, és sértegette a lány barátnőit.

A szülői gondoskodás nélküli gyermekek otthonaiban sem fordult elő komolyabb digitális erőszak. A fókuszcsoportok résztvevői elmondják, vannak olyan esetek, hogy a felhasználók egymás profiljába hatolnak a közösségi hálózatokon. Egy ilyen példa, amikor egy fiú más profiljáról másoknak sértő üzeneteket küldött. Ilyen esetekben, az otthon dolgozói elsősorban a gyermekekkel beszélgetnek, illetve büntetik őket az internet használatának időbeni korlátozásával.

=====

Az ügyészségek képviselői kiemelik, nagy problémát jelent, hogy a bizonyítékok biztosítása az eljárásban gyakran lehetetlen, még akkor is, ha tudomásuk van az elektronikus erőszak elkövetéséről. Példaként említik az eseteket, amikor a gyermekek kortársaiktól fenyegető üzeneteket kapnak, pénzt követelve tőlük. Vannak példák bomba elhelyezésére vonatkozó hamis bejelentésekről, amelyek leginkább mások telefonszámáról érkeznek. Egyik ilyen, hamis profillal való visszaélés esetét a magas technológiai bűnözéssel foglalkozó osztályhoz továbbították. Az eset, melynek során egy csoport kiskorú bántalmazta kortársait, mindezt felvételezte és feltöltötte az internetre, eljárásba került, az elkövetők pedig intézeti büntetésben részesültek. A gyermekek érdekei a kivizsgálási eljárásban, az ügyészségek résztvevőinek véleménye szerint; akkor is veszélyeztetve vannak, ha a tömegtájékoztatási eszközök még a helyszínelés előtt információkat közölnek a helyszínről.

=====

A rendőrkapitányságok képviselői, saját tapasztalatukból származó elektronikus erőszak példáját ismertették. Egyik esetben, két kislány egymást fényképezte alsóneműben egyikük lakásán. Mivel egy

fénykép a telefonban maradt, másik barátnőjük, aki azt meglátta, közzétette az interneten. A közzétett fényképről szóló hír igen gyorsan elterjedt, megtudták a kislány szülei is. A rendőrség képviselőjének szavai szerint, tekintet nélkül, hogy egy szabadon viselkedő kislányról van szó, ebben a pillanatban komoly következményeket szenved el, mert folyton kinevetik és sértegetik. A kislány, aki a képet közzétette, meg lesz büntetve, viszont amikor a károsultakat kioktatták, hogy bűnvádi feljelentést tegyenek, nem voltak eléggé határozottak. Egy másik esetben, két középiskolás fiú verekedését felvételezték, amely felvételt látta az egész város, a helyszínen pedig mintegy harmincan szurkoltak. Fizikai leszámolás miatt szabálysértési eljárás indult. Az iskola igazgatója nem vett tudomást az esetről, azzal magyarázkodva, hogy erről nem értesült.

A következő példa egy magánbulin történt verekedés, amelyet egy kislány felvételezett, a többiek megnézték. A szülők nem óhajtják bevallani, hogy nincs megfelelő kontrolljuk a gyermekek felett, tehát az effajta eseteket nem veszik komolyan. A rendőrkapitányságok képviselői állítják, hogy a szociális központokkal való együttműködésük jó. Egy másik példa, amikor egy, fejlődésében akadályoztatott ikerpárt szexuálisan bántalmazták szobatársaik, az otthonban, ahol el vannak szállásolva, az esetet a gyermekek édesanyja jelentette fel. Elmondásuk szerint, szobatársaik még felvételezték is a cselekményt. Az esetben eljárást indítottak, az elkövetők ellen intézeti intézkedéseket róttak ki. Az esetben érdekes volt az, hogy a tanulót, aki az erőszakot kezdeményezte, a generáció legjobb diákjává javasolták.

Olyan eset is előfordult, melynek során egy kislány a fiújával való szexuális aktust felvételezte, a barátnője pedig később azt közzétette, majd az egész iskola és falu látta. Másik esetben, az iskola ötödikes tanulóinak verekedést beszéltek meg a közösségi hálózat útján. Az ügyeletes tanár reagált, az esetet feljelentette a rendőrségen, viszont a verekedés résztvevőinek életkorára és büntetőjogi (nem) felelősségére való tekintettel, az esetre vonatkozó feljelentést csak továbbították az ügyészséghez és a szociális központhoz. A rendőrség egyik képviselője elmondta, hogy egy kiskorú személy a Facebook közösségi hálózaton előre jelezte öngyilkosságát. A rendőrség az iskolapedagógussal, a szülőkkel és a szociális központtal együttműködésben kellő időben reagált és megakadályozta a tragédiát.

Az elektronikus erőszak eseteiben az ügyészségek, a rendőrkapitányságok és a szociális központok járnak el, és kölcsönös információcserét folytatnak. A szervek képviselői úgy vélik, hogy a kölcsönös együttműködés sikeres és jól működik.

A csoportos megbeszélések egyéb résztvevői, közöttük a diákokotthonok, a szülői gondoskodás nélküli gyermekek otthonainak, a fejlődésükben akadályoztatott gyermekek otthonainak, iskolák és iskolaigazgatóságok képviselői elmondják, hogy az elektronikus erőszakkal kapcsolatban nem léteznek a többi intézménnyel való formális együttműködési mechanizmusok. Mindegyik intézmény, lehetőségei és meghatalmazásai keretében önállóan kísérel meg az esetleges probléma megoldását, valamint megítélés és szükség szerint az eseten folytatott munkába bevon más illetékes intézményeket is.

Valamennyi résztvevőt felkértek, hogy professzionális tapasztalata alapján tegyen ajánlatokat a gyermekeknek információs és kommunikációs technológiákkal való visszaélés problémájával kapcsolatban, a probléma jobb megértése és hatékonyabb megközelítése, illetve a gyermekekkel való esetleges visszaélés megelőzésének és védelmének céljából.

A rendőrkapitányságok képviselőinek ajánlatai:

- mulhatatlanul szükséges törvénymódosításokat alkalmazni, hogy az internetes kizsákmányolást olyan bűncselekménnyé minősítsék, amelyet hivatalból üldöznek
- hogy a kiskorúakra vonatkozó törvénymódosítások feltételezzék a büntetőjogi felelősség határainak csökkentését
- káderváltozások is szükségesek, minden rendőrkapitányságon a magas technológiai bűnözéssel foglalkozó szakértő munkahelyének biztosítása érdekében
- korszerűsíteni kell a technikai segédeszközöket.

Az *iskolaigazgatóság* képviselője úgy véli, feltétlenül szükséges az igazgatók, tanárok, tanulók és szülők számára edukációkat és szemináriumokat szervezni, valamint állandó információcserét. A törvény- és ingerencia módosítások nem lehetnek a tevékenység előfeltételei, hanem mindegyik illetékes intézménynek, hatáskörének keretében, intenzíven és folyamatosan kell dolgoznia a digitális erőszak megakadályozása érdekében.

Az *iskolák* úgy vélik, hogy a munkahelyek rendszerezésével biztosítani kell egy adminisztrátori munkahelyet, az iskolahálózat figyelemmel kísérésére és a munkavállalók és a tanulók edukációjára. Úgyszintén kötelezően be kell vezetni az informatika tantárgyat az iskolákban, az iskolát pedig a digitális erőszak megelőzésében jelentősen támogatja a mediátor is, akinek minden iskolában léteznie kell.

A *szociális központok*, a gyermekek jobb internetes védelmének céljából ajánlják:

- a megelőzésre és minden résztvevőnek a védelmi mechanizmusokról való edukációja
- nyilvános összejövetelek szervezése, a fiatalok aktivitásának ösztönzése
- jobb együttműködést az intézmények között.

A *VAT Kormány*a képviselőinek javaslatai:

- biztosítani kell valamennyi szereplő közötti erősebb kötelekeket
- törvénnyel kell szabályozni a felelős egyének kötelezettségeit az eljárással kapcsolatban
- az edukáció és a megelőzés lényeges jelentőségű, tehát ebben az értelemben kellene kihasználni a létező erőforrásokat (pl. az iskolai informatikusoknak meg kellene magyarázniuk a szülőknek az internetes védelmi mechanizmusokat és programokat)
- rendszerbeli megoldásokat fellelni nemzeti szinten, az internet pozitív oldalainak edukáció céljából való felhasználása érdekében.

A *szülői gondoskodás nélküli gyermekek otthonai* képviselőinek véleménye szerint tanácsadói helyeket kellene alapítani a helyi közösségekben, míg az ügyészség képviselője az alábbiakat javasolja:

- a kiskorúak büntetőjogi felelőssége határának csökkentése 10 évre
- a jogszabályok módosítását, úgy hogy az eljárást hivatalból folytassák
- a gyermekekkel foglalkozó szakértők munkájának és viselkedési módjának állandó ellenőrzése, hogy a gyermekek biztonságosan használják az internetet
- nélkülözhetetlen mind a szakértők, mind a gyermekek edukációja, amely csökkentené a gyermekek információs és kommunikációs technológiák általi kizsákmányolásának kockázatát.

A *diákotthonok* képviselőinek ajánlatai a gyermekek elleni internetes erőszak megelőzésére vonatkozóan:

- valamennyi releváns intézmény behálózása
- valamennyi illetékes intézmény eljárását pontosító aktusok meghozatala
- a megelőzés, valamint a szülők, a gyermekek és a nevelők folyamatos edukációján való munka
- az internetes védelem biztosítása az informatika tantárgy keretében, amely tantárgyat kötelezővé kell tenni
- szektorközi együttműködés fejlesztése, a gyermekekkel való internetes visszaélés eseteiben felelős szakértők és intézmények feladatainak konkretizálása.

A fejlődésükben akadályoztatott gyermekek intézményei a megoldást a megelőző munkában, folyamatos edukációban és szigorúbb nevelési politikában látják.

A gyermekekkel való IKT-s visszaélés megelőzésével foglalkozó civil társadalom szervezetének képviselői

A gyermekekkel való IKT-s visszaélés megelőzésével foglalkozó civil társadalom szervezetének (CTSZ) képviselőivel a jelen kutatás szükségleteire folytatott beszélgetést az újvidéki Target nevű, a fiatalok deviáns magatartásának megelőzésével foglalkozó központ két koordinátorával¹³ folytattuk.

¹³ **Biljana Kikić Grujić** (39), program-koordinátor, büntetőjoggal foglalkozó jogász, a szervezetben már öt éve, illetve megalakításától kezdve aktív. Helyettese, **Ivana Šobić** (26) pszichológusnő, a szervezethez nem egész két évvel ezelőtt csatlakozott. A beszélgetést 2013. február 8-án folytattunk a Target Központ helyiségeiben, Trg mladenaca 7. Újvidék.

A Target Megelőző Központ 2008-ban alakult és a gyermekek és fiatalok elleni erőszak és bántalmazás megelőzésével foglalkozik. A Központ 2010-től külön foglalkozik az IKT-s erőszakkal, amelyet beszélgetőtársaink az erőszak új formájaként határoznak meg. *A szervezet keretében található az újvidéki Tanácsadó iroda is, a szülőknek és a gyermekeknek az internet biztonságos használatában nyújtandó segítségre.* A Tanácsadót 2012 elején nyitották meg, elsőként Szerbiában. A széleskörű nemzedéknek nyújtandó szakmai segítség, edukáció és tanácsadás mellett, a tanácsadó szolgálatot az ún. virtuális tartalommal foglalkozó összes intézmény közötti kapocsként képzelték el.¹⁴

A beszélgetőtársak állítják, hogy ez a szervezet Vajdaság Autonóm Tartomány területén az egyetlen szervezet, amely a gyermekek feletti IKT-s erőszak elleni küzdelemre szakosodott, és a Szerb Köztársaság területén is az ilyen profilú szervezetek között igen ritka. Az újvidéki iskolákban, de Vajdaság-szerte is, főleg edukációs, informatív és kutató jellegű öt évi tevékenysége után, ezt a központot már olyan mérvadó szervezetként ismerték fel, amely a gyermekek feletti virtuális erőszak megelőzésével foglalkozik.¹⁵ Az újvidéki általános iskolások között végrehajtott kutatás és gyermekek, szülők és gyermekekkel foglalkozó szakértők számára megtartott 500 műhelymunkán kívül, ez a Központ még egy lépést tett előre, és az Oktatás- és Neveléfejlesztő Intézetnél¹⁶ akkreditálta a „Gyermek feletti IKT-s erőszak és bántalmazás” című szemináriumot, amelyet a pszichológiai és pedagógiai szolgálatoknak, valamint az iskolákban létező erőszakmegelőző csapatoknak, a tanároknak és igazgatóknak szántak.

¹⁴ Az effajta erőszak, amely számítógép, mobiltelefon és internethez való hozzáférést biztosító egyéb modern kommunikációs eszköz használatát feltételezi, szinonimáiként az elektronikus vagy digitális erőszak, cyber-erőszak vagy cyber-bántalmazás kifejezéseket használják.

¹⁵ Tevékenységeit Újvidék Város mellett támogatta a Tartományi Oktatási, Közigazgatási és Nemzeti Kisebbségi Titkárság, a „Mentsük meg a gyermekeket” (Save the Children) szervezet, az UNICEF, valamint az Oktatási, Tudományügyi és Technológiai Fejlesztési Minisztérium, BM, illetve a Szervezett Bűnözés Elleni Szolgálat és a Szerb Köztársaság Telekommunikációs és Információs Minisztériuma.

A beszélgetőtársnők a gyermekekkel való IKT-s visszaélést az alábbi módon határozzák meg: a valós világban létező minden fajta bűncselekmény, valamint a valós világban létező minden szép és rossz a virtuális világban is létezik. Ide tartozik a gyermekekkel való különféle IKT-s visszaélés (pl. on-line csábítás, pedofília, különféle csoportok és egyesületek, a gyermekekkel interneten való pornográf célú visszaélés, tiltott és káros tartalmak megközelítése, kortárs erőszak, gyermekkereskedelem internet útján stb.). Az emberek leggyakrabban nem értik, hogyan lehetséges az, hogy bárki bármilyen fajta visszaélést követhet el internet útján, ezért meg kell magyarázni nekik, hogy az internet csak eszköz, amely segítségével akarják a gyermekeket kizsákmányolni, hogy ily módon könnyebben és gyorsabban elérhessék a gyermeket. Példaként a pedofiliát említik, mert erről hangzik el legtöbb szó a közvéleményben, de amely jelenség az internet megjelenése előtt is létezett. Az internet (az erőszak elkövetőinek) biztonságot nyújt, az áldozat könnyű megközelítését és a hamis bemutatkozás lehetőségét.¹⁷

Ezzel összefüggésben a beszélgetőtársnők kulcsproblémaként nem csupán a gyermekek tudatébresztését emelik ki, de a szülőkéét is, arra vonatkozóan, hogyan lehetséges az, hogy a gyermek áldozattá váljon a saját szobájában, saját számítógépe előtt. A szülők nem gondolnak arra, hogy gyermekeiknek a közösségi hálózatokon több száz ismerőse van, hogy fennáll annak lehetősége, hogy valaki közülük hamisan mutatkozik be, és hogy igen nehéz biztonsággal megállapítani vajon valakinek identitása valós-e vagy hamis. Az „otthoni” feltételek között nem lehetséges valaki internetes profilján feltüntetett állítólagos életkorának vagy nemének leellenőrzése, viszont amikor már az ellenőrzési szakaszra kerül sor, akkor már esetleges áldozatról van szó. *Ez az, amit a gyermek különösképpen nem fog fel, hogy elmenni egy találkára valakivel, akivel internet útján „barátkozott”, azzal a feltevéssel, hogy egykorúval fog találkozni, a beszélgetőtársnők szavai szerint „életbe kerülhet”.*

¹⁷ A beszélgetőtársnők elmondják, hogy az internetes pedofiliát on-line csábításnak vagy virtuális csábításnak is nevezik, hiszen nem tudják, hogy kivel kommunikálnak”. A pedofilokat ragadozóknak nevezik és elmondják, hogy a grooming, vagyis az időszak, amely alatt a gyermekből áldozat lesz egytől két évig is eltarthat.

A beszélgetőtársnők megítélése szerint, az erre vonatkozó tudatszint igen alacsony mind a gyermekeknél, mind a szülőknél és a tanároknál, ám a széleskörű közvéleményben is. Ennek oka az a tény, hogy társadalmunkban az internet használata a gyermekek körében csupán mintegy 15 évvel ezelőtt terjedt el (az utóbbi néhány évben expanziót élt meg), mégpedig a közösségi hálózatok népszerűsége globális növekedésnek köszönhetően.

Az internetre vonatkozó kérdésre a szülők és a gyermekek egyaránt azonnal identikus választ adnak: az internet egyenlő a Facebookkal, vagyis az internet célja a közösségi hálózatok útján való kommunikáció.

Oktatási és edukációs tevékenységük során a beszélgetőtársnők rámutatnak a szülőknél és a gyermekeknek arra is, hogy a közösségi hálózatok, mint ilyenek, rendkívül hasznos és érdekes tulajdonságokkal rendelkeznek, de csak ha szabályosan és biztonságos módon használják őket. *A társadalmunkban azonban az emberek tévesen közelítik meg használatukat maga a felhasználó személyes biztonságának szempontjából. A használati feltételek minden hálózaton hasonlóak, minden felhasználó számára megközelíthetőek, ám a Target által eddig felölelt több mint 500 általános és középiskolában Vajdaság- és Szerbia-szerte, egyetlen 11-19 éves korú gyermek nem olvasta el e feltételeket. Ennek során, a Központnak az IKT erőszakra és bántalmazásra vonatkozó kutatása során az újvidéki iskolák tanulóinak 76 százaléka kijelentette, hogy ki volt téve az erőszak valamilyen formájának az interneten. A közösségi hálózatok használatának feltételei szerint, a többi között, világos, hogy a hálózat nem felel a személyes adatokkal, fényképekkel stb. való visszaéléseért, illetve, minden, amit az internetre feltöltenek, örökké az interneten marad. A magán rendelkezések az ilyen hálózatokon személyesek, ám szinte „köztéren vannak”, tehát a közzétett információkra és az e téren való magatartásra, tekintet nélkül, hogy az „virtuális”, minden szabály érvényes, és, úgyszintén ki van téve visszaélésnek és büntetéseknek, akár csak a valós világban.*

=====

„Az internet manapság a gyermek természetes környezete” mondják beszélgetőtársnőink. A gyermekek manapság különféle IKT-ve és előnyeivel együtt születnek. Másrészt, a szülők kénytelenek ezt megszokni, mivel nekik nem volt lehetőségük, hogy a legkorábbi gyermekkortól fogva kapcsolatban legyenek az IKT mindenütti jelenvalóságával. A szülők világszerte olyan helyzetben vannak, hogy későbbi éveikben „élik meg első virtuális fiatalságukat”, és maguk is kutatják, hogy mit is jelent az IKT használata. A technológiailag fejlettebb országokban, ahol ezt a jelenséget korábban felismerték, mint fontosat a gyermekek fejlődésére és védelmére nézve, mint pl. a nyugat-európai országok, az oktatási rendszer keretében fejlett a tanárok, szülők és a gyermekek oktatási rendszere az IKT szabályos használatáról, valamint a gyermekek és egyéb felhasználók ilyen úton való védelmének lehetőségeiről, míg a balkáni régióban még nem létezik (az elmúlt néhány év során Bulgáriában sokat tettek a cyber internet keretében).

=====

*A beszélgetőtársnők hazánkban a gyermekekkel való IKT-s visszaéléstől való védelmének kérdésével foglalkozó jogi és stratégiai keretet meg nem felelőnek illetve elégtelennek ítélik meg, olyan értelemben, hogy nem ismeri fel konkrétan a gyermekekkel való effajta visszaélést, s ezért Szerbiában nem is létezik külön jogszabály, amely a gyermekekkel való IKT-s visszaéléstől való védellemmel foglalkozna. A Büntető Törvénykönyv egyik szakasza megemlíti az elektronikus kommunikáció eszközeit kizárólag a pornográfia kontextusában, ez azonban a gyermekek internetes kizsákmányolásának csak egyik fajtája, módja és lehetősége. 2010 decemberében néhány köztársasági minisztérium¹⁸ *A mentjük meg a gyermekeket* szervezet (Save the Children) támogatásával szakértőkből alakított egy munkacsoportot, hogy kidolgozza a gyermekek pornográfiai visszaélésének megelőzésére és védelmére vonatkozó akciótervet. Beszélgetőtársnőink értesülései szerint, a tervezeten kívül semmi más nem készült el, illetve a dokumentum szóba sem került többé, és el sem fogadták.*

18 Az oktatás, egészségügy, szociális védelem és belügyek illetékesei. A Target Központ e folyamatban mint az OCD képviselője vett részt.

=====

A Központ a szülőkkel is foglalkozik, a szülőkre vonatkozóan azt állítják, hogy nincsenek tudatában a gyermekekkel való IKT-s visszaélés jelenségének és implikációinak létezéséről, tekintet nélkül arra, hogy városokban vagy faluhelyen élnek. Ha esetleg hallottak is valamint, az főleg ad hoc értesülés a médiából a gyermekpornográfia forgalmazása miatti letartóztatásokról, amelyről „két napig esik szó”. Ennek során a szülők nem fogják fel, mit jelent az effajta „forgalmazás”: hogy a gyanúsítottak ennek során az IKT-t használták, illetve először fényképeket gyűjtöttek az internetről. A szülők, örömeiket megosztva, az épp megszületett gyermekükről, vagy a nyaraláson készült fényképeket közzé teszik az interneten, és ily módon hozzáférhetővé teszik őket teljesen ismeretlen személyek számára. Ennek során szem elől tévesztik, hogy ez ugyanaz, mintha teljesen ismeretlen személyeket meghívtak volna otthonukba, azzal a céllal, hogy nézzék meg személyes fotóalbumaikat, hogy magukkal vigyék a bármilyen okból nekik megtetszett képeket és azt csináljanak velük, amik csak akarnak.

=====

A Target Központ tevékenységei a minden korosztályú iskolásokra vonatkozik, az általános iskola ötödik osztályától a nyolcadik osztályig, a középiskolás fiatalokra, egy évvel ezelőtt pedig az alsós általános iskolásokra is. Ennek az oka, hogy a közösségi hálózatot használó gyermekek korhatára egyre alacsonyabb, sőt alkalmuk volt az általános iskola olyan második osztályosaival találkozni, akiknek profiljuk volt a közösségi hálózatokon, és akik „már nagyban élnek virtuális életüket”.

A gyermekek nem rendelkeznek megfelelő élettapasztalattal, hogy pl. a fényképek internetre való feltöltésében valós vagy esetleges problémát ismerjenek fel, sokkal aggasztóbb azonban a tény, hogy ennek a szülők és a tanárok sincsenek tudatában, hiszen nekik kellene a gyermekeket figyelmeztetniük és védelmet nyújtaniuk. *Ezen túlmenően, gondba ejtő az az adat, hogy munkájuk során rengeteg gyermek kijelentette, hogy az interneten előforduló esetleges probléma esetében sem szólna a szülőknek két okból kifolyólag: az egyik, „az internet azonnali lezárása, vagyis megtiltása”, a másik ok pedig a gyermekek szavai szerint, „hogy a szülőknek ne okozzunk csalódást”. A beszélgetőtársnők úgy vélik, hogy nagy problémát jelent, ha a gyermekek úgy gondolják, hogy bármilyen okból kifolyólag nincs meg a szabadságuk, hogy a szülőkhöz forduljanak, majd rajtuk keresztül az illetékes intézményekhez, amennyiben ilyen problémájuk lenne, hiszen nem reális elvárni a gyermekektől, hogy következmények nélkül önállóan meg tudják azt oldani.*

Az OCD a gyermekek IKT-s kizsákmányolásának megelőzésében betöltött szerepét a beszélgetőtársak abban látják, hogy felhívják a közvélemény figyelmét a társadalmi jelentőségű kérdésekre, illetve azt javasolják, hogy a társadalom, de elsősorban az intézmények, nagyobb mértékben foglalkozzanak e kérdésekkel, vagy másfajta megközelítéssel, a gyermek jogainak, célszerűbb védelmének szempontjából. Azon kívül, hogy leginkább az ún. civil szektorból érkeznek az innovatív és kreatív megközelítések egy társadalmilag látszólag kevésbé jelentős, s ebből kifolyólag a közvélemény számára kevésbé fontos témákhoz, az OCD-nek kell a környezetünkben rámutatniuk a határozatokat

meghozóknak és a törvényalkotónak, hogy a társadalomban nem csak létezik valamilyen probléma, de arra is, hogy van (valamilyen más) megoldás azokra. Az egyes témákra és területekre szakosított OCD-k különleges szolgáltatásokat is nyújtanak, amelyek bizonyos módon példaként is szolgálnak, hogyan oldhatók meg egyes konkrét problémák, ám a széleskörű társadalmi érdekű kérdések esetében, igen fontos azokat rendszerbeli módon megközelíteni, és hogy az összes szereplő – intézményes és intézményen kívüli – vegyen részt megoldásában, megelőzésében, a veszélyeztetett társadalmi csoportok védelmében, mindenki saját hatáskörének és lehetőségeinek megfelelően.

A gyermekek IKT-s kizsákmányolásának kontextusában legfontosabb rámutatni a gyermekeknek és a szülőknek a problémára, elsősorban a védelem szempontjából. Ennek leghatékonyabb módja a gyermekkel és a szülőkkel való közvetlen beszélgetés, konkrét információk az IKT biztonságos használatáról, hogyan védjük meg magukat és kihez forduljanak, ha bármilyen visszaélést gyanítanak. Az effajta megközelítés célja a gyermekek és a szülők megerősítése, hogy fel tudják ismerni mi történik velük az IKT használata során, hogyan reagáljanak, nem pedig megfélemlítésük, vagy olyan benyomás keltése, hogy saját maguk okai annak, hogy a visszaélést vagy erőszakot olyasvalami idézi elő, ami nemrégiben az életük része.

A beszélgetőtársnők kivételesen fontosnak tartják, hogy a műhelyek során a gyermekek nyitottak legyenek, konkrét kérdéseket tegyenek fel és kifejtsek tapasztalataikat a témával kapcsolatban. E tapasztalatok az idősebb korosztályok esetében a szexuális visszaéléssel kapcsolatosak. A Központ konkrét eljárásának példaként a gyermekekkel való IKT-s visszaélés eseteiben egy második középiskolás, az LGBT populáció tagjának esetét említik. A közösségi hálózaton megnyitott profiljára hackerek hatoltak, ennek során ismeretlen személy behatolt a barátaival folytatott levelezésbe, a fiatalember, aki egyébként kis környezetből ered, elmondta, hogy öngyilkos lesz, ha a Központ nem segít neki. Azon túlmenően, hogy a fiatalembernek IKT-s problémája volt, olyan benyomást keltett, komoly a szándéka, hogy az említett helyzet miatt valóban öngyilkosságot követ el. A Központ csapata ezt követően órák hosszat beszélgetett vele, a fiatalember bejárt a tanácsadóba, a profilját „visszaállították” az internetre, időközben pedig képzést kapott, hogyan védje meg adatait a profilján. Számára a beszélgetések során kulcsfontosságú volt az a felismerés, hogy az információkat, amelyekről nem szeretné, hogy mások is tudomást szerezzenek róluk, nem kellene az internetre feltölteni vagy elektronikus úton továbbítani. A fiatalember végül hálaüzenetet küldött a Központnak, állítva, hogy munkájukkal „megmentették életét”. A beszélgetőtársnők elmondták, hogy „ebben látják e munkával való foglalkozás értelmét”: hogy egyrészt valakit megerősítsenek, hogy önállóan ismerje fel a problémákat, megoldásuk módját és a támogatás forrásait, ám ugyanakkor széleskörű jelentőséggel bíró és konkrét eredményeket hozó tevékenységet folytatni.

=====
Egy másik példa, amikor a nyári vakáció vége felé egy csoport gyermek az interneten egy csoportot kreált „Ki utálja (egy kislány neve)” címmel. A kislány hazament és elmondta a szüleinek, hogy nem megy többet az iskolába, mert „az egész iskola utálja”. A gyermekek e csoporton az internetre különféle fényképeket vágtak és a zaklatott kislány által állítólag felkínált szexuális szolgáltatások árjegyzékét is.

A szülők az iskolához fordultak, az iskola azonban nem tudott eljárni. Ezt követően a szülők a rendőrséghez fordultak, a kiskorúakkal foglalkozó osztály átvette az esetet, felhívták a Target Központot is, hogy kapcsolódjon be a megoldásba. A probléma a gyermekekkel való két beszélgetés után megoldódott: identifikálták azt a személyt, aki a csoportot a hálózaton kreálta, a gyermekkel magáról a cselekményről beszélgettek, legfontosabb, hogy a gyermekeknek megmagyarázták, hogy melyek az effajta magatartás hosszú távú következményei. A csoportot ezt követően törölték az internetről, a pszichológiai és pedagógiai szolgálat pedig később értesítette a Központot, hogy a gyermekek a zaklatott kislánytól elnézést kértek, mert nem voltak tudatában „viccük” rá gyakorolt hatásáról.

=====

A beszélgetőtársnők az IKT-s egykorúak közötti erőszak eseteiben különösen fontosnak tartják a gyermekekkel és rajtuk keresztül a szülőkkel és a tanárokkal való munka során, megmagyarázni, hogy az ilyen esetekben, a viccnek képzelt dolognak hosszú távú és tragikus következményei lehetnek, kezdve az áldozat megsértett érzéseitől a (megkísérelt) öngyilkosságig, ami végül magukat az erőszak elkövetőit is súlyosan érinthet.

Amikor az IKT-s erőszakról beszélünk, legfontosabb a megelőzése, illetve beszélni kell róla, megtanulni felismerni azt, a védelem módját, hogyan megvédeni magunkat, és kinek kell feljelenteni, mielőtt az erőszak megtörténne, annál is inkább, mivel ez a mi környezetünkben viszonylag új jelenség. Tehát, nem csak akkor kerülhet szóba, ha tragikus a vége, illetve nem olyasmiről kell beszélni, amire nem gyakorolhatnak hatást sem az egyének, sem az intézmények, sem pedig a társadalom.

Az effajta OCD együttműködése az internet-szolgáltatókkal szórványos és projekteken alapul. Példa erre, a Telekommunikációs és Informatikus Társadalom Minisztérium közreműködésével a Telenor a 2009. év folyamán egy sorozat műhely megtartását támogatta a minisztérium „Kattints biztonságosan” elnevezésű projektjének keretében. A Központ ennek során műhelyeket tartott a vajdasági iskolákban, ezt követően azonban nem működtek együtt más szolgáltatókkal, mert a kis OCD-ék programjai sokkal szerényebbek, ebből kifolyólag a pályázás során mindig rosszabb helyzetben vannak más szereplőkhöz képest, akik a projektbe befektetendő nagyobb erőforrásokkal rendelkeznek.

=====

A Target Központ az OCD munkájában a legnagyobb kihívásoknak és akadályoknak „az intézmények és általában a társadalomban előforduló probléma meg nem értését” értékeli. Ez alatt azt értik, hogy a gyermekekkel való IKT-s visszaélés problémája már létezik Szerbiában, hogy leginkább az iskolákban fordul elő, mivel ott van a legtöbb gyermek, és ennek során az iskolák főleg a Központhoz fordulnak, mert a szülőkhöz hasonlóan, nem tudnak eljárni az IKT-s erőszak kapcsán. Ennek során az IKT-s erőszak áldozatai nem csupán a gyermekek.

=====

Ez a meg nem értés a szektorközi együttműködésben (annak hiányában) is megnyilvánul. Az OCD-k, amelyek, feltételesen mondvá érvényesültek ebben a munkában, és amelyek kétséget kizáróan valamely

sebezhető társadalmi csoport érdekeivel, vagy az intézmények által elhanyagolt témával foglalkoznak, komoly akadályokba ütköznek a szektorközi együttműködés során. A beszélgetőtársnők példaként elmondják azon helyiségek kérdését, amelyeket Újvidék városa bocsátott a Központ rendelkezésére, és a vezetékes telefonnal kapcsolatos problémát, hiszen azt a Tanácsadó már egy évnél hosszabb működése során ellenére még mindig nem szerelték be, és még az sem bizonyos, hogy a felhasználók számára ingyenes lesz-e.¹⁹ Az effajta megközelítés felveti a Központhoz hasonlóan sajátos társadalmi jelenségekkel foglalkozó valamennyi OCD tevékenysége fenntarthatóságának kérdését, de a tevékenység célszerűségét is. Ez a kérdés még időszerűbb a gyermekekkel való IKT-s visszaélés esetében, éppen úgy, mint egyéb erőszakfajták, a HIV vagy az aids esetében, mivel olyan jelenségről van szó, amely nem fog magától „elmúlni”, hanem elhanyagolása esetén épp ellenkezője fog bekövetkezni: negatív következményei mindinkább kifejezésre jutnak, és egyre súlyosabbak lesznek, kiküszöbölésük sokkal több társadalmi erőforrást fog megkövetelni, s ekkor már késő lesz a megelőzésre.

¹⁹ Noha a város központjában található, a helyiségek egy épület padláshelyiségeiben található, lift nélkül. A helyiségek külső bejárata az udvar végében van. A Tanácsadó a folyosó legvégén van és néhány kanyarodó, természetes megvilágítás nélküli folyosón érhető el. A helyiségekre vonatkozó rezsiköltségek fizetésének kérdése sincs megoldva, illetve kizárólag a projektektől függ.

=====

Az Oktatási, Tudományügyi és Technológiai Fejlesztési Minisztérium szerepe kulcsjelentőségű ebben a folyamatban, hiszen nélkülözhetetlen az elektronikus erőszaktól való védelmet és az erre vonatkozó képzést a rendes oktatási programba foglalni az informatika tantárgy keretében, mégpedig sokkal nagyobb keretben, mint az egész iskolaév tartama alatt csupán egy oktatási egységben, ahogyan ezt pillanatnyilag meghatározták. A gyermekek elleni elektronikus erőszak témáját kötelezővé kellene tenni havonta egyszer az osztályfőnöki órákon is, minden életkorú gyermek számára. Az egyetlen hatékony megoldás a témára vonatkozóan a folyamatos beszélgetés mind a gyermekekkel, mind a szülőkkel és a tanárokkal. A nyugat-európai országokban egy generációval az elektronikus erőszakról minden iskolaévben beszélgetnek, illetve addig, ameddig a gyermekek iskolába járnak, mert ezeket az információkat több ízben kell megismételni, életkorukhoz igazítva, hogy kellőképpen felfogják, miről van szó, és hogy megtanulják az IKT helyes használatát, hogy meg tudják védeni magukat, és hogy segítséget tudjanak kérni.

=====

A tudat hiánya a probléma súlyosságáról abban is megnyilvánul, hogy az illetékes intézmények és intézetek, mint az iskolák és a szociális központok nem rendelkeznek az IKT-s erőszak megelőzésének ellátására és az áldozatokkal való foglalkozásra kiképzett személlyel, ezen kívül az említett intézmények összekapcsolatlansága a fenti esetekben is megmutatkozik. Nagy problémát jelent az is, hogy az erőszak eseteiben való iskolai eljárási protokollok az elektronikus erőszak kezelése során olyan benyomást keltenek, hogy csupán a gyermekek közötti erőszak egyik (marginális és ritka) formájáról van szó, s nem olyanról, amelynek a gyermekek leginkább ki vannak téve.

Az iskolai környezetben a beszélgetőtársak külön említik az IKT-s erőszak fel nem ismerésének problémáját, és előfordulása esetében az iskolai csapatok reagálásának hiányát. A témával foglalkozó jogszabályokat illetően, legnagyobb problémaként azt emelik ki, hogy a gyakorlatban nem alkalmazzák a megfelelő jogszabályokat és dokumentumokat, mivel nem ismerik fel a problémát, annak ellenére, hogy államunk, tehát intézményei és intézetei is a rendszer részeként kötelezettséget vállaltak alkalmazásukra, a gyermekjogokkal foglalkozó különféle egyezmények és protokollok megerősítésével egyrészt, illetve, a tény, hogy nem tudnak dokumentumok létezéséről másrészt, nem igazolja az illetékesek eljárásának hiányát. Sőt, a beszélgetőtársnőknek a szerbiai iskolákban szerzett tapasztalata, mint olyan országban, ahol a különféle IKT-k (számítógép, mobiltelefon stb.) használatát illetően a legújabb világtrendeket alkalmazzák, arra mutatott rá, hogy a tanárok legnagyobb száma a gyermekek feletti és közötti elektronikus erőszakot, ha azt egyáltalán felismerik, magánproblémának tartják. A beszélgetőtársnők állítják, hogy a tanárok számára megtartott összesen hét akkreditált szemináriumon az esetek 70 százalékában a tanárok nem ismerik fel törvényes kötelességüket, hogy reagáljanak az elektronikus erőszak eseteiben, sőt, az erőszak ellen küzdő iskolai csapatok tagjai sem képesek világosan identifikálni és értékelni az említett kézikönyvben felsorolt erőszak egyes fajtáit.

A helyzet javítására e területen és a gyermekekkel való IKT-s visszaélés megakadályozására a beszélgetőtársnők kulcsfontosságúnak tartják a gyermekkel foglalkozó illetékes (oktatási, szociális,

egészségügyi és rendőrségi) intézményeket és az általuk nyújtott védelmet. A jelenség felismerése és a jogszabályokban való definiálása mellett, amihez szükséges a problémára vonatkozó, intézményeken belüli tudat emelése, a konkrét tevékenységek közé tartozna a megfelelő jogszabályok és törvényerejű aktusok meghozatala, valamint a gyakorlatban való alkalmazása.

E folyamatban a média is kulcsfontosságú szerepet tölt be. A médiának a témáról „nem szenzációs, hanem edukációs módon” kellene tájékoztatnia. A gyermekekkel való IKT-s erőszakot és visszaélést bemutató műsorokat kellene szerkeszteni, mert a közvéleménynek fel kell fognia, hogy új, különös erőszakformáról van szó. A közvélemények azt is meg kell értenie, hogy az effajta erőszak elleni (nem)cselekvésért az egész társadalom felelős, úgyszintén minden egyén, tehát „mindenki kötelessége, hogy részt vegyen az edukációban, hogy először is önmagát, majd a családot és másokat megvédjen.

Médiatájékoztatás a gyermekekkel való IKT-s visszaélésről

Gyermekek, erőszak, internet és a média

A jelen kutatás résztvevőinek többsége, a középiskolásoktól kezdve, szüleiken, a civil társadalom képviselőin keresztül a gyermekkel foglalkozó szakértőkhöz a közvéleménynek a gyermekkel való IKT-s visszaélésről való tájékoztatásában és edukációjában a médiát fontos tényezőként fogták fel. Az előző fejezetekben bemutatott válaszaikból nyilvánvaló, hogy a fiatalok és szüleik, de az különböző profilú szakértők az internetet nem tartják médiának klasszikus értelemben, illetve nem értelmezik azonos módon, mint a hagyományos sajtót és elektronikus médiát, az újságokat és folyóiratokat, a rádiót és televíziót. Válaszaikból kiderül, tudatában vannak, hogy az internet, jellegéből eredően (képes) egységesíteni az eddig ismert mindegyik fajta média működésének módját, s ebből kifolyólag a felhasználóira sajátos kumulatív hatást gyakorolhat. U kutatásban résztvevő fiatalok és felnőttek válaszaiból, életkorukhoz mérten, nyilvánvaló, hogy felismerik és világosan identifikálják az internet említett média-potenciáljának jó és rossz oldalait egyaránt. A médiának a gyermekekkel való IKT-s visszaélésről szóló tájékoztatásával összefüggésben azonban e kutatás tekintetében rendkívül fontos a fiatalok álláspontja, mely szerint a számítógépet elsősorban az internettel egyenlítik ki és - főleg minden kritika nélkül - a szórakozással, amelyhez ily módon férhetnek hozzá.

A gyermekek elleni különféle erőszakra²⁰ vonatkozó szerbiai médiatájékoztatásra vonatkozó elemzések egyeznek abban, hogy a média, noha igen érdekelt a gyermekekkel kapcsolatos társadalmi jelenségekről és problémákról való tájékoztatásban, ezt leginkább nem teszi a Szerb Újságírók Kódexének etikai elveivel összhangban levő módon. Ennek okait elsősorban a piacgazdálkodás feltételeiben kell keresni, hiszen legegyszerűbben kifejezve, a média keresete a példányszámtól, illetve nézettségtől függ. A témák megválasztása és azok professzionális feldolgozása, valamint az üzenetek, melyeket ily módon küldenek a közvéleménynek, ilyen feltételek között leggyakrabban háttérbe szorulnak.

A gyermekekkel való IKT-s visszaélésre vonatkozó médiairások elemzése Szerbiában a 2012. év folyamán, - mely témával a következő fejezet foglalkozik, - rámutatott, hogy a média hazánkban 2012 folyamán a gyermek elleni ún. elektronikus, illetve digitális erőszakkal intenzív módon első ízben december vége felé foglalkozott, miután közzétették a jelenségnek az általános és középiskolákban való jelenlétére vonatkozó kutatások eredményeit.²¹ A gyermekek elleni effajta erőszakra vonatkozó médiainformációk leginkább csak közvetve találhatók, illetve valamilyen más erőszakról való tájékoztatás kontextusában, mint amilyen a kortárs, szexuális vagy a családon belüli erőszak vagy emberkereskedelem.

²⁰ Mint a „Pandóra szelencéje” megnevezésű projekt, a gyermekek szexuális kizsákmányolása és bántalmazása elleni küzdelem regionális projektjének keretében, elérhető a www.pandorasbox.rs honlapon, a projekt elemzi a nyomtatott média jelentéseit e témáról a 2009-2011. év közötti időszakban, illetve megfigyeli a sajtó jelentéseit a gyermekek elleni iskolai erőszakról a 2012. év másik felében, az UNICEF és az UNS közös kidolgozásában.

²¹ A kutatást együttesen végezte el az Unicef Szerbia, a Szerb Köztársaság Oktatási, Tudományos és Technológiai Fejlesztési Minisztériuma és a Telenor Alapítvány. A kutatás első eredményeit a Belgrádban, 2012. december 13-án megtartott értekezleten ismertették.

A médiában „láthatatlan” megközelítése

Az alapvető kutatási kérdés, amelyen a jelentésben foglalt médiatartalom elemzése alapul: milyen üzenetet kap a közvélemény a gyermekekkel való IKT-s visszaéléssel, illetve a gyermekek elleni elektronikus erőszakkal kapcsolatban? Módszertani szempögből fontos kiemelni, hogy az elemzés fókuszja elsősorban az elemzett tartalom keltette benyomásra irányul, illetve a közvélemény felé küldött (explicit és implicit) üzenetekre, inkább, mint formájukra és küldésük módjára, a médiára, amely útján a közvéleménybe jutottak, és a területre, amelyen közzétették őket. A jelen kutatás szükségleteire elemzett tartalom keretéről és részletességéről való álláspont kialakítása során arra törekedtünk, hogy az írásokat korpuszukban, szélesebb körben, illetve feltételesen mondva, a közvélemény laikus szemeivel szemléljük, amely közvéleménynek nem sok ismerete van a gyermekekkel való IKT-s visszaélésről, és nem foglalkozik a média diszkurzus ideológiai szintjével sem.

A médiakorpusz, azaz a médiaírások megválasztása sem volt szokásos. A kiinduló korpuszt a Tartományi Ombudsman²² intézményének press-klipping bázisából választottuk ki, ám a tartalmába való előzetes betekintést követően eldöntöttük, hogy a korpuszt kibővítjük a már említett Pandóra szelencéje című projekt press-klippingjére, amely már hozzáférhető a honlapján. Ezt a megközelítést azért alkalmaztuk, mert a kezdeti korpusz átnézése közben azt észleltük, hogy a gyermekek elleni IKT-s erőszak gyakran nincs az elsődleges fókuszban, illetve, hogy a gyermekek elleni egyéb erőszak „árnyékában” van, amiről már volt szó. *Ezért a szélesebb korpuszba a 2012-ben közzétett 203 médiaírás került, míg a szűkebb korpusz 110 írást ölel fel, amelyet a szélesebb korpuszból emeltünk ki,*

²²A jelen kutatás szükségleteire a sajtó és elektronikus médiaírásokat az alábbi „kulcsfrázis”: „a gyermekekkel való internetes visszaélés” szerint a Ninamedia, a médiatartalmak figyelemmel kísérésével és elemzésével foglalkozó ügynökségre biztosította.

és amelyek bármily módon az elektronikus és digitális erőszakra²³ vonatkoznak. A jelen kutatás szükségleteire biztosított korpusz viszonylagos tartalmi egyenlőségét (szélesebb és szűkebb) oly módon biztosítottuk, hogy különösen az elektronikus média esetében²⁴ a honlapukon közzétett tartalmakat használtuk, rendkívüli esetekben pedig, magyarázatként, a rádió- és tv-műsorok átíratát, leggyakrabban a különböző aktörök nyilatkozatait. *A korpusz összesen 38 sajtó és elektronikus médiát²⁵ ölelt fel, különböző fedettséggel és példányszámmal, profiljuk pedig a komoly, félig bulvársajtó és a teljes egészében bulvárjellegű sajtó.²⁶*

Valamennyi médiairást egy külön kódlap segítségével elemezték, ami a szabványszerű kódexnek ehhez a témakörhöz alkalmazott változatát jelenti a sajtó tartalmának elemzésére. Az említett kódlap három alapvető adatcsoportot foglal magában a médiairásokról, ezek biztosítják a valós mennyiségi és minőségi szempontok elemzését, a jelen kutatást illetően (pl. a rovat, amely keretében az írást közzétették, szerepel-e a címdalton, aláírták-e, az élet területe, amellyel kapcsolatos a téma, a leggyakrabban használt szavak és kifejezések, az erőszakfajta és az említett szereplők, valamint maga a szöveg minősége a tárgyilagosság és a gyermek legjobb érdekének szempontjából.

²³ Internet, mobiltelefon vagy egyéb elektronikus kommunikációs eszköz.

²⁴ Rádió, televízió és internet portál.

²⁵ A korpuszban szereplő médialista (ábécérendben): 24 sata, Akter, Alo, B92, Beta, Blic, City Magazine, Danas, Dnevnik, Fonet Glas javnosti, Informer, Kopernikus, Kurir, Mondo, Narodne novine Niš, Nezavisne novine, Novi magazin, Novine novosadske, Novosti, Personal magazin, Politika, Pravda, Press, Radio 021, Radio Beograd 1, Roditelj & dete, RTS, RTV, San, Smedia, Studio B, Telegraf.rs, Trojka, Večernje novosti, Vesti online, Vreme és YU Eko.

²⁶ Annak értelmében, ahogyan azt a 95. oldalon Prodanović említi az Valić-Nedeljković, D. ur. (2011) „Media Discourse of Poverty and Social Exclusion”. Filozofski fakultet, Novi Sad.

Szemmel láthatóan a „sorok között” is

A széles körű korpusz első átnézése során szembetűnő, hogy a szerbiai média a gyermekekkel való valamilyenfajta visszaélésről vagy erőszakról, leginkább szexuálisról, átlagban minden második-harmadik nap (2012-ben 203 írás), míg a gyermekekkel való IKT-s visszaélésről átlagban legalább három naponként tájékoztat (2012-ben 110 írás). A gyermekek elleni erőszakról szóló írások 30 féle rovatban kapnak helyet, az írások több mint 73%-a (149-203) bővebb hír vagy a krónikában mint rövidebb szöveg kerül közzétételre.

Az írások majdnem 78%-ának szerzője nem látható (azaz, 152 írást a szerző nem írt alá, csak kezdőbetűkkel, vagy a szerkesztőség írta alá, vagy pedig az írást másik forrásból vették át), 70%-ának címét (több 34%) a címdalán is közlik. A kulcsszavak szerinti keresés során a gyermekek elleni elektronikus erőszakról szóló írások leggyakrabban a „gyermekjogok” (30%, azaz 33 - 110), „gyermekekkel való internetes visszaélés” (18%, azaz. 20 - 110) és „családon belüli erőszak” (3%, azaz 4 - 110), valamint az „oktatás”, „szociális kérdések”, „nem egyenjogúság”, „fogyatékkal élő személyek” meghatározók alatt kerülnek közzétételre.

Erőszakfajták, amelyek széles korpuszban közzétett írásokban leginkább előfordulnak:

7. Tábla – Erőszakfajták a szélesebb korpuszú médiairásokban

Erőszakfajta	Írások száma	%	Erőszakfajta	Írások száma	%
Kortárs	33	16	Üzenetek	28	14
Pedofília	167	82	Videó / film	45	22
Családon belüli erőszak	16	8	Számítógép útján	110	55
Vérfertőzés²⁷	25	12	Egyéb*	65	32

²⁷ Az elkövetők kizárólag férfiak.

* (Fényképek, emberkereskedelem, különféle tárgyak és a gyermekek bántalmazásának különféle módja, amelyek nem sorolhatók a fentiek közé)

A gyermekekkel való IKT-s visszaélés

VAJDASÁG AT OMBUDSMANJA

Egyes szavak vagy leírások (cselekmények) a széles korpuszú írások címeiben előforduló gyakoriságát elemezve, első pillantásra szembeűnő, hogy a szerb médiában 2012-ben a gyermekek elleni erőszak mely fajtája a legképviseltebb.

1. Grafikon A legtöbbszőr említett szavak vagy leírások (cselekmények) a médiáírásokban a szűkebb korpuszban

Gyilkosság	3 3	
Ítélezés	7 8	
Szerbia	9 10	
Felvételezés (erőszak/áldozat)	5 6	
Iskola	14 15	
Nemi erőszak/oló	22 24	
A gyanúsított foglalkozása	13 14	
Pornográfia	15 17	
Politikai párt	3 3	
Pedofil/pedofília (szó szerint)	65 72	
Az erőszakos cselekmény leírása	33 36	
Nemi erőszak	9 10	
Erőszakra vonatkozó kifejezések	37 41	
Monstrum, mániákus stb.	3 3	%
Média	2 2	írások száma
Szomszéd (mint gyanúsított)	5 5	
Büntetés az elkövetőkre	8 9	
Internet	23 25	
Vérfertőzés (implicite)	14 15	
Politikus neve	2 2	
Letartóztatás	31 34	
Polgárok	4 4	
Facebook	5 6	

A gyermekeket védő dokumentum	13 14					
Gyermek (mint áldozat)	81 89					
Egyház	6 7					
Állami szervek aktivitása	27 30					
Armageddon-akció	8, 10	0	20	40	60	80 100

A gyermekek elleni erőszakról szóló címekből, az 1. grafikon adatai alapján leszögezhető, hogy a médiakörnyezetben a gyermekek elsősorban, mint a pedofília, azaz szexuális erőszak vagy pornográfia áldozataiként szerepelnek, melyek közül a leggyakoribb az erőszakos nemi közösülés. Az internet és a Facebook ilyen kontextusban láthatóan csak mellékes eszköz. Az írások későbbi elemzése során azonban megállapítást nyert, hogy az erőszakot elkövetők az internetet és a mobiltelefont leggyakrabban két módon használják: hogy hozzáférhessenek áldozataikhoz, vagy pedig az egyszer már elkövetett erőszak után továbbra is félelemben és sakkban tartásuk érdekében.

Az erőszakra vonatkozó különféle kifejezéseket (pl. erőszakos nemi közösülés, zsarolás, visszaélés, bántalmazás, elrablás stb.) leginkább akkor használják, ha tárgyilagos, politikailag korrekt nyelvezetet használnak vagy a bűncselekményre vonatkozó törvényt idézik, amely bűncselekmények elkövetéséért a gyanúsítottat már elítélték, vagy pedig már eljárást folyt ellenük az illetékes szervek előtt. A gyanúsítottakat leggyakrabban erőszak elkövetőinek minősítik, illetve mint olyan személyeket, akik kétséget kizáróan elkövették azt, amivel még csak gyanúsítják őket,²⁸ míg az igazságszolgáltatás szervei elé vezetésükben leggyakrabban az állami szervek vesznek részt, főleg letartóztatásukkal és a vizsgálóbíró elé rendelkezésükkel.

Az elektronikus erőszak médianagyító alatt

Csak az elektronikus, illetve digitális erőszakkal foglalkozó 110 olyan írást felölelő szűkebb korpuszt elemezve, amely magában foglalja a számítógép és a mobiltelefon használatát, kiderült, hogy az effajta erőszak elkövetői, illetve az erőszakot elkövetők a korpuszban szereplő írásokban kizárólag felnőtt férfiak, kivéve, ha nem egykorúak által elkövetett erőszakról van szó. Az elkövetők életkora leggyakrabban a korai nagykorúságtól a korai 70-es évekig terjed. Egy feljegyzett esetben, amikor az elkövetők nők voltak, középiskolás lányokról volt szó, akik barátnőjüket a Facebook által lakásukba csalták, fizikailag megtámadták, majd bántalmazták.

²⁸ | Akár tetszik ez valakinek, akár nem, az elkövetést először be kell bizonyítani, a hatályos emberi jogokkal és jogszabályokkal összhangban.

Az effajta erőszak áldozataiként rendszerint minden írásban, általánosságban a gyermekeket említik. A kislányokat áldozatként az írások 25%-ában (azaz 28 írásban), a fiúkat 20%-ában (azaz 22 írásban) említik. Az áldozatok 91%-át idősebb gyermekként 6-10 éves korig és a tizenéveseknek 11-15 éves korukig. Ez az alábbi táblázatban látható:

Tabela 7. Táblázat – a gyermekek életkora az írásokban

Baba	Kisgyermek	Idősebb gyermek		Tizenéves	Adoleszcens
Szám	6	23	36	64	11
%	5	21	33	58	10

Noha a szülőket, mint a gyermekek elleni elektronikus erőszak eseteinek közvetett szereplőit explicite csupán az írások 34%-ban (azaz 37 írásban) említik, a szülők, a dolgok természeténél fogva mindig részt vesznek bennük. A szülőkről a korpuszban szereplő írások alapján szerzett általános kép: tehetetlennek érzik magukat, és hogy a többi aktőr is ilyennek éli meg őket, sőt, még szégyellik is azt, ami gyermekeikkel történik. A gyermekek ritkán fordulnak bizalommal a szüleikhez, ha ezt meg is teszik, a szülők azonnal a rendőrséghez fordulnak, különösen, ha egykorúak közötti erőszakról van szó. Ha azonban szexuális erőszak forog fenn, amely „szégyen” a családra nézve, viszont a média számára különösképpen vonzó téma, az írásokból kiderül, hogy a férfi rokonok, még az apák is, gyakran önmaguk is erőszakot elkövetők, míg az anyák ilyen esetekben tehetetlenek, másodlagos áldozatokként vannak bemutatva, sőt bűntársakként, akár azért is, mert nem reagáltak kellő pillanatban arra. Az írások nagy számában nyilvánvaló, hogy a családokban, amelyekben erőszak fordul elő, egy gyermeknél több van, így módon a többi gyermek, a szülővel és a velük élő rokonokkal együtt az erőszak másodlagos áldozataivá válnak. Fontos kiemelni, hogy az erőszakot megélt gyermek szüleinek vagy rokona nevének közzlése a médiában a leggyakoribb módja, hogy leleplezzék a gyermeknek vagy egész családjának identitását, ami még pótlólagosan is megbélyegzi, különösen a kisebb környezetekben.

A gyermekekkel való IKT-s visszaélés kontextusában, a médiában leggyakrabban emlegetett szereplőket az alábbi táblázat mutatja be:

8. Táblázata Közvetett szereplők az írásokban

Szereplő/k	Szám	%	Szereplő/k	Szám	%
Kortársak	42	38	Ügyészség	18	16
Iskola	40	36	Bíróság	42	38
Rendőrség	84	76	Média	14	13
CSR*	6	5	Egyéb**	65	59
Egészségügyi intézetek	9		8		* Szociális központ.

** Egyéb állami intézetek, nemzetközi és hazai szervezetek, gazdasági társaságok, egyének (különösen az államigazgatáshoz tartozó közéleti személyek minden szinten), valamint a helyi közösség képviselői (pl. ijedt szomszédok, bátor polgárok, meglepődött rokonok, s mindezek valamilyen módon az írásokban a „nép szavaként” szerepelnek).

A *rendőrséget* leggyakrabban a cselekmény jellegénél fogva említik, mivel az áldozatok, az összes szolgálat közül, főleg hozzájuk fordulnak először, védelmet kérve, valamint amiatt a tény miatt is, hogy az írásokban az elektronikus erőszakot olyan esetekben említik, melyek során pedofília²⁹ gyanítanak, erre utalnak a 8. táblázatban említett adatok is. A *bíróságokat* leginkább a vizsgálati eljárás, bizonyítékok begyűjtése, ítéletek kimondása, illetve a terheltek büntetése módosításának összefüggésében emlegetik. Az ügyészségeket pedig azon (bűn)cselekmény minősítésének kontextusában, amelyek később bírósági eljárásba kerülnek. A tény, hogy egyéb közvetett szereplőket is gyakran emlegetnek a gyermekek elleni elektronikus erőszakkal kapcsolatban, arról tanúskodik, hogy tudatában vannak a téma társadalmi jelentőségének, hiszen a sérülékenyebb társadalmi csoport jogainak megszegéséről van szó.

²⁹ A Szerb Köztársaság Büntető Törvénykönyve 185, 185a. és 185b. szakaszának értelmében

Az érintettek kilététől függően, a közvetett aktőrök is különféle módon felhasználják a médiát saját céljaik elérésére. Nyilvánvaló, hogy az aktőrök magasabb társadalmi hatalmi poszton vannak, noha, látszólag „mellékes szereplők”, és tudatában vannak a médiakülönböző szintű hatásának, tehát ezúton is élnek az alkalommal, hogy a közvéleménynek olyan üzeneteket küldjenek, amelyek jobb megvilágításban mutatják be őket. Másrészt, a kisebb társadalmi erővel rendelkező aktőröket, akik létszólag egyaránt „mellékes szereplők” az áldozatokhoz és elkövetőkhöz viszonyítva, lényegében csak kihasználják: vagy a média részéről, hogy az erőszakról szóló mese minél hatásosabb legyen, vagy pedig a már említett befolyásos társadalmi aktőrök részéről, mint tetteiknek implicite legitimitást adó tényezők.

Fentiekre figyelemmel, az említett médiairások színvonalára vonatkozó adatok, melyeket a 2. sz. grafikon mutatott be, a további kutatás során sem bátorítóak a médiának a gyermekek és a fiatalok elleni erőszak, ideértve az elektronikus is, megelőzésében és megakadályozásában betöltött valós és lehetséges szerepének szemszögéből:

2. Grafikon A médiairások színvonalára vonatkozó kritériumok és elvek tiszteletben tartása ³⁰

Gyilkosság	3 3
Ítélezés	7 8
Szerbia	9 10
Felvételezés (erőszak/áldozat)	5 6

A gyermekek privátságát leginkább azzal sértik meg, hogy a média közzé teszi a szülők nevét a kivizsgálás részleteire vonatkozó adatokkal, a település nevével, vagy nagyobb város esetében, annak részei megnevezésével, ahol az eset lezajlott. Noha ezen elvet megszegő írások 15%-a látszólag kevésnek tűnik, semmiképpen sem jelentéktelen, szem előtt tartva az erőszak hosszú távú következményeit a gyermekekre nézve, aki azt elszenvedte, hiszen azok múlhatatlanul kihatnak a családjára is, barátaira és a közvetlen társadalmi környezetre. Az újságírói kódexen kívül, a gyermekek médiabeli védelmét a Szerb Köztársaságban, valamint a média részéről történő visszaéléseket három törvény szabályozza.³¹

A jó ízlés tiszteletben tartásának elvét oly módon szegik meg, hogy a média részletesen leírja a gyermek felett elkövetett erőszakot. Azon kívül, hogy például részletesen leírja azon gyermek feletti erőszak elkövetésének kísérletét, akit az erőszakoskodó először internet útján csábított el, a média gyakran, különösen kislányok esetében túl részletes, állítólag tárgyilagos leírásával arra utal, hogy a kislányok, mondjuk azzal, hogy a nyaralási képeiket feltöltik a Facebook-ra, többé-kevésbé tudatosan, sőt szándékosan provokálták az erőszakoskodó személyt.

³⁰ Valić-Nedeljković, Dubravka. (2002). „Praktikum novinarstva”. Privredni pregled. Beograd. alapján

³¹ Törvény a tömegtájékoztatásról (41. és 42. szakasz), Törvény a rádiósugárzásról (68. szakasz, 5. bekezdés) és Törvény a hirdetésről (72-85. szakasz).

A szenzációkeltés szemszögéből a legnagyobb médiakihívást a gyermekek elleni erőszaknak maga a jellege jelenti, különösen, ha a kiskorúak nemi szabadsága ellen elkövetett bűncselekményekről van szó. Az effajta cselekmények az alapvető emberi jogok tiszteletben tartásának alapelveibe ütköznek, tehát megjelenésükre minden társadalomban rá kell mutatni. Ez a körülmény a média javát szolgálja olyan értelemben, hogy közzétételük felhívja a közvélemény figyelmét. A média azonban köteles odafigyelni az ún. nagyobb jóra, illetve az információk közzététele során minél kisebb mellékkárt okozzon, de különösen, ha az magában foglalná a veszélyeztetett társadalmi csoportok (pótlólagos és újbóli) viktimizálását, ebben az esetben a gyermekekét. A már említett téma mellett, a kivizsgálásnak alávetett írásokat elsősorban a nyelvezetük és a patetikus leírásuk teszi szenzációkeltővé, hiszen az aktőröket áldozatokra, erőszakosokra és passzív megfigyelőkre, a pánik szélén tengődő megfigyelőkre korlátozza, melynek során az egyéneknek semmi hatalmuk sincs az emberi természet árnyoldalaival szemben. Ahelyett, hogy elsődleges feladatukat teljesítenék, a közvéleményt tájékoztatnák és oktatnák, világos, objektív, pontos és ellenőrzött információk közzétételével, ily módon erősítve az olvasót, hogy személyesen is hozzájáruljon a gyermekek feletti erőszak visszaszorításához, a média épp az ellenkezőjét teszi, azzal hogy szenzációs módon tájékoztat.

A fentiekén túlmenően, a vizsgált média üzenetének elferdítése abban is megnyilvánul, hogy a közvéleményben ún. erkölcsi pánikot kelt. Az írásokat olvasva, olyan a benyomás, hogy az erőszakos alakok minden sarkon lesben állnak a gyermekekre. Míg egyrészt, az interneten leselkednek, és, az írásokból ítélve, alkalomra várnak, hogy a naiv fiúkat, és az egyáltalán nem naiv tizenéves lányokat Facebook vagy mobiltelefon útján toborozzák, találkára csábítsák, majd erőszakot kövessenek el felettük, míg a szülők boldog tudatlanságban és tehetetlenségben arra várnak, hogy valaki más tegyen valamit, mégpedig azonnal. Noha, az írásokból ítélve, úgy tűnik, hogy az üldöző szervek azt meg is teszik, és pedig gyorsan és hatékonyan, egyetlen írásból sem derül ki, többszöri elolvas után sem, hogy a gyermekek feletti erőszakot hogyan és kinek kell feljelenteni, sem az, hogyan néz ki az eljárás, melyet a gyermekek feletti (elektronikus) erőszak elkövetői ellen vezetnek, elejétől végig.

A virtuális tükör mögött

A kutatásban szerepet vállaló fókuszcsoportok résztvevői a médiát fontos tényezőként ismerték fel a közvélemény tudatának alakításában a gyermekekkel való IKT-s visszaélés, illetve a rajtuk elkövetett elektronikus erőszak kérdésében. A média információs és oktatási kapacitását potenciálisan nagyoknak és jelentősnek mérték fel, de a beszélgetések folyamán a fókuszcsoportokban sajnálattal, bizonyos fokú rezignáltsággal állapították meg, hogy a médiában a mai Szerbiában olyan szórakoztató tartalmak vannak túlsúlyban, amelyeknek minősége nagy mértékben diktálja a média piaci irányultságú gazdálkodását. Ilyen feltételekkel a médiának mindenképpen sokkal nehezebb következetesen tiszteletben tartania mind a professzionális etika elveit, mind pedig az emberi jogok területének elveit.

Ez azonban semmi esetre sem szolgálhat kifogásként, amikor azokról a témákról tudósítanak, amelyek a legsebezhetőbb társadalmi csoportok jogainak goromba megsértését érintik, mint amilyenek a gyermekek és a fiatalok.

A szerbiai médiának a gyermekekkel való IKT-s visszaélésére vonatkozó tudósításainak elemzése a 2012. év folyamán kimutatta, hogy az erről a témáról szóló írás a média valamelyikében átlagosan minden három napban egyszer jelenik meg. Tekintettel a téma jelentőségére és annak következményességére, a gyermekek és az egész társadalom esetében, valamint a számos kutatásokban bizonyított tényre, hogy a médiában valamely témáról szóló írás leggyakrabban a nagy társadalmi problémáknak csak a jéghegy csúcsát érinti, ez az adat aggodalomra ad okot. Azonban, szem előtt tartva azt, hogy ezek az írások, majdnem valamennyi a szenzacionalizmus elemeivel és jelentős mértékben elferdített üzenetekkel, leggyakrabban bővített hírként vagy a krónikákban rövid, átláthatatlan szerzői szöveggként jelennek meg, feltehetjük a kérdést, hogy még tényleg nincs itt az ideje, hogy valamennyi szereplő, aki ma Szerbiában és a régióban gyermekekkel foglalkozik, megkérdezze, hogy valójában mi található a felszín alatt?

A média Szerbiában a 2012. év folyamán a gyermekek felett elkövetett elektronikus erőszakról, mint olyan jelenségről tudósított, amely elsősorban a nemi szabadság elleni bűncselekményekhez fűződik, felöleli a fiatakorúakat, a gyermek pornográfiát vagy a gyermekek felett elkövetett nemi erőszakot, és az összeset automatikusan pedofiliának neveztek. Az elemzett írásokból nyilvánvaló, hogy az ezekért a tettekért később meggyanúsított vagy elítélt személyek az internetet vagy a mobil telefont használták grooming céljából (illetve a gyermekek toborzására és előkészítésére a későbbiekben való szexuális motiváltságú találkozásokra), a gyermekek zaklatására és bántalmazására, ideszámítva a szextinget is (illetve explicit tartalmú képek vagy video-felvételek bemutatására), továbbá a cyber-bullying céljából is (illetve az IKT útján való sértetetés vagy bántalmazás), hogy megfélemlítsék az áldozatokat, miután már elkövették felettük az erőszakot, éspedig abból a célból, hogy továbbra is alávetettségben tartsák és újból bántalmazzák őket. A cyber-bullying a média-írásokban a kortársak közötti erőszak eseteiként is megjelent.

A nemi elemet tartalmazó elektronikus erőszakról szóló média-írások szerinti erőszakoskodók kizárólag felnőtt férfiak. Ez a megállapítás összhangban van az ezen kutatások adataival, amelyeket a rendőrkapitányságtól és a magasfokú technológiai bűncselekmények elleni külön tagozattól kaptunk. Az erőszakot elkövető gyanúsítottakon kívül ezen írások kulcsjelentőségű szereplői mindenesetre a gyermekek és a fiatalok, valamint szüleik, akiket rendszerint az erőszak passzív áldozataiként mutatnak be, akik ezen kívül leggyakrabban még egymástól is elidegenedtek, és akik a gyermekek ellen elkövetett elektronikus és ezzel kapcsolatos erőszaktól való védelem reményét egyedül az állami szervektől várják. Másrészt, az állami szerveket hatalommal bíró és proaktív védelmezőként mutatják be, amelyek letartóztatják, elővezetik és eljárását folytatnak a gyanúsítottak ellen, valamint kifejezik állásfoglalásukat mind az említett eljárásokról, mind pedig ezen a területen uralkodó állapotokról és a

jövőbeli tevékenységekről. Azonban, mindössze néhány írásban sejthetjük, de egyértelműen semmi esetre sem vonhatunk le következtetést arról a tényről, hogy például a gyermekek ellen bármelyik fajta erőszak-elkövető letartóztatott–és elővezetettek gyanúsítottja az előzetes és a kihallgatás után a bírósági eljárás folyamán szabadlábról védekezhetnek. Úgyszintén homályos marad az is, hogy ebben az időszakban milyen fajta támogatás és védelem áll az erőszak áldozatául esett gyermekek, valamint a szüleik és családjuk rendelkezésére.

Még azok az írások is, amelyek valamennyi minőség-mérlegetési kritérium szerint teljes mértékben korrekt osztályzatot kaptak, és amelyeket az általuk feldolgozott témához való hozzáállást kifejezett kritikusság, defetizmus és valamennyi szereplő tehetetlensége légkörének kialakítása jellemzi, mind az egyéni, mind pedig az intézményes szereplők esetében, ami ellentétes azzal, amit a médiától a korábban felsorolt részvevők és az ezen kutatás részvevői elvárnak, amelyek ugyanakkor a médiatartalmak ún. konzumensei. A nyomtatott média egyik cikkének címe egy összejövetelről, amelyen 2012 decemberének közepén bemutatták az első vizsgálatokat a digitális erőszakról az általános iskolai és a középiskolai diákok között Szerbiában, azt az üzenetet közvetíti, hogy a szerbiai iskolák biztonságosak, de a veszély a gyerekekre a világhálóról leselkedik. A teljes vizsgálat szöveggörnyezetében, úgyszintén a gyermekekkel való IKT-s visszaélésről szóló média-jeletésekre vonatkozó részben, még néhány megfigyelést észlelhetünk és kérdést tehetünk fel.

A Szerb Köztársaság azon első hat demográfiailag legöregebb országok közé tartozik a világon, amelyben a háztartásoknak kutatások folyamán állítják, hogy a fiatalok számítógép használat tekintetében sokkal írástudóbbak a szüleiknél.

Azt a tényt, hogy a számítógép felhasználói mind fiatalabbak és gyakorlottabbak a használatában az (idősebb) felnőttekhez viszonyítva, azok a szakemberek is megerősítik, akikkel beszélgettünk, ami pedig logikus is, szem előtt tartva az említett demográfiai adatokat. Mindez arra a következtetésre utal, hogy az idősebb generáció az ún. hagyományos média konzumense, a fiatalabbak pedig a korszerűbbeké. Az utóbbi néhány év folyamán a gyermekeknek és a fiataloknak, valamint a szüleiknek Szerbiában különféle szereplők, többek között az állami szervek közvetítésével is, mindössze néhány oldal hozzáférhető azokkal az információkkal, hogy hogyan védjék meg magukat a gyermekek az internet használata alkalmával, illetve melyek azok az internetes oldalak, amelyek által lehetséges közvetlenül bejelenteni a gyermekekkel interneten való visszaélés és erőszak eseteit. Ezek az oldalakon különféle információk hozzáférhetőek, amelyek, akár a korábban említett biztonságosabb iskolák, a gyermekek ellen elkövetett (elektronikus) erőszakkal kapcsolatban **nem megvárának meg két kulcsfontosságú dolgot: hogyan tenni feljelentést az erőszakról és hogyan néz ki az eljárás azután?** Szem előtt tartva ezt, nem meglepő ezen vizsgálat adata, hogy a Vajdaság AT-ban a 2011. és 2012. év folyamán a gyermekekkel való IKT-s visszaélés összesen 14 esetét tartották nyilván, míg az egész Szerbia területén, a Köztársasági Belügyminisztérium adatai szerint ítélve az említett médiában,³² a 2012. év folyamán „a gyermekek pornográf tartalmú produkciókra és az ilyen tartalmak internetes terjesztésére való kihasználása”³³ miatt 15 személyt tartóztattak le, és „34 büntető feljelentést tettek 63 személy ellen. A pedofilok leggyakrabbi áldozatai a gyermekek a Facebook közösségi hálón”³⁴ A média (várt)

információs és oktatási szerepe szempontjából indikatív, azonban a kutatásnak azon módozatról és fokozatról való eredményei, hogy milyen mértékben továbbították a médiák a 2012. év folyamán Szerbiában ezeket az információkat a nyilvánosság felé társadalmi-funkcionális tekintetben teljesen nem konstruktív módon, illetve szenzácionalista és elferdített módon.

³² Forrás: http://www.b92.net/info/vesti/tema.php?yyyy=2013&mm=02&nav_id=683708 (látogatva 2013.március 1.)

³³ Ibid.

³⁴ Ibid.

Abban az országban, amelyben a médiára az első képzettársítás az esetek többségében még mindig az újság és amely európai szinten az élvonalban van azon óraszámokban, amelyet a lakosai a TV előtt töltenek, a szóbanforgó médiaírások egyikében sincs megmagyarázva a következő: bármelyik fajta erőszakot, ideszámítva a gyermekek ellen elkövetettet is, legjobb először bejelenteni a rendőrségnek. A rendőrség azután értesíti az ügyészséget, amely azután kapcsolatba lép a szociális munkaközponntal és a bírósággal. A bíróság vizsgálatot folytat, a szociális munkaközponnt pedig lefolytatja a beszélgetést a bűncselekmények fiatalokú elkövetőivel, az erőszak áldozataival, a szülőkkel, stb. A leleteit és a véleményét a közponnt azután megküldi a bíróságnak, éppen úgy mint a többi intézménynek és intézetnek, amelyek bizonyítékokat gyűjtenek a bíróság számára (rendőrség, egészségház, stb.). A bíróság ezután valamennyi bizonyítékot visszajuttat az ügyészséghez, amely azoknak alapján minősíti az erőszak (bűn) cselekményét. Ezután ebben a tárgyban bírósági eljárást folytatnak a felsőbíróság előtt, amely gyakran hosszú ideig tart, míg ezidő alatt a gyanúsított leggyakrabban szabadlábról védekezik.

Mit (nem) közvetítenek a nyilvánosságnak?

Tudósítva a gyermekekkel való IKT-s visszaélésekről a 2012. év folyamán a médiák Szerbiában fölvezolták a társadalmi realitást, amelyben különféle szereplők szembesülnek ezzel a jelenséggel, de alaposabban nem foglalkoztak sem az okokkal, sem pedig lényegbevágóan a következményekkel. Erről a jelenségről tudósítottak mielőtt beszéltek volna vagy értesítették volna a nyilvánosságot a természetéről, aminek az lett a következménye, hogy főként akkor foglalkoztak vele, amikor a gyermekek elleni erőszak már megtörtént. Magával ezzel hozzájárulásukat adták ahhoz, hogy a nyilvánosságnak rámutassanak ennek a jelenségnek a meglétére és világossá tegyék a gyermekek elleni erőszak elkövetői megbüntetésének szokásos gyakorlatát. Másrészt, az ezen téma feldolgozásához való hozzáállásuk a nyilvánosságban egyidőben megszilárdul az a benyomás, hogy az egyesek keveset tudnak tenni és hozzájárulni a gyermekek ellen elkövetett (elektronikus) erőszak megelőzéshez az állami szervek rendszerbeli támogatása nélkül, ami igaz is. Azonban, ami még a sorok között sem húzódik meg, az az, hogy valamennyi társadalmi szereplő, individuális, kollektív vagy intézményes, mindenki a saját hatáskörében, mégis tudnak valamit, (többet) tenni. A gyermekek ellen elkövetett elektronikus erőszakról szóló média írásoknak az e kutatás számára készített elemzéseiből továbbra is homályos marad a *mikor* és *hogyan?*

Határozatok

Jogi keret

A kutatás számára elemzett egyetlen egy nemzetközi vagy nemzeti jogi aktus, illetve stratégiai dokumentum sem ismeri fel, se nem határozza meg a gyermekekkel való IKT-s visszaélést, mint a gyermekek bántalmazásának külön formáját, az erőszakot és/vagy visszaélést. A számítógépes rendszereket és az IKT-t a nemzetközi és a hazai szabályozásban, valamint a stratégiai keretben kizárólag eszközként, illetve módozatként említik a gyermekek szexuális kihasználásában. Ezzel magával nem lepnek meg azok a kutatási adatok sem, hogy az illetékes végrehajtó szervek is ehhez a témához elsősorban kriminológiai aspektusból foglalkoznak, és az ezen a problémával kapcsolatos eljárásban a gyermekek kihasználásának bűncselekményét elkövetők megbüntetésére irányulnak, akik eközben az IKT-t is felhasználták és az ezen jelenség megakadályozására, miután az már megtörtént, mint annak megelőzésére a gyermekek és a felnőttek tájékoztatása útján, valamint az IKT szabályos felhasználásáról való oktatásra és megfelelő megelőző védelemre.

Még egy problémát jelent az is, hogy például, a Szerb Köztársaság 2012. évig terjedő informatikai társadalomfejlesztési Stratégiájában *a gyermekeket egyáltalán nem is említik, illetve nem emelik ki, mint külön sebezhető csoportot az IKT-s visszaélés útján való kihasználás szövegkörnyezetében.* Másrészt, a gyermekek erőszaktól való védelmének és megelőzésének nemzeti Stratégiája, valamint a 2015. évig terjedő időszakra vonatkozó nemzeti gyermek-akcióterv kiemeli, hogy a gyermekeket védeni kell a bántalmazás, az elhanyagolás, a kihasználás és az erőszak valamennyi formájától, de abban explicite nem említik a gyermekek IKT, mint az erőszak új formája útján való kihasználását, amely, ahogyan a kutatás részvevői hangsúlyozták is, és egyéb kutatások adatai is megerősítik, az utóbbi évtizedben expanzióban van. Szem előtt tartva ezt, a szövegkörnyezet, amelyben az ezen kutatás folyamán elemzett nemzetközi és hazai aktusokban említik a gyermekekkel való IKT-s visszaélést³⁵ a legnagyobb mértékben a grooming és a szexting fogalmakra vonatkozik, abban az értelemben, amelyben használták ezen kutatás során. Azonban, a cyber-bullying mind gyakrabban jellemző a gyermekek és fiatalok közötti IKT útján való kortárs-erőszak esetében, amelyről viszont az e kutatás részvevőinek többsége beszélt, semmilyen módon nem felismerhető, mint a gyermekek IKT útján való kihasználásának külön fajtája. Ezt a fajta elektronikus erőszakot fontos a jogi szabályozásban felismerni és meghatározni két oknál fogva: hogy dolgozni tudjunk a gyermekek és a fiatalok rendszeres tájékoztatásán és oktatásán, valamint a megelőzésen az iskolai rendszeren belül, de azért is, hogy a közvetlen és a közvetett áldozatoknak megfelelő segítséget és védelmet lehessen nyújtani.

Az állami szervek szerepe és eljárása

A gyermekekkel való IKT-s visszaélés bejelentett, visszautasított és eljárásban tartott esetek számáról szóló adatok, amelyeket a VAT területén a rendőrkapitányságoktól és a Belgrádi Főügyészség keretében működő magasfokú technológiai bűncselekmények elleni harccal foglalkozó Külön Osztálytól

szereztünk be, rámutatnak arra, hogy ez a jelenség, kivéve a nemi szabadság elleni bűncselekményeket, illetve a gyermek pornográfia szöveggörnyezetében, a mi társadalmunkban a gyermekek kihasználásának külön formájaként még mindig nem felismerhető. Ezek a szervek az ilyen esetekben leggyakrabban a Szerb Köztársaság Büntető törvénykönyvének 185.b szakaszára vonatkoznak.

A magasfokú technológiai bűncselekmények elleni harccal foglalkozó Külön Osztálytól kapott adatok alapján két különösen jelentős tényezőt emelünk ki: *az e cselekmények elkövetésével gyanúsítottak Szerbiában kizárólag felnőtt férfiak, főként középkorúak vagy idősebbek, akik közül a többségük városi környezetben él, illetve nagyvárosokban, leggyakrabban Belgrádban vagy Vajdaságban.*

35 PL. Az Európa Tanácsnak a cyber bűncselekményről szóló konvenciója vagy a Szerb Köztársaság büntető törvénykönyve.

A magasfokú technológiai bűncselekmények elleni harccal foglalkozó Külön Osztály válaszai rámutatnak arra, hogy a gyermekekkel való IKT-s visszaélés fogalma kizárólag a nemi szabadság elleni bűncselekményekhez kapcsolódnak, illetve a gyermek pornográfiához. Ezért az illetékes állami szervek eljárása is korlátozott a gyanúsítottak üldözésében és eljárás alá vonásában, amit pedig ezek a szervek megelőző intézkedésként tolmácsolnak. Azonban, a Külön Ügyészségen úgy tartják, hogy a legfőbb megelőzés ezekben az esetekben azért nem hatékony elsősorban, mert a büntető politika enyhe a gyanúsítottakkal szemben.

A külön ügyészség a többi szereplővel (főként az állami szervekkel, az internetes szolgáltatókkal és más szakemberekkel) való együttműködést igen jónak tartja. Az együttműködés A büntető eljárásáról szóló törvénnyel összhangban történik: az illetékes ügyészség „összegyűjti” a többi szervet a vizsgálat folyamán, a többi szereplő pedig vele együttműködik a saját illetékességének keretében és mert ez a törvényi kötelezettségük.

A gyermekekkel való IKT-s visszaéléstől való védelemre vonatkozó rendszer fejlesztésével foglalkozó Külön Ügyészség ajánlásai a gyermekek képzése az iskolai oktatási rendszeren belül az internet biztonságos használatáról, a média hatékonyabb szerepéről az ezen téma nyilvánosságához való közelítése terén és az ilyen fajta bűncselekmények elkövetőire előírányozott büntetések megszigorítása.

Internet-szolgáltatók és a mobiltelefon-szolgáltatások elosztói

Az internet-szolgáltatók és a mobiltelefon-szolgáltatások elosztói a gyermekek IKT általi kihasználásától való védelmében elfoglalt szerepüket a piaci prizmán keresztül, illetve a szolgáltatások nyújtói és a fogyasztók közötti viszony fényében látják. Az ezen kutatás keretében feltett kérdőívre mindössze a szolgáltatók 25 százaléka válaszolt, ami úgyszintén arról beszél, hogy milyen mértékben (nem) érdekeltek a gyermekek védelmének előmozdítására irányuló kérdésben ezen a területen. A válaszaikból megállapíthatjuk, hogy ők a gyerekehez nem külön vagy sajátos fogyasztói csoporthoz viszonyulnak, amelyek külön kockázatnak vannak kitéve a technológia és/vagy az általa nyújtott szolgáltatások útján való kihasználásuknak.

A szolgáltatók véleménye szerint a gyermekek IKT általi kihasználásától való védelmével az állami szerveknek kell foglalkozniuk, főként a jogi szabályozás területén, a saját szerepüket pedig ebben a szövegkörnyezetben az oktatási tevékenységekben és kampányokban látják.

A szolgáltatók többsége a saját munkájában nem foglalkozott ezzel a témával, és konkrét intézkedéseket sem hajtott végre e tekintetben. A válaszaikból nyilvánvaló, hogy a szolgáltatók törvényi kötelezettségeinek ismerete ezekben a társaságokban úgyszintén kérdéses, valamint a gyermekekkel való IKT-s visszaéléstől való védelemrendelkezésre álló mechanizmusainak és módszereinek ismerete is kérdéses. Még akkor is, ha létezik, a szolgáltatók etikai kódexének többsége a gyermekekkel való IKT-s

visszaélést nem kezeli külön kérdésként, és ez a jelenség az elsőbbséget élvező témák között sem a cégük tevékenységében, ami nem meglepő, tekintettel a kijelentéseikre, hogy a szolgáltatók ritkán találkoznak a gyermekekkel való IKT-s visszaélés eseteivel. Amennyiben az illetékes szervek a vizsgálatuk folyamán kapcsolatba lépnek velük, a szolgáltatók az eljárás végeredményéről, amelynek keretében információkat adtak, leggyakrabban a médiából értesülnek. Míg az illetékes állami szervekkel való sporadikus együttműködés létezik, az OCD-vel való kommunikáció és együttműködés gyakorlatilag nem létezik.

A gyermekek és a fiatalok álláspontjai

A számítógép és az internet, amelyet a gyermekek és a fiatalok leggyakrabban kiegyenlítenek és azonosítják a közösségi hálózatokkal, mint amilyen a Facebook, ma az életük összetevő részét képezi már a legkorábbi gyermekkortól kezdve. Az internet a számítógépen keresztül hozzáférhető a számukra mindennap több órán keresztül, az internethez való hozzá nem férést pedig büntetésként élik meg és a szülők gyakran használják is fegyelmi intézkedésként.

A gyermekek és a fiatalok elvbentudatában vannak annak, hogy a személyi adatok megadása és a fényképek internetre való helyezése veszélyes, úgyszintén, mint azzal a személlyel való találkozás is, akit az internet által ismertek meg, de nincsenek teljes mértékben, tudatában, hogy milyen fajta visszaéléseknek lehetnek kitéve és milyen módon. Az e veszélyekről való tudat a gyermekek korosztályával növekszik. Habár némelyek közülük már kellemetlenséget éltek meg az interneten, a gyermekek és a fiatalok többsége nem ismeri azokat a hatékony módszereket, amelyekkel meg tudják védeni magukat az internet felhasználása alkalmával.

A gyermekek és a fiatalok többsége nem tartaná tiszteletben a szülőkkel való megbeszélést az internet felhasználásának korlátozásával vagy tiltásával kapcsolatban és első alkalomkor megszegné azt, főként pedig aggasztó az az adat, hogy közülük kevesen beszélnek a szülőkkel egyáltalán az internet biztonságos használatáról. Ennek oka főleg abban a tényben kereshető, hogy a szülők a gyermekeikhez viszonyítva sokkal kevésbé jártasak és gyakorlottak az internet használatában, de a szülők érdektelenségében és az arról való alacsony fokú tudatukban is, hogy hogyan néz ki a gyermekük „virtuális élete”.

A szülők álláspontjai

Azon kívül, hogy megerősítik a gyermekek és a fiatalok valamennyi fent említett álláspontját az internet felhasználásának alkalmával, való biztonsággal kapcsolatban, a szülők többsége a számítógépet, illetve az internetet főként negatív jelenséggént éli meg a gyermekek életében. Míg csak egy iskolában a szülők az elektronikus tanulás lehetőségét az internet pozitív oldalaként hangsúlyozták ki, addig a többség az internetet (olcsó és nem megbízható) információ-forrásként tekinti, amely a gyermekeknek sok idejét veszi el, elidegeníti őket egymástól és csökkenti a verbális kifejező-

készségüket, a számítógéptől függővé válnak, fizikailag inaktívaknak teszi őket és ezzel veszélyezteti az egészségüket.

A szülők egyenlő mértékben, mint a gyermekek rámutatnak a kortárs erőszakra az interneten keresztül és annak következményeire. Azon kívül, hogy állítják, hogy megbíznak a saját gyermekükben, a szülők többsége úgy tartja, hogy csak beszélgetéssel és támogatással megvédhetik a gyermekeiket a kellemetlenségektől és a veszélyektől, amelyeknek ki vannak téve az interneten. Annak ellenére, hogy sokan közülük tudják, hogy léteznek különféle szűrők az internetes tartalmak figyelemmel kísérésére, a szülők többsége azokat nem használja, és mindössze néhányan ismerik, a védelem konkrét lehetőségeit vagy valóban használják is azokat.

A gyermekekkel foglalkozó szakemberek

A szakemberek, akik a gyermekekkel foglalkoznak, a gyermekekkel való IKT-s visszaélést a számítógép vagy az internet útján történő gyermekekkel való visszaélés valamelyik formájának tekintik. A visszaélés a gyermeki naivitás és tudtalanság miatt történik, az elkövetők pedig felnőttek és a saját korosztályuk is lehet. Azon erőszak példákából ítélve, amelyekkel találkoztunk a munkánkban, a korosztályi erőszak az IKT-n keresztül gyakori jelenség a gyermekek és a fiatalok között. Az alapvető probléma ezzel a jelenséggel kapcsolatban a gyermekekkel való IKT-s visszaélés fogalmának nem ismerete jelenti a társadalomban, valamint az a tény, hogy a törvény nem határozta meg világosan, hogy milyen módon kell kezelni és eljárni a gyermekekkel való IKT-s visszaélés eseteiben.

Valamennyi szakember a saját szerepét a tevékenységi körének keretében látja (pl. az iskolák az oktatói munkában, a szociális munkaközpontok a tanácsadói munkában, stb.), de a véleményük szerint ehhez a problémához rendszerbelileg kell viszonyulni, illetve ki kell alakítani a többi intézménnyel való együttműködés formális mechanizmusait is, amikor az elektronikus erőszakról van szó.

A valamennyi illetékes intézmény hálózatba foglalásán kívül az együttműködés előmozdítása és az információcsere útján a megelőző tevékenység céljából, a szakemberek, akik a gyermekekkel foglalkoznak egyetértenek abban, hogy szükséges dolgozni a gyermekek, a fiatalok, a szülők, a szakemberek és a nyilvánosság oktatásán a gyermekekkel való IKT-s visszaélés jelenségének természetéről, valamint az ezen jelenségtől való védelem mechanizmusairól is. A meglévő jogszabályokban ezt a jelenséget szükséges felismertetni, mint a gyermekek bántalmazásának és az ellenük elkövetett erőszaknak egy külön és sajátos fajtáját és pontosan meg kell állapítani az eljárási folyamatokat a gyermekekkel való IKT-s visszaélés eseteiben, míg a bűnüldöző szervek némely képviselője, főként az internet útján történő korosztályi erőszak esetében, a fiatalok büntetőjogi felelőssége határának 10 éves korra való csökkentését javasolják.

A civil társadalom szervezete

A gyermekekkel való IKT-s visszaélés kérdésével való foglalkozásra szakosodott OCD képviselői megerősítették a kutatások más részvevőitől kapott leleteket és adatokat. A gyermekekkel való IKT-s visszaélés jelenségét azok lényegesen gyakoribbakként élik meg, és ezzel magával sokkal veszélyesebb jelenségnek tekintik a gyermekek ellen a valós életben elkövetett bántalmazásnál és erőszaknál. A számítógép, az internet, a közösségi hálók és szórakozások ma szinte szinonimák, mert az internet ma a gyermekek természetes környezetét jelenti. Azon kívül, hogy a számítógépen, illetve az interneten keresztül az erőszakoskodók könnyebben jutnak a gyermekekhez, a virtuális terület bizonyos biztonságát is nyújt a számukra a hamis bemutatkozás lehetősége miatt.

A jogi és a stratégiai keret Szerbiában, amely a gyermekekkel való IKT-s visszaéléstől való védelemmel foglalkozik nem megfelelő, mert egy jogszabály sem ismeri fel a gyermekeknek ezt a fajta kihasználását, mint külön és sajátos jelenséget, habár a 2010. évben köztársasági szinten megalakult egy munkacsoport, amelynek feladata az volt, hogy meghozza a nemzeti stratégiát és az akcióbeli tervet, amely a gyermekek internetes kihasználásától való védelemre vonatkozik.

A megelőzés tekintetében fontos felhívni a szakmai és a legszélesebb laikus nyilvánosságnak a figyelmét arra, hogy a gyermekekkel való IKT-s visszaélés olyan társadalmi probléma, amely mindinkább el fog terjedni, amennyiben nem kezdenek vele rendszeresen foglalkozni, valamint arra, hogy a megoldásában mennyire fontos valamennyi társadalmi szereplő részvétele és együttműködése. Az illetékes csapatok az iskolákban ezért leggyakrabban nem (hatékonyan) reagálnak, amikor az megtörténik, míg más instanciák nem ismerik (fel) azokat a jogszabályokat sem, amelyeknek alapján kötelesek reagálni, sem nem úgy élik meg az azok szerint való eljárást, mint törvényi köteleességüket.

A kulcsjelentőségű kérdés ebben a szöveggörnyezetben azon tudatra való ébredés, nemcsak a gyermekek és a fiatalok esetében, hanem a szüleik esetében is, de maguknak az illetékes intézményeknek az esetében is, arra vonatkozóan, hogy a gyermekek a saját otthonukban milyen módon eshetnek a számítógép és az internet útján az erőszakoskodók áldozatául. A megfelelő jogszabályok elfogadásán kívül, amelyek felismernék a gyermekeknek ezt a saját fajta kihasználását és biztosítanák a jogi keretet az intézményes és egyéb szereplők eljárásához, fontos szerepet játszik ebben a folyamatban a média is. Az Oktatási, Tudományos és Technológiai Fejlesztési Minisztérium mégis kulcsfontosságú ebben a folyamatban: míg a technológia tekintetében fejlett országokban az oktatási rendszer keretében a tanárok, a szülők és a gyermekek fejlett képzési rendszere létezik az IKT szabályos felhasználásáról és a védelem lehetőségeiről, a Balkán régiójában ez még mindig nincs így.

A média

Tudósítva a gyermekek IKT útján való kihasználásáról a 2012. év folyamán a médiák Szerbiában alapjában véve pontosan mutatták be a társadalmi realitást, amelyben a különböző szereplők

szembesülnek ezzel a jelenséggel, de nem foglalkoztak alaposabban annak okozóival, sem pedig lényegbehatóan a következményeivel. A média többsége erről a jelenségről szenzációhajhász módon tudósított, és pedig akkor, amikor az erőszak már megtörtént. Annak ellenére, hogy főként másodlagosnak tekintették a nemi szabadság elleni bűncselekmények szövegkörnyezetében, a média mégis felhívta a nyilvánosság figyelmét a gyermekekkel való (IKT útján történő) visszaélés létezésére és az állami szervek szokásos gyakorlatára, amely főleg az elővezetésre, az eljárás lefolytatására, illetve az elkövetők szankcionálására vonatkoztak. Azonban az ilyen hozzáállás (a média és az illetékes szervek esetében) éppen ellentétes a média megelőző, az informatív és oktatási szerepével, amelyet pedig el is várnak tőle a kutatások (felnőtt) résztvevői.

A média az írásaiban rámutatott arra is, hogy az egyesek erőfeszítései a gyermekek ellen elkövetett (elektronikus) erőszak megelőzésére irányulnak az állami szervek rendszerbeli támogatása nélkül „csak csepp a tengerben” az ezen probléma méretéhez és komolyságához viszonyítva. Azonban, ami még a sorok között sem jelenik meg, az az, hogy valamennyi társadalmi szereplő, individuális, kollektív vagy intézményes, valamennyien a saját területükön, kötelesek tenni valamit. Az e kutatás számára végzett a gyermekek ellen elkövetett elektronikus erőszakra való média-tudósítások elemzéséből nem látszik, hogy ez mikor, és az sem, hogy hogyan fog megtörténni esetleg.

A végrehajtott kutatások és záróhatározatok alapján, amelyekhez eljutottak a fókusz csoport résztvevői, a Tartományi Ombudsman a következő:

Ajánlásokat

teszi

A gyermekekkel való IKT-s visszaélés megelőzése és megakadályozása céljából, feltétlenül szükséges a jelenlegi jogi keretet előmozdítani és a Szerb Köztársaság mellékjogszabályaiba beépíteni azokban a megerősített és közzé tett nemzetközi szerződésekben foglalt kötelezettségeket, amelyekhez az országunk csatlakozott, és amelyek a gyermekekkel való IKT-s visszaélést a gyermekek kihasználásának, illetve bántalmazásának, a velük való visszaélésnek, valamint a gyermekek és/vagy fiatalkorúak felett elkövetett erőszak sajátos formáját ismerik fel.

A Szerb Köztársaság büntetőjogi törvényének a *cyber-bullyinget*, a *groominget* és *sextinget* bűncselekménynek kell előírnia, illetve mint olyan cselekménynek, amely jogellenes és az e bűncselekmények elkövetői számára megfelelő büntetést kell előírnia.

Az oktatási és nevelési rendszer alapjairól szóló törvényben kötelezettségként kell előírni a teljes rendes oktatási rendszerbe valamennyi korosztály számára az *informatika* kötelező tantárgyat és olyan tanterveket és óraterveket, amelyek a számítógépes technika és informatika területéről való megerősített oktatáson kívül, felölelné az IKT szabályos használatának kérdését, valamint a gyermekekkel való IKT-s visszaéléstől való védelem kérdését.

A családjogi törvény alkalmazásában, a gyermekek jogainak védelmére irányuló perekben és a szülői jogok gyakorlására, illetve annak megvonására irányuló perekben, amelyeket az igazságügyi szervek, illetve közigazgatási szervek előtt folytatnak, a szülők társadalmilag elfogadhatatlan magatartásának mérlegelése alkalmával, mint amilyenek a jogokkal való visszaélés (pl. ha a gyermeket rossz szokásokra szoktatja), a kötelesség súlyos elmulasztása, valamint a jogok és kötelességek lekiismeretlen gyakorlása, mérlegelik-e, hogy a szülő vajon megtesz-e mindent a gyermekének az IKT útján való kihasználásától való védelmével kapcsolatban.

A szociális védelemről szóló törvény rendelkezéseinek azon részét, amely a szociális munkaközpontok közmegbízására vonatkozik, ki kell egészíteni a szociális munkaközpontok azon kötelezettségének előírásával, hogy *a gyermekekkel való IKT-s visszaélés gyanújának valamennyi esetében*, amelyre a szociális védelmi szolgáltatás nyújtására irányuló szükség mérlegelési eljárásában kerül sor, *a gyanút be kell jelentenie az illetékes szerveknek*.

A szociális védelemről szóló törvényt alkalmazva szükséges, hogy a szociális munkaközpont a gyermekekkel való IKT-s visszaélés gyanújának valamennyi esetében eljárást indítson annak szükségessége és a felhasználó erejének mérlegelésére, továbbá a rá vonatkozó kockázat esetében is, és a törvénnyel összhangban, amennyiben erre szükség mutatkozik, tervbe vegye a szociális védelem szolgáltatásának nyújtását.

Szükséges, hogy a szociális munkaközpont az előirányozott intézkedések foganatosításának keretében, valamint a bírósági és egyéb eljárások indításának és azokban való részvétel alkalmával szem előtt tartsa a családjogi törvényben foglalt szülői jog gyakorlását, a szülő társadalmilag elfogadhatatlan magatartásának tekintetében, mint amilyen a szülői jogok és kötelességek lekiismeretlen gyakorlása.

Szükséges, hogy a szociális munkaközpontnak ismeretei legyenek a gyerekekkel való IKT-s visszaélés eseteiről, a szociális munkaközpontnak A szociális védelemről szóló törvény 40. szakaszában foglalt meghatalmazásának keretében, amely előírja azokat a szociális védelmi szolgáltatás csoportokat, tanácsadói-terápiás és szociális-educációs szolgáltatásokat – a krízisben levő családok intenzív támogatási szolgáltatásait; a szülőknek, a nevelőcsaládoknak és az örökbefogadóknak, stb. nyújtandó tanácsadást és támogatást, továbbá ezekben az esetekben képzést, tanácsadást, pszicho-szociális terápiát végez, a gyermekek számára, akik az IKT-s visszaélés áldozataivá váltak, a szüleiknek és a család többi tagjának.

Figyelemmel kell kísérni a nemzetközi aktivitásokat és ha ehhez megvannak a feltételek *Az egészségvédelemről szóló törvényben* szabályozni kell az internetfüggő gyermekek gyógykezelésének kérdését, hogy megakadályozzuk az egészségükre gyakorolt tartós következményeket.

Az elektronikus kommunikációról szóló törvénynek és A fogyasztóvédelmi törvénynek elő kell írnia annak kötelezettségét, hogy az internet-szolgáltatók és a mobiltelefon-szolgáltatások elosztói a saját etikai magatartási kódexeikben szabályozzák a gyermekekkel való IKT-s visszaélés kérdését, mivel a jelenlegi aktusokban a gyermekek mint sebezhető csoport „láthatatlanok”.

Együttműködés

A gyermekekkel való IKT-s visszaélés megelőzése és megakadályozása céljából, feltétlenül szükséges, hogy az intézményes, a kollektív és individuális szereplők az állami, az üzleti és civil szektorban kötelező szektorközi együttműködést alakítsanak ki. A mellékjogszabályok meghozatalával kidolgoznák a releváns szereplők hatékony együttműködési mechanizmusait az állami, a tartományi és a helyi önkormányzati szinten.

A kialakított gyakorlat alapján, valamennyi intézménynek reális, hatékony, célszerű és fenntartható stratégiai keretet kell kifejleszteniük és megfelelő akcióbeli terveket kell alkalmazniuk e területen.

Feltétlenül biztosítani szükséges a gyermekeknek a nyilvános vitákba való bekapcsolódását, amikor magukra a gyermekekre jelentős kérdésekről döntenek, valamint ezen a módon aktív részvétellel és építő jellegű javaslatok nyújtásával hozzájárulásukat adnák a jogérvényesítéshez és valamennyi gyermek legjobb érdekérvényesítéséhez.

Az intézmény eljárási protokolljáról szóló szabállyal összhangban az erőszakra, a bántalmazásra és az elhanyagoltságra adott válaszokban feltétlenül szükséges, hogy valamennyi általános és középiskola, a fejlődősekkben akadályozott gyermekek számára alakított iskolák, a diákotthonok, a szülői gondviselés nélkül maradt gyermekek otthonai és a szociális munkaközpontok a következőket fogantossák:

- a diákokkal együtt definiálják azokat a világos magatartási szabályokat , amelyek az internet és a mobiltelefon használatára vonatkoznak az iskolában, az alkalmazhatóságuk bizosítása mellett, valamint folyamatosan végezzék a gyermekek ellenőrzését az ezen szabályok betartása céljából,

- el kell készíteniük a gyermekek erőszaktól való védelmére irányuló hosszú távú terveket és programokat, amelyeknek keretei között külön kell pontosítani a megelőzési tevékenységeket és beavatkozási intézkedéseket az internetes erőszak esetében, valamint valamennyi szereplő szerepét világosan kell definiálni,

- az intézmény gyermekek által használt valamennyi számítógépére szűrő programokat kell szerelni, hogy a gyermekek által látogatott tartalmakba betekintésük legyen, illetve bizonyos programok vagy időtartamok korlátozásával biztosítsák a gyermekek védelmét az internet használata alkalmával őket érhető kellemetlenség valamennyi formájától.

Az elégtelen szaktudás miatt ezen a területen szükséges a gyermekekkel foglalkozó illetékes intézményekben és intézetekben foglalkoztatott szakemberek folyamatos képzése, először is a gyermekkel való IKT-s visszaélés felismerése céljából, majd az (elsődleges és a többi) áldozattal, elkövetőkkel és a többi szereplővel való eljárás céljából, összhangban a nemzetközi és a hazai jogszabályokkal és stratégiai dokumentumokkal.

Elengedhetetlen megerősíteni az informatika előadók és tanárok szerepét, valamint a gyermekekkel való IKT-s visszaélés megelőzésében és megakadályozásában az erőszak-megakadályozó iskolai csapatok, illetve az áldozatokkal és az elkövetőkkel (amennyiben kortársak), valamint a barátaikkal és családjaikkal dolgozó pedagógiai-pszichológiai szolgálatokat, ami elsősorban a minisztériumok, illetve az oktatásban illetékes tartományi titkárságok feladata lenne.

Kötelezni kell az iskolákat, hogy a rendes oktatási rendszer keretében a szülők számára kötelező edukációs programokat szervezzenek a gyermekekkel való IKT-s visszaéléstől való védelemről és az IKT szabályos használatáról.

Az oktatási, igazságügyi és tájékoztatási minisztériumoknak periódikus kutatásokon keresztül figyelemmel kell kísérniük a gyermekekkel való IKT-s visszaélés jelenségének gyakoriságát, illetve a megfelelő intézkedések végrehajtásának hatékonyságát minden szinten. A jelenség terjedelméről kapott adatok alapján a minisztériumok a közszolgálatokkal együttműködésben végrehajtják a sajátos célcsoportra (pl. a sebezhető társadalmi csoportokból való gyermekekre, médiákra, stb.) irányuló informatív kampányokat és edukációs projektumokat.

Valamennyi tevékenység esetében feltétlenül szükséges biztosítani az edukációt végrehajtó oktatási és egyéb intézmények munkájához szükséges megfelelő pénzeszközöket.

Internet-szolgáltatók és mobiltelefon-szolgáltatás elosztói

A gyermekekkel való IKT-s visszaélés megelőzésének és megakadályozásának céljából törvényben szükséges kötelezni azokat a társaságokat, amelyek internet-szolgáltatást és/vagy mobiltelefon-szolgáltatást kínálnak, hogy hozzák meg a belső dokumentumokat/szabályokat, amelyek külön szabályoznák a gyermekek védelmét, amelyek mint sebezhető társadalmi csoport, különösen kiszolgáltatottak az IKT-s visszaéléstől való kockázatnak, mert ez a kérdés most nincs szabályozva.

A törvény alapján meghozott szabályzatoknak tartalmazniuk kell azokat az intézkedéseket és eljárásokat, amelyeket a társaságoknak foganatosítaniuk kell a gyermekekkel való IKT-s visszaéléstől való védelem és az ezen jelenség megelőzésének céljából a felhasználókhöz viszonyítva. Szükséges előirányozni a társaságok azon kötelezettségét, hogy erről a jelenségről (főként a megelőzéséről, a felhasználók védelmének módjáról, az elkövetők feljelentéséről és büntetéséről) tájékoztassák a felhasználókat, főként a gyermekeket és a szüleiket. A szélesebb körű nyilvánosságnak a gyermekekkel való IKT-s visszaéléstől való védelem módjára vonatkozó tudatának emelése céljából, valamint a társadalmilag felelős gazdálkodás bemutatása céljából szükséges, hogy a társaságok kampányokat

szervezzenek a széles körű nyilvánosság számára, külön hangsúlyt fektetve a szolgáltatók iskolai látogatására és a tanulók szolgáltatókat való látogatására.

Jogszabályokban szükséges szabályozni a megfelelő ügynökségek felügyelő testületként való megalakításának kötelezettségét, az ezen társaságok munkájának rendszeres figyelemmel kísérése és ellenőrzése céljából a gyermekekkel való IKT-s visszaélés jelenségével kapcsolatban. A kérdés megoldható az ezen illetékességnek a meglévő ügynökségeknek vagy szabályozó testületeknek való átruházásával is.

Média

A gyermekekkel való IKT-s visszaélés megelőzésének és megakadályozásának céljából szükséges előírni a kormány azon kötelezettségét, hogy kötelezze a közszolgálati médiákat, hogy a program egy részét társadalmilag hasznos célokra szánják, ideszámítva az IKT-nek az oktatási célokra való felhasználásának jelentőségéről való információkat is, valamint hogy kötelező időszakos téma legyen a gyermekekkel való IKT-s visszaéléstől való védelem és annak megelőzése. A médiák az oktatási-információs szerepüket a gyermekműsorokban és az iskolai programokban valósítanák meg.

Hogy a közszolgálati médiák könnyebben megvalósíthassák ezt a szerepüket, a szakmai egyesületeknek kötelessége lenne edukálni a szerkesztőket, az újságírókat erről a jelenségről és serkenteni őket, hogy informatív és edukatív módon álljanak hozzá ehhez a témához. Az állami szervek szerepe abból állna, hogy serkenténék a médiát és lehetővé tennék számukra a más szereplőkkel való együttműködést a gyermekekkel való IKT-s visszaélés megelőzésének és megakadályozásának területén (kampányok, projektumok, stb. keretében).

A civil társadalom szerepe

Az IKT-s visszaélés megakadályozásában jelentős szerepe lehet a civil társadalmi szervezeteknek, főként azoknak, amelyek az emberi jogok védelmének keretében a gyermekekkel foglalkoznak. Egyrészt, a mobilitás, a flexibilitás és az alkalmasság, hogy gyorsan reagáljanak a társadalom szükségleteire, másrészt pedig a nyilvános kampányokban szerzett tapasztalat, a nem formális oktatásban, a gyermekek iránti erőszak, visszaélés és bántalmazás különféle formáinak felfedése és az illetékes szervekhez való bejelentése, ezeket a szervezeteket fontos munkatársakká teszik az IKT-s visszaélés elleni harcban. Azokban az erőfeszítésekben, hogy a legfiatalabbak számára lehetővé tegyünk a minél gondtalanabb gyermekkor, a nemkormányzati szervezetek az ezen visszaélések elleni harcot a saját előjegyzési naplójuk szerves részévé kell tenniük.

CIP – Katalogizálva a kiadványban

Szerb Matica Könyvtár, Újvidék

iii

iv

v

vi